

**Kymmenysverotus Maskussa, Mynämäessä
ja Nousiaisissa 1560-luvulla**

Eemil Keränen
Pro gradu -tutkielma
Suomen ja Pohjoismaiden
historia
Filosofian, historian, kulttuurin
ja taiteiden tutkimuksen laitos
Helsingin yliopisto
Toukokuu 2018

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Eemil Keränen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kymmenysverotus Maskussa, Mynämäessä ja Nousiaisissa 1560-luvulla			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen ja Pohjoismaiden historia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year 5/2018	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 69	
Tiivistelmä – Referat – Abstract Kirkon ja maallisen vallan suhde joutui Ruotsissa suurten muutosten keskelle 1500-luvulla, kun Kustaa Vaasa ryhtyi järjestämään aiempaa keskitetympää maallista hallintoa ja samalla kirkon entinen valta-asema murtui. Pro gradu -tutkielmassani tutkin aiemmin kirkon verotuksen pohjan muodostanutta kymmenysverotusta Kustaan pojan, Erik XIV:n aikana kolmessa Varsinais-Suomen pitäjässä: Maskussa, Mynämäessä ja Nousiaisissa. Tutkin sitä, millainen kymmenysverotuspohja kyseisissä pitäjissä oli eli millaisina parseleina kymmenyksiä maksettiin, kuinka paljon niitä kerättiin, miten eri parselit olivat määrällisesti suhteessa toisiinsa ja tapahtuiko veromäärissä suuria muutoksia tutkittavana aikana. Tämän lisäksi tarkastelen kolmen otantavuoden perusteella sitä, minkä suuruisina maksuina kymmenyksiä yleensä maksettiin ja miten yksittäisten talonpoikien veronmaksukyky muuttui. Tutkitut kolme pitäjää kuuluivat Maskun voutikuntaan ja pidän myös voutikunnan muita pitäjiä mukana läpi tutkimuksen, jolloin pystyn tarkastelemaan sitä, millaisia muista pitäjistä poikkeavia erityispiirteitä tutkimuspitäjissä oli. Kymmenysten lisäksi käyn läpi muut kirkolliset verot, jotka Kustaa Vaasan aikana oli lähes kokonaan siirretty kruunulle, vaikka ne esiintyvätkin edelleen alkuperäisessä, kirkollisverotuksellisessa yhteydessään. Näiden muiden verojen tarkastelu tuo lisävaloa pitäjien erityispiirteisiin, sillä vaikka tutkimuspitäjien kymmenysverotus olikin rakentunut samoille parseleille, ei näin ollut muiden kirkollisten verojen suhteen. Koko tutkimus rakentuu voutintileille ja tämän laajan tiliaineiston sisällä kirkollisten ja kymmenysverojen tileihin sekä jossain määrin yleisten tilikirjojen aineistoon. Yleiset tilikirjat ovat suuressa roolissa etenkin tapauksissa, joissa itse kirkollisten verojen tilikirjat ovat puutteellisia tai huonokuntoisia. Vaikka sisällytänkin muut kirkolliset verot tutkimukseeni, on pääpaino kymmenyksissä. Ne olivat 1560-luvulle tultaessa määrällisesti tärkein vielä paikallistasolle jäävä kirkollinen vero ja papit ja pitäjänkirkot saivat edelleen osuutensa niistä. Lisäksi kymmenysten kautta voi tarkastella pitäjien veropohjaa myös laajemmassa, kruununveroihinkin ulottuvassa mittakaavassa: koska kymmenykset ovat tietty osuus koko sadosta, voi niitä tarkastelemalla nähdä, millainen merkitys tietyillä parseleilla oli pitäjän koko veropohjan suhteen. Tällainen näkökulma avaa esimerkiksi sen, millainen merkitys eri viljalajeilla oli eri pitäjissä ja miten erot muun muassa rukiin suhteen näkyivät aivan vierekkäisissä pitäjissä. Kymmenyksillä on siis kirkon ja reformaatiotutkimuksen lisäksi tärkeä merkitys tutkittaessa yleisesti verotushistoriaa. Tutkimuksen perusteella voi Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen kymmenysveropohjan todeta olleen tyypillinen peltoviljelyalueelle eli kymmenyksinä maksettiin ruista, ohraa, kauraa ja vehnää sekä näiden lisäksi herneitä ja papuja. Erikoispiirteitä on kuitenkin nähtävillä siinä, mikä oli tietyn parselin osuus kaikista kerätyistä kymmenyksistä, joten ainakin 1560-luvulla näiden naapuripitäjien välillä oli selviä eroja eri viljalajien viljelyssä. Tämän kyseisen ajan kymmenysmäärien muutoksista ei voi vetää suoraa linjaa esimerkiksi siihen, että koko tutkittava aika oli sota-aikaa. Kymmenysverojen määrissä oli suuriakin vuosittaisia vaihteluja eivätkä veromäärät laskeneet tasaisesti tutkimusajan kuluessa. Myös talonpoikien maksukyvyyn ja maksavien manttaalien määrän suhteen on huomattavia parseli-, pitäjä- ja vuosikohtaisia eroja, joten päätelmiä esimerkiksi selvästä köyhtymisestä ei voi tehdä. Onkin hyvin mahdollista, että 1560-luvun rasiutukset näkyvät vasta seuraavan vuosikymmenen aikana.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords 1500-luku, kymmenysverotus, Masku, Mynämäki, Nousiainen, reformaatio, Varsinais-Suomi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanin kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällys

1. Johdanto

- 1.1. Taustaa 2
- 1.2. Tutkimuskysymykset, lähteet ja tutkimusmetodi 4
- 1.3. Aiempi tutkimus 8

2. Kirkko ja verotus 1520–1569

- 2.1. Kirkon asema ja organisaatio 10
- 2.2. Kirkollinen verotus 13

3. Tärkeimmät kymmenykset

- 3.1. Ruis 19
- 3.2. Ohra 24

4. Muut kymmenykset

- 4.1. Kaura 29
- 4.2. Vehnä 32
- 4.3. Herneet ja pavut 35

5. Muu kirkollinen verotus

- 5.1. Ruokalisävilja 40
- 5.2. Ruokalisävoi 42
- 5.3. Lukkarinvakka 44
- 5.4. Lehmäverovoi 45
- 5.5. Nokkaverovoi 48

6. Johtopäätökset 49

Liitteet

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

1. Johdanto

1.1. Taustaa

Verotuksen järjestäminen on ollut yksi varhaisimpia yhteiskuntajärjestelmän muotoja ja veroja on maksettu muun muassa sotalaitoksen ylläpidon ja hallinnon tarpeiden takia. Tehokkaan ja toimivan verotuksen organisoiminen vaatii järjestäytyneitä tahoa, joka ohjaa verojen keruuprosessia sekä sitä, miten verot jaetaan keräämisen jälkeen. Tästä johtuen kirkollinen verotus on useilla Euroopan alueilla ollut vanhempaa perua kuin maallisen tahon harjoittama, sillä kirkko on pystynyt järjestämään verojen keruun ja jakamisen aiemmin kuin maalliset ruhtinaat. Esimerkiksi Kaukiainen on arvioinut katolisen kirkon olleen ensimmäinen järjestelmällinen verottaja Suomessa.¹

Kymmenysverotuksen pohjana ovat Mooseksen lait, joiden mukaan kaikesta maan tuotosta ja karjasta tuli maksaa kymmenesosa. Kymmenysten maksaminen oli Jumalan herruuden tunnustus ja koska kaikki, mikä ihmisellä oli, oli lahja Jumalalta, täytyi siitä antaa seurakunnan palvelijoille. Kymmenysverotus tuli jossain määrin käytäntöön 400-luvun alussa, mutta vasta muutama vuosisata myöhemmin kymmenysten maksamisesta tuli yleisempää.²

Vanhemman kanonisen oikeuden mukaan kymmenykset kuuluivat piispalle, joka jakoi ne sitten eri edunsaajille ja jakotavoissa oli jo tällöin paikallisia eroavaisuuksia. Roomalaisen tavan mukaan kymmenykset jaettiin neljään osaan (piispa, pitäjänpappi, seurakuntakirkko ja köyhät), kun taas espanjalainen tapa jätti köyhät pois veronsaajista. Alueelliset eroavaisuudet jatkoivat kehittymistään, sillä paavi ei antanut yleistä, koko Eurooppaa koskevaa ohjetta kymmenyksistä, vaan kukin alue kehitti omiin oloihinsa kulloinkin sopivan tavan.³

Ruotsissa kukin veronsaaja sai oman osuutensa eri aikoihin. Vanhin kymmenysosuus oli pitäjänpappin osuus ja nuorin eli piispan osuus muodostui vasta noin 1100-luvun lopulla.⁴ Ruotsin keskiaikaisissa maakuntalaeissa annettiin tarkkoja ohjeita kymmenysten kannosta ja esimerkiksi Itä-Göötanmaan, Södermanlannin ja Smölandin lakien mukaan pappi otti itse osuutensa ($\frac{1}{3}$) suoraan pellolta ja talonpojat puivat jäljelle jääneen ($\frac{2}{3}$). Vuonna 1281 Länsi-Göötanmaan sääntö ulotti kymmenysten maksun

¹ Kaukiainen 1980, s. 117.

² Välimäki 2002, 2. 23; Läntinen 1978, s. 18, s. 20.

³ Läntinen 1978, s. 20-21.

⁴ Ibid., s. 23.

kaikkeen maasta saatavaan, kun aiemmin peltokymmenyksiä oli maksettu vain ohrasta. Suomeen kymmenysverotus ilmeisesti saapui kunnolla vasta 1200-luvun alkupuolella.⁵

Reformaatio muutti monella tapaa Euroopan uskonnollista kenttää ja katolisesta kirkosta irrottautuminen oli monelle maalliselle hallitsijalle tapa ryhtyä kasvattamaan omaa valtaansa. Ruotsin valtakunnassa Kustaa Vaasa mullisti 1520-luvulta lähtien kirkon ja maallisen vallan suhdetta kirkon ylimääräisen omaisuuden ja katolisiin menoihin liittyvien esineistöjen takavarikoimisella, kirkon organisaation eri osa-alueiden kuihduttamisella, koko valtakuntaa koskevalla uudella hiippakuntajaolla sekä verouudistuksilla. Kustaa uudisti ja tehosti niin kruunun kuin kirkollistenkin verojen kantoa ja ensimmäiset säännölliset tilikirjat ilmestyivät 1530-luvulla.⁶ Kruunun taloudenpidon tehostamiseksi perustettiin kamarineuvosto, joka oli jakautunut vero- ja laskukamariin ja paikallisella tasolla kruunun voudit alkoivat kasvavassa määrin vastata tilitietojen keräämisestä.⁷

Taloudellisten muutosten lisäksi myös kirkon suhde maalliseen hallitsijaan muuttui. Kuninkaan vaikutusvalta valtakuntansa hengellisen sektorin sisäisiin asioihin kasvoi ja kirkon henkilökunta tuli aiempaa riippuvaisemmaksi kuninkaan suosiosta tai epäsuosiosta. Pappien oli nyt haettava virkansa hyväksyntä kuninkaalta, jotta vouti suostui antamaan heille kuuluvan osuuden kymmenyksistä ja kuningas saattoi halutessaan erottaa papin ja nimittää uuden huolimatta paikallisen seurakunnan toiveista.

Kustaa Vaasan kuoltua vuonna 1560 nousi valtaistuimelle hänen vanhin poikansa. Erik XIV:n kausi kesti vain kahdeksan vuotta ja tätä ajanjaksoa hallitsevat lähes jatkuva sotatila sekä kuninkaan ongelmalliset suhteet Juhana-herttuaan. Pappien ja muiden kirkon virkamiesten muuttunut asema näkyi etenkin Erik XIV:n ja Juhana-herttuan välien kiristymisen aikaan, jolloin Erik erotti viroistaan sellaisia henkilöitä, joiden katsoi olleen liian herttuamielisiä tai muista syistä pätemättömiä hoitamaan tehtäviään. Tällaiseen tilanteeseen joutui esimerkiksi herttualle uskollisuudenvalan antanut Mynämäen kirkkoherra, joka selvisi kuitenkin pelkästään sakoilla.⁸ Ruotsissa reformaatio

⁵ Läntinen 1978, s. 24-25; Kaukiainen 1980, s. 117.

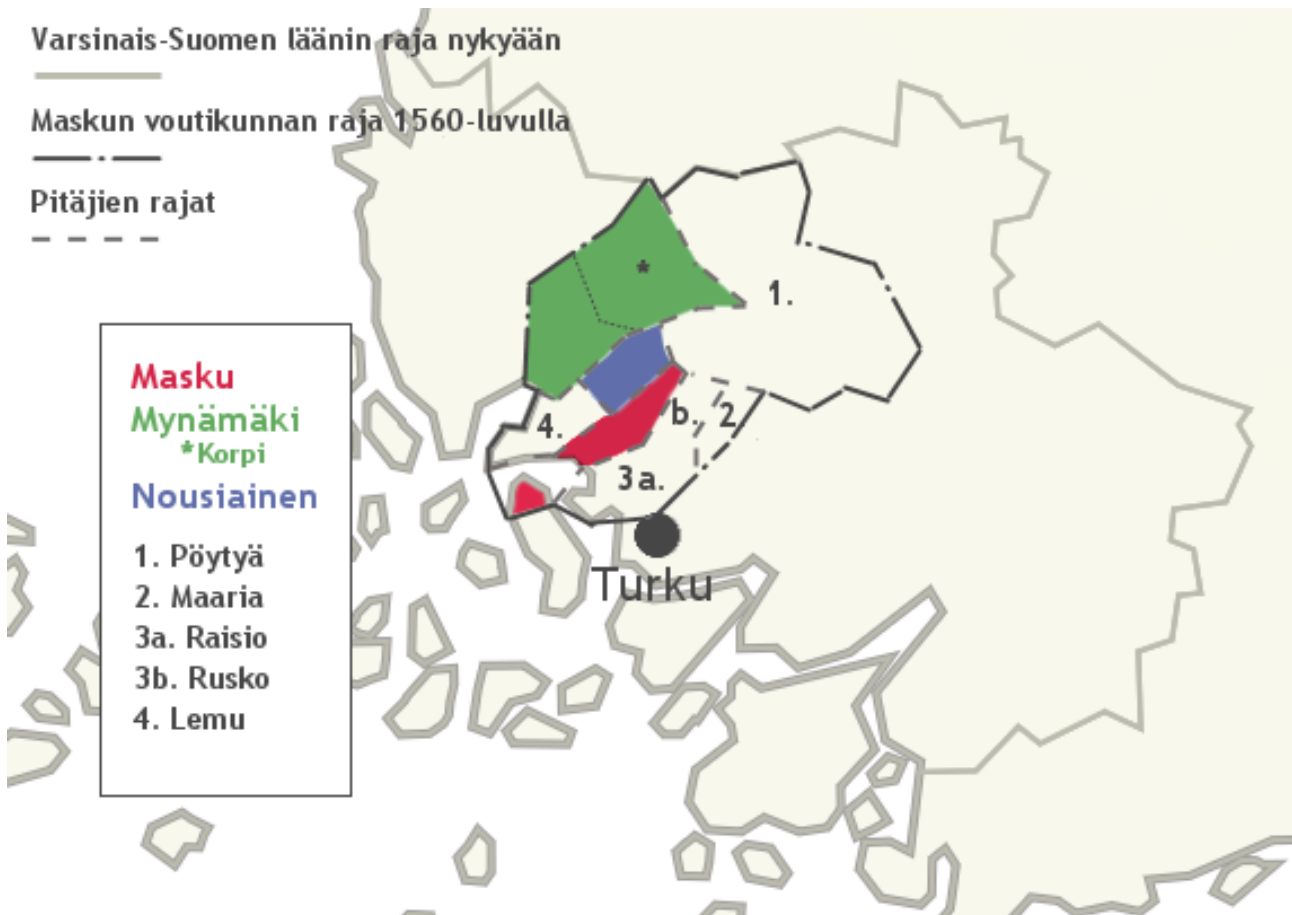
⁶ Talonpoikien verotusta tehostettiin uudistetuilla maakirjoilla, joihin merkittiin jokaisen voutikuntaan kuuluvan talonpojan veroluku eli hänen veronmaksukykynsä. Koska edelliset maakirjat olivat sadan vuoden takaa, oli monen talonpojan veronmaksukyky oleellisesti muuttunut eikä aiempi tieto enää vastannut nykyoloja. Etenkin alueilla, joilla asutus oli oleellisesti laajentunut ja uusia peltoja raivattu, nostettiin verolukuja 1540-50-luvuilla (Välimäki 2002, s. 58; Seppälä 2009, s. 18, s. 43; kts. myös Sähke 1963, s. 11).

⁷ Välimäki 2002, s. 50.

⁸ Perälä 1963, s. 80-81. Myös esimerkiksi Turun kirkkoherra erotettiin kuningas Erikin toimesta eikä samaista kohtaloa pystynyt välttämään myöskään piispa Follingius vuonna 1563 (Paarma 1980, s. 45-47).

kytkeytyykin oleellisesti maallisen vallan pyrkimyksiin lisätä omaa valtaansa eikä reformaatioprosessi ole ollut ainoastaan talouden elvyttämistä.⁹

1.2. Tutkimuskysymykset, lähteet ja tutkimusmetodi

Kartta on tehty Wikipedian karttapohjan (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Suomi.karttapohja.svg>, haettu 1.5.2018) päälle käyttäen 1560-luvun pitäjien ja voutikunnan rajoja arvioitaessa Renvallin Turun linnanläänin karttaa (Renvall 1949, s. 14) sekä Tornbergin karttaa hallinto- ja kirkkopitäjärajoista (Tornberg, s. 25). Vaikka Tornbergin kartta kuvaa tilannetta 1600-luvulta lähtien, huomauttaa hän, että alueiden rajat olivat varsin samanlaiset kuin 1500-luvullakin (Tornberg 1973, s. 24.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten etenkin kymmenysverotus oli järjestetty Maskussa, Mynämäessä ja Nousiaisissa vuosina 1560–69. Tarkastelen sitä, millaisina eri parseleina veroja maksettiin, tapahtuiko tutkimusaikana suuria muutoksia verotustavoissa tai veromäärissä ja millaisia paikallisia, pitäjäkohtaisia erikoisuuksia kymmenysten suhteen on näkyvissä. Lisäksi tutkin kolmen otantavuoden (1560, 1564 ja

⁹ Esimerkiksi Simo Heininen ja Pentti Virrankoski kuitenkin nostavat Kustaa Vaasan kohdalla tärkeimmäksi seikaksi kuninkaan reformaatiossa näkemät taloudelliset hyödyt (Heininen 2012, s. 17; Virrankoski 2001, s. 135-138). Sen sijaan esimerkiksi Petri Karonen huomauttaa, että politiikkaa ja uskontoa ei voi erottaa toisistaan kyseisenä aikakautena (Karonen 2008, s. 47). Myös Jouko Vahtola näkee Kustaa Vaasan aloittaman reformaation poliittisten ja taloudellisten tekijöiden summana (Vahtola 2003, s. 86).

1569) kautta sitä, millaisina maksuina tiettyä parselia yleensä suoritettiin ja tapahtuiko talonpoikien veronmaksukyvyssä muutoksia. Kymmenysten lisäksi olen ottanut huomioon myös muut kirkolliset verot (ruokalisävilja ja -voi, lukkarinvakka sekä lehmä- ja nokkaverovoi), mutta pääpaino on kymmenyksissä, sillä kirkon verojen peruutusten jälkeen kymmenysten voi katsoa jääneen ainoaksi oikeaksi kirkollisten verojen jäänteeksi. Otan lisäksi huomioon koko Maskun voutikunnan, johon Masku, Mynämäki ja Nousiainenkin kuuluivat, jolloin saan vielä selvemmin esiin sekä pitäjäkohtaisia erikoisuuksia ja selkeästi yleisiä, koko voutikuntaa koskevia kehityslinjoja.

Alueellinen pääpaino koko tutkimuksessa on kirkon hallinnalliselta kannalta katsottuna Turun hiippakunnassa ja maallisen hallinnon puolelta katsottuna Turun linnanläänin alueella. Turun hiippakunnan ja linnanläänin sisällä Masku, Mynämäki¹⁰ ja Nousiainen¹¹ valikoituivat tutkimuskohteiksi sekä erilaisuuksien että samankaltaisuuksiensa takia. Mynämäki ja Nousiainen kuuluvat taustoiltaan kummatkin suomalaisen verotusoikeuden piiriin, mutta tästä yhteneväisyydestä huolimatta ne poikkeavat toisistaan ja tarjoavat hyvän mahdollisuuden vertailla yhden verotusoikeuden sisäisiä eroavaisuuksia. Masku on aiemmassa tutkimuksessa luokiteltu alun alkaen ruotsalaiseksi alueeksi, mutta Kustaa Vaasan aikana se oli siirtynyt hiljalleen enemmän suomalaisen verotustavan piiriin.¹² Näin ollen saan vertailla keskenään kahta suomalaisen verotusoikeuden pitäjää sekä näiden kahden pitäjän eroja ruotsalaisen verotuksen pohjalta muotoutuneeseen pitäjään.

Olen rajannut tutkimuksen käsittämään ajallisesti koko 60-luvun, sillä vuoden 1568 aikana tapahtuvasta hallitsijanvaihdoksesta huolimatta on Juhana III:n aikaa käsittelevä tutkimus pääsääntöisesti alkanut 70-luvulta. Ylipäätään 1560-luku on jäänyt usein joko kokonaan aiemman tutkimuksen ulkopuolelle tai sitä on käsitelty varsin pintapuolisesti muutamilla yksittäisillä esimerkeillä, joten oman tutkimukseni tarkoituksena on tuoda kuva koko vuosikymmenestä.¹³

Tutkimuksen perustan muodostavat voutintilit ja tärkeimmät lähdesarjat ovat kymmenysverojen ja kirkollisten verojen tilikirjat. Tämän aineiston lisäksi olen käyttänyt

¹⁰ Mynämäen osalta ovat mukana sekä Henrik Claessonille (Horn) läänitetty Korpi että läänittämätön Mynämäki.

¹¹ Etenkin keskiajalla, mutta osittain vielä 1500-luvullakin Nousiainen oli jaettuna kahtia uuteen ja vanhaan Nousiaiseen. Pirisen mukaan vielä vuonna 1542 mainitaan vanha Nousiainen, mutta 1560-luvun lähdeaineistossa tätä jakoa ei enää näy ollenkaan (Pirinen 1956, s. 46-47).

¹² Pirinen 1955, s. 45; Pirinen 1962, s. 34, 68; Läntinen 1978, s. 33.

¹³ Esimerkiksi Pirisen Suomen kirkon historia -teoksessa (1991) tiivistyy Erikin aika kuuteen sivuun, joista suurin osa käsittelee lähinnä eri kirkollisten toimijoiden henkilöhistoriaa (Pirinen 1991, s. 304-309). Ruotsalaisissa teoksissa Erikin ajasta esitetään usein vain ehtoollista koskeneet kiistat (kts. esimerkiksi Berntson 2012, s. 141-145). 1560-luku onkin usein lähinnä arkkipiispa Laurentius Petrin henkilöhistoriaa ja hänen kirjallisen tuotantonsa läpikäyntiä.

yleisiä tilikirjoja silloin, kun itse kirkolliset tilikirjat ovat olleet puutteellisia tai huonokuntoisia. Lähdeaineistoa löytyy koko tutkittavalta ajalta, mutta tutkimuspitäjien tilejä täytyy etsiä muutamasta eri tilikokonaisuudesta. Vuosina 1560 ja 1561 Maskun tilit olivat osa Monnoisten kartanon voutikunnan tilejä ja Mynämäki ja Nousiainen puolestaan kuuluivat Saaren kartanon voutikuntaan ainakin vuosina 1556–1561.¹⁴ Vuosina 1562 ja 1564–68 tutkimuspitäjien tilit ovat Maskun voutikunnan tileissä ja vuosien 1563 ja 1569 tilit ovat osa Pohjois-Suomen tilikirjoja.¹⁵ Vertailllessani Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen suhdetta laajempaan alueeseen, olen ottanut koko tutkimusajalta laskelmiini mukaan ainoastaan Maskun voutikunnan vuosien 1562 ja 1564–68 pitäjät huolimatta siitä, millaisina tilikirjakokonaisuuksina nämä voutikunnan pitäjät esiintyvät.

Tutkimuspitäjät olivat vuosina 1560–63 myös osa herttuakuntaa ja Juhanalla oli oikeus periä kruunulle tavallisesti kerätyt verot.¹⁶ Tämä herttuakunnan aika ei kuitenkaan näy Maskun voutikunnan kirkollisten verojen tileissä muuten kuin pappien osuuksia eriteltäessä etenkin vuonna 1560. Tällöin Juhanan ilmoitetaan olleen se henkilö, joka on antanut papeille heidän osuutensa kymmenyksistä.¹⁷ Seuraavana vuonna ainoastaan Monnoisten kartanon alueeseen kuuluneiden pitäjien tilikirjassa mainitaan pappien osuuksia eriteltäessä ”meidän armollinen herramme”, mutta tämän jälkeen maininnat katoavat kokonaan.¹⁸

Lähdeaineiston kunto on pääosin erinomainen, joten lähteiden suurin ongelma muodostuu yleisestä tilien tutkimisen ongelmasta eli siitä, miten paljon tilit sisältävät laskuvirheitä ja kuinka paikkaansa pitäviä ilmoitetut luvut ovat ylipäättään. Olen tutkimuksessani suurimmaksi osaksi luottanut kirjattuihin verojen kokonaismääriin, mutta vaikka mahdolliset laskuvirheet poistaisi suorittamalla laskutoimitukset itse, se ei poista sitä ongelmaa, että tileissä ilmoitetut maksut saattavat olla alun perinkin vääriä. On luonnollisesti mahdotonta päästä tarkastelemaan eri talojen todellista veronmaksukykyä ja satomääriä, joten tässäkin tutkimuksessa esitetyt summat perustuvat voutintileissä ilmoitettuihin lukuihin.

¹⁴ Monnoisten kartanon voutikunnan kirkollisten verojen tilikirjat v. 1560 KA 854, v. 1561 906:15-51.

Alueeseen kuuluivat Masku, Kaarina, Lemu, Maaria, Pöytyä ja Raisio sekä Rusko. Saaren kartanon voutikunnan kirkollisten verojen tilikirjat v. 1560 KA 860 ja 861, v. 1561 KA 915. Alueeseen kuuluivat Mynämäki, Nousiainen ja Vehmaa; Ylönen 1969, s. 205.

¹⁵ Maskun voutikunnan kirkollisten verojen tilikirjat v. 1562 KA 945, v. 1564 KA 998, v. 1565 1024, v. 1566 KA 1047, v. 1567 KA 1085 ja v. 1568 KA 1109. Voutikuntaan kuuluivat Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen lisäksi Lemu, Maaria, Pöytyä, Raisio ja Rusko; Pohjois-Suomen kymmenysluettelo v. 1563 KA 970. Alueeseen kuuluivat Maskun voutikunnan alueiden lisäksi Vehmaa, Uusikirkko, Setälä ja Rauma; Pohjois-Suomen kymmenysluettelo v. 1569 KA 1132. Alueeseen kuuluivat Masku, Mynämäki, Nousiainen, Korppoo, Lemu, Maaria, Pöytyä, Rymättylä, Raisio ja Rusko (Maskun voutikunta) sekä Taivassalo, Vehmaa, Uusikirkko, Setälä ja Rauma (Vehmaan voutikunta).

¹⁶ Nikula & Nikula 1987, s. 42.

¹⁷ KA 854:30, 32v, 35v, 38, 39v, 43, 46, 46v; KA 860:3.

¹⁸ KA 906:51.

Olen muuntanut veromäärät kappoihin, vaikka yleensä tutkijat suosivat isompia mittoja.¹⁹ Omassa tutkimuksessani on paljon vaihtelua eri veroyksiköiden määrissä pienimmän vuosittaisen veron ollessa vain kaksi kappa ja suurimman yli 3000. Esimerkiksi yhteen tynnyriin tarvitaan 30 kappa ja yhteen panniin 20, joten pienimpien veromäärien muuntaminen isoimpien mukaan johtaa väistämättä murtolukuihin. Eri parselien erot tulevat selkeämmiksi, kun kaikki vuosittaiset verot on muunnettu samaksi mittayksiköksi ja murtolukuja on mahdollisimman vähän.

On kuitenkin huomattava sekä erot eri tutkittavien pitäjien väkiluvuissa sekä mahdollinen väestönkasvu tai pieneneminen, joka usein vaikuttaa siihen kokonaismäärään, paljonko veroja saatiin kerättyä. Tutkittava aika on kuitenkin vain vajaan kymmenen vuoden mittainen eikä sitä leimaa esimerkiksi suuri, koko valtakuntaa koskettanut nälänhätä. Näin ollen ei ole syytä olettaa väkiluvun pienentyneen tai kasvaneen räjähdysmäisesti ja tätä tukee myös yleisissä tilikirjoissa olevat tiedot manttaaleista ja savuista tutkituissa pitäjissä.²⁰ Ylipäätään vuosien 1520–1600 välisenä aikana väestön on arveltu kasvaneen peräti 40-60%.²¹

Jotta jokaisen tutkittavan vuoden veromäärästä saadaan vertailukelpoista, on siis lopullisissa arvioissa kiinnitettävä huomiota siihen, mitkä kaikki tekijät vaikuttavat lukujen muodostumiseen. Kokonaisveromäärän kasvu ei välttämättä kerro itse verotaakan noususta vaan esimerkiksi väkiluvun kasvusta. Lisäksi esimerkiksi 1570-luvulla selvästi näkyvä kasvu siinä, miten paljon kruunu sai veroja, ei yksin johdu talonpoikien verotaakan kasvusta vaan siitä, että kruunu oli aiemmin peruuttanut itselleen suuren määrän etenkin juuri kirkolle kuuluneista veroista.²² Veroparseleiden koot ovat myös vaihdelleet eri aikoina ja paikoissa. Tästä johtuen esimerkiksi Varsinais-Suomen panneja ei voi muuntaa kappoiksi samoilla periaatteilla kuin Pohjanmaan panneja tai 1500-luvun panneja samoilla periaatteilla kuin 1600-luvun lopun panneja. Veroparseleista ei ollut koko valtakunnan kattavia muunto-ohjeita ennen 1600-lukua, joten jokainen veroalue on tutkittava sen omista lähtökohdista.²³ Tämä eri mittojen muuntaminen ja sen mahdolliset hankaluudet eivät kuitenkaan ole koskeneet tätä tutkimusta, sillä

¹⁹ Esimerkiksi Pirinen (1955) käyttää omassa tutkimuksessaan pääosin panneja ja Seppälä (2009) tynnyreitä.

²⁰ V. 1563 KA 967:2V; v. 1564 KA 995:1-1V; v. 1565 KA 1022:6-6V; v. 1566 KA 1045:9V; v. 1567 KA 1083:1-1V; v. 1568 KA 1107:2V; v. 1569 KA 1130:3-3V. Ainoastaan Nousiaisissa tapahtuu huomattava muutos vuosien 1563 ja 1564 välillä, jolloin manttaalien määrä putoaa 131 ½ manttaalista 86:een ja savujen määrä laskee 43¾:sta 26½:een. Tämän jälkeen luvut pysyvät kuitenkin lähes samoina tutkimusajan loppuun asti.

²¹ Vilkuna 1998, s. 34.

²² Seppälä 2009, s. 89.

²³ Esimerkiksi Varsinais-Suomessa yksi punta oli kuusi pannia, Pohjanmaalla kahdeksan ja Savossa 5-6-”oravaista” eli aivan toista nimekettä kuin edellä mainituilla alueilla (Seppälä 2009, s. 252).

parselimitat olivat samat koko Maskun voutikunnassa eikä tutkimusaikana tapahtu muutoksia näiden muunnoksissa.

Tutkimuksessani keskityn siihen, mitä talonpojilta kerättiin kymmenyksinä ja muina kirkollisina veroina enkä laske esimerkiksi sitä, miten paljon kruunu vuosittain hyötyi näistä veroista tai mikä oli lyhennysten jälkeen kirkolle itselleen jäävän osuuden arvo vuosittain.²⁴

1.3. Aiempi tutkimus

Kuten aiemmin lyhyesti mainittu, on Vaasa-kuninkaiden ajan kirkkoa ja reformaatiota tutkittu pääasiassa Kustaa Vaasan ajan osalta ja tämän jälkeen on useasti siirrytty 1570-luvulle ja Juhana III:n aikaan. Erikin hallitsijakausi oli toki vain kahdeksan vuotta ja lähes koko tämän ajan Ruotsi kävi sotaa, joten 1560-lukua koskevaa tutkimusta leimaa varsin oikeutetusti lähinnä sodankäynti. Erik ei myöskään osoittanut erityisen voimakasta mielenkiintoa kirkkoa kohtaan ja suuri osa valtavista reduktiotoimista oli jo saanut päätepisteensä Kustaan aikana. Kirkko ei kuitenkaan ollut staattisessa tilassa 1560-luvullakaan ja muun muassa tätä aikaa kirkon institutionaaliselta kannalta katsottuna on selvittänyt perusteellisesti Jukka Paarma väitöskirjassaan *Turun hiippakunnanhallinto 1554–1604* (1980). Teos on auttanut luomaan ne hallinnolliset kehykset, joiden sisällä kirkollinen verotus toimi ja se kokoaa selkeästi yhteen kaikki ne kirkon talouteen ja myös henkilöstöön liittyvät muutokset, jotka toteutettiin 1500-luvulla.

Verotushistorian kannalta tärkeitä tutkimuksia ovat olleet Suvianna Seppälän väitöskirja *Kappoina, nahkoina ja kapakalana* (2009), joka on auttanut asettamaan kymmenysverotuksen laajempaan verotushistorialliseen kontekstiin. Seppälä tutkii teoksessaan kruununverotusta talonpojan näkökulmasta, mutta kuljettaa myös kymmenysverotusta läpi tutkimuksen. Muutokset kirkollisen verotuksen osalta ovat luonnollisesti tiiviisti yhteydessä muutoksiin verotuksessa ylipäättään. Vanhempaa tutkimusta edustava Kauko Pirisen Varsinais-Suomen historian teoksen osa V:3 *Kirkkoreduktio Varsinais-Suomessa ja sen seuraukset* (1955) on ollut suunnannäyttävä omalle tutkimukselleni. Pirinen käy teema kerrallaan läpi reduktiotoimia ja yhtenä osana tässä kymmenysverotusta. Ajallinen pääpaino hänen tutkimuksellaan on Kustaa Vaasan ja Juhanan ajoissa, mutta hän ottaa myös yksittäisiä pitäjiä ja alueita esimerkkeinä 1560-luvulta. Pirisen toinen teos, *Kymmenysverotus Suomessa ennen kirkkoreduktiota* (1962), on myös tuonut tärkeää taustaa oman tutkimusaikani tarkastelulle. Tämä tutkimus

²⁴ Tätä laskenut esimerkiksi Pirinen 1955. Kts. myös Kaukiainen 1980, s. 130.

esittelee myös perusteellisesti yleisesti Suomessa vallinneita verotusoikeuksia eli se on Pirisen vuoden 1955 tutkimusta selvästi maantieteellisesti laajempi esitys.

Edellä mainittujen teosten lisäksi olen käyttänyt yleisiä Suomen ja Ruotsin historian teoksia²⁵ ja kirkkohistorian teoksia²⁶. Paikallishistorioita²⁷ on löytynyt niukasti ja yleinen ongelma tutkimuskirjallisuudessani on sen taustoittava luonne, jolloin etenkin Kustaa Vaasan aika saa liian suuren painon. Eniten oman tutkimusaikani kirkkoon liittyviä teemoja on valottanut Holmquist Ruotsin kirkon historian kolmannessa osassa, *Reformationstidevarvet 1521–1611* (1933), ja vaikka teoksen pääpaino on Ruotsin puolella, on se silti hyvä yksityiskohtainen kokonaisesitys 1560-luvun kirkkopolitiikasta.

Pääosa ruotsalaisesta tutkimuksesta ei käsittele joko ollenkaan tai tarkasti Suomea koskevia tapahtumia, joten suomalainen tutkimuskirjallisuus on tässä tilanteessa erityisen tärkeää. Ruotsalaiset teokset tuovat kuitenkin usein enemmän lisävaloa esimerkiksi kuninkaan uskonnolliseen vakaumukseen ja lisäksi ne tuovat myös Turun hiippakunnan siihen laajempaan kontekstiin, johon se kuului.²⁸

²⁵ Esimerkiksi Vahtola (2003), Virrankoski (2001).

²⁶ Esimerkiksi Holmquist (1933), Pirinen (1956), Pirinen (1991) ja Välimäki (2002).

²⁷ Masku: Oja (1966); Mynämäki: Perälä (1963).

²⁸ Kts. esimerkiksi jo edellä mainittu Holmquist (1933) sekä Berntson (2012), Kjöllnerström (1935).

2. Kirkko ja verotus 1520–1569

2.1. Kirkon asema ja organisaatio

Vuoden 1527 valtiopäiviä seurannut Västeråsin resessi ja sitä täydentänyt ja täsmentänyt Västeråsin ordinatia antoivat käytännössä kuninkaalle mahdollisuuden ryhtyä toimenpiteisiin kirkon ylimääräisen omaisuuden ja verotulojen siirtämiseksi kruunun käyttöön. Myös kirkoille tehdyt testamenttilahjoitukset kruunu otti nyt itselleen.²⁹ Aatelistokin ryhtyi peruutuksiin, sillä sille oli annettu oikeus peruuttaa itselleen takaisin ne kirkoille, luostareille ja pappiloille luovutetut maat ja muun omaisuuden, joka oli ennen 1400-luvun puoliväliä annettu kirkolle. Nämä aateliston peruutukset yltyivät niin mittaviksi, että vuonna 1538 Kustaa Vaasan oli kiellettävä lisäperuutukset.³⁰

Hiippakunnanjako toteutettiin koko valtakunnassa 1550-luvulla. Suomessa oli aiemmin ollut vain yksi hiippakunta, Turun hiippakunta, josta irrotettiin nyt itäiselle alueelle Viipurin hiippakunta. Turun hiippakuntaan jako vaikutti kirkollisen hallinnon tehostumisella, kun sen johtohenkilöillä oli nyt hoidettavanaan pienempi alue. Hallinnallisen alueen pienentyminen vähensi piispan valtaa kaikissa Ruotsin valtakunnan hiippakunnissa, mikä liittyy olennaisesti kuninkaan vallan kasvattamiseen kirkon virkamiesten aseman kustannuksella.³¹

Kun välit paaviin katkesivat 1520-luvun alussa, ei piispojen vihkiminen enää tapahtunut paavin luvalla ja piispoista alettiin kasvavassa määrin käyttää nimitystä *ordinarius*.³² Jo vuonna 1528 Kustaa Vaasa nimitti piispoiksi henkilöitä, jotka eivät valituksi tulleiden henkilöiden harmiksi enää saaneet hakea paavin hyväksyntää nimityksilleen.³³ Myös piispojen taloudellinen asema muuttui, kun kuningas peruutti vuonna 1547 kymmenysviljasta kruunulle $\frac{2}{3}$, jolloin vain papeille maksettava osuus jäi jäljelle ja piispa menetti oman osuutensa niistä verotuloista, joita hänelle oli maksettu jo keskiajalta lähtien.³⁴ Hiippakunnan suurin hallintovalta säilyi kuitenkin edelleen

²⁹ Juva 1965 s. 36-37; Holmquist 1933, s. 281, s. 321-323; Kalderstam 1989, s. 156-157; Välimäki 2002, s. 66.

³⁰ Välimäki, s. 68; Juva 1965, s. 36-37; Lisää aateliston suorittamista peruutuksista kts. Pirinen 1955, s. 23-27.

³¹ Paarma 1980, s. 30-31, s. 115; Juva 1965, s. 90; Knuutila 2008, s. 90; Siljamäki 1967, s. 15.

³² Paavista erottautuminen tapahtui Heinisen mukaan jo vuonna 1523, kun taas Karonen ajoittaa välien katkaisun vuotta myöhemmäksi (Heininen 2012, s. 18; Karonen 2008, s. 48). Kustaa Vaasa nimitti järjestelmällisesti ja johdonmukaisesti kaikkia piispoja 1540-luvulta lähtien *ordinarius*-nimellä (Juva 1965, s. 88). Nimen käytöstä Erik XIV:n aikaisissa lähteissä kts. esimerkiksi kirjekopiot KA 483a:1V, 6V. Kuitenkin esimerkiksi voudintileissä käytetään yleisesti edelleen nimeä piispa (*biskop*), joten *ordinarius*-nimen käyttö liittyy nimenomaan kuninkaan ja piispan valta-asetelmiin. (Kts. esimerkiksi KA 1130:52v)

³³ Berntson 2012, 131.

³⁴ Välimäki 2002, s. 65; Pirinen 1962, s. 31. Pirinen kuitenkin huomauttaa, että piispa on Varsinais-

piispalla ja kuninkaan määräämien uudistusten läpivienti paikallisella tasolla oli usein riippuvainen siitä, miten hiippakunnan piispa näki parhaaksi toimia.³⁵

Hiippakunnanjako ei myöskään välittömästi tuonut muutoksia itse hiippakunnanhallintoon ja aluksi se jäikin keskiaikaiseen muotoon. 1500-luvun puolivälistä lähtien kuningas ajoi kuitenkin aktiivisesti alas hiippakuntien tuomiokapituleja, jotka olivat toimineet tärkeinä kirkollisina eliminä huolehtien esimerkiksi pappien palkoista. Kustaa Vaasa siirsi palkka-asiat maallisen hallinnon huolehdittavaksi, jolloin tuomiokapitulit menettivät merkitystään. Paarma ja Juva mainitsevat yleiseksi tavaksi sen, että kuolleen tuomiokapitulin jäsenen tilalle ei yksinkertaisesti enää valittu uutta jäsentä, jolloin sen toiminta hiljalleen mureni.³⁶

Tuomiokapitulien lopullisen katoamisen ajankohdasta ei ole yksimielisyyttä, mutta siitä ei löydy enää merkintöjä Erikoin kaudella. Vuoden 1561 kirkkojärjestysehdotuksesta puuttuvat tuomiokapitulien lisäksi myös maininnat toisesta tärkeästä kirkollisesta instituutiosta, rovastikunnista, jotka olivat toimineet hiippakunnan hallinnon (eli piispojen ja tuomiokapitulien) sekä paikallisseurakuntien välillä. Samoin kuin tuomiokapitulienkin alasajo, myös rovastikuntien ainakin periaatteessa tapahtunut katoaminen tapahtui koko Ruotsin valtakunnassa.³⁷ Näin ollen Turun hiippakunnan organisaation rakenteelliset muutokset vastasivat valtakunnan yleistä tilaa.

Uutta virallista kirkkojärjestystä ei Ruotsiin saatu ennen 1570-lukua. Arkkipiispa Laurentius Petri esitti Kustaa Vaasalle ehdotuksen uudesta kirkkojärjestyksestä 1540-luvulla ja Erik sai arkkipiispan ehdotuksen vuonna 1561, mutta kummallakin kerralla järjestys jäi vahvistamatta. Vasta vuonna 1571 kuningas Juhana III vahvisti kirkkojärjestyksen.³⁸ Syyt siihen, miksi kaksi ensimmäistä Vaasa-kuningasta jättivät ehdotetut kirkkojärjestykset vahvistamatta, riippuvat siitä, kuka tilannetta arvioi, mutta yksimielisiä tutkijat ovat siinä, että Juhanan vahvistama järjestys oli lähinnä jo aiemmin käytännössä voimassa olevien periaatteiden virallistamista.³⁹

Suomessa ilmeisesti kantanut veroja itselleen ainakin vielä vuonna 1548, mutta tämän jälkeen ne ovat siirtyneet kruunulle (Pirinen 1955, s. 43).

³⁵ Knuutila 2008, s. 89; Paarma 1980, s. 22; Karonen 2008, s. 49. Esimerkiksi Turun hiippakunnan piispa Juusten uudisti Suomen liturgisia käytäntöjä Mikael Agricolan jalanjäljissä ja Ruotsin yleislinjasta poiketen, jolloin niihin jäi paljon keskiaikaisia ja näin ollen katolisia jäänteitä (Siljamäki, 1967, s. 133).

³⁶ Paarma 1980, s. 17-18, 20, s. 29; Juva 1965, s. 42. Täytettäviin virkoihin saatettiin myös asettaa kruunun toimesta vuosittainen vero, joka viranhaltijan täytyi maksaa (Juva 1965, s. 29).

³⁷ Paarma 1980, s. 156-158.

³⁸ Knuutila huomauttaa, että vuoden 1561 kirkkojärjestysehdotus oli reformaatioajan ensimmäinen yhtenäinen kirkollinen sääntökokoelma, vaikka se jäikin Erikoin aikana vahvistamatta (Knuutila 2008, s. 90); Paarma 1980, s. 21-22; Vahtola 2003, s. 88.

³⁹ Paarma arvioi Kustaa Vaasan jättäneen ehdotuksen vahvistamatta, koska hän halusi pitää itsellään vaikutusmahdollisuudet ja ylimmän auktoriteetin kirkon sisäisiin asioihin (Paarma 1980, s. 21-22). Sen sijaan Simo Heininen maalaa kuvaa, jossa Kustaa Vaasa ei ollut ollenkaan kiinnostunut uskonnollisista asioista - vain maallinen omaisuus ratkaisi - eikä siksi ollut kiinnostunut myöskään virallisesti muuttamaan kirkon oppia (Heininen 2012, s. 17-18). Erikoin kohdalla syiksi ehdotetaan kuninkaan ja

Koululaitos sekä sairaan- ja köyhäinhoito siirtyivät periaatteessa maalliselle vallalle, mutta käytännössä piispa saattoi joutua selvittämään niiden hoitoon liittyviä taloudellisia pulmia. Kuningas Erik oli esimerkiksi lähettänyt kirjeen elokuun lopulla 1561, jossa käski silloisen vielä Viipurin piispana toimineen Juustenin huolehtia, että sairaalalle määrätty viljakymmenykset koottiin säännöllisesti.⁴⁰

Erikin aikana sota rasitti kruunun taloutta ja Kustaa Vaasan aikana kerrytettyä hopeaa painettiin rahaksi nopeaan tahtiin sotaa rahoittamaan. Erik ei ryhtynyt lisäämään verotaakkaa uusilla pysyvillä veroilla, vaan Kustaan keräämän hopean lisäksi sotaa rahoitettiin ylimääräisillä veroilla.⁴¹ Erik ei myöskään osallistunut yhtä aktiivisesti kirkon asioiden järjestämiseen tai ohjaamiseen kuin isänsä. Yleislinjana Erikin suhtautumisesta kirkollisiin asioihin on esimerkiksi Andresson nostanut esille sen, että Erikin pääasiallisena tavoitteena oli kirkon uudistaminen ”ajan mukaiseksi” ja katolisten vaikutteiden poistaminen. Kalderstam puolestaan kuvailee Erikin antaneen kirkon lähinnä itse järjestellä omat asiansa, niin kauan kuin hänen oma valta-asemansa ei joutunut uhatuksi.⁴²

Erikin aktiivista osallistumista kirkon asioihin vähensi varmasti hänen oma kiinnostuksensa etenkin kalvinismiin ja muun muassa arkkipiispa Laurentius Petri sekä monet muut kirkon edustajat olivat kalvinismia vastaan. Esimerkiksi vuosina 1562 valtiopäivillä ja 1565 kirkolliskokouksessa käsiteltiin etenkin ehtoolliseen liittyviä käytänteitä ja ehtoollisviinin ja -leivän suhdetta Kristuksen vereen ja ruumiiseen.⁴³ 1560-luvun kirkkoon liittyvät kysymykset koskivatkin suurimmaksi osaksi opillisia asioita eivätkä niinkään taloudellisiin ja näiden opillisten kiistojen keskellä arkkipiispalla oli suuri merkitys. Tämä johtui etenkin siitä, että kuningas siirtyi taka-alalle kirkollisissa

Juhana-herttuan erimielisyyksiä, kuninkaan yleistä ailahtelevuutta kiinnostuksessa kirkollisia asioita kohtaan sekä sitä, että vuoden 1561 kirkkojärjestysehdotus ei ollut tarpeeksi vahvasti alleviivannut herttuoiden roolia kirkon hyväksi ja ehdotukseen oli jäänyt liikaa katolisia vaikutteita (Vahtola 2003, s. 88; Siljamäki 1967, s. 26; Berntson 2012, s. 147).

⁴⁰ Paarma 1980, s. 18; Siljamäki 1967, s. 23.

⁴¹ Vilkuna 1998, s. 39. Vaikka sotaa aluksi rahoitettiin muun muassa kirkolta aiemmin takavarikoiduilla hopeilla ja muulla arvokkaalla, vaikutti sota toki esimerkiksi siihen, pystyikö kruunu maksamaan pappien palkat (Kts. esimerkiksi Cederlöf 1934, s. 54.)

⁴² Andersson 1951, s. 164. Tosin tämä Anderssonin ilmeisesti Sven Kjollerströmiltä (1935) ottama ilmaus ”med tidens krav” on sikäli ongelmallinen ja monitulkintainen, että Erikin hallitsijakauden alussa myös protestanttinen Eurooppa oli ajautunut keskinäisiin uskonkiistoihin ja eri suuntauksien väliset kiulut kasvoivat. Tässä kohtaa ilmaus oletettavasti tarkoittaakin nimenomaan katolisten vaikutteiden poistamista; Kalderstam 1989, s. 189.

⁴³ Vuoden 1562 valtiopäivien kirkkoon liittyvä asialista löytyy esimerkiksi teoksesta Hildebrand 1899, s. 59-62. Kohdat kaksi ja kolme (s. 60) koskivat suurinta kiistaa aiheuttaneita ehtoollistapoja ja -käsitteitä; Berntson 2012, s. 114; Kalderstam 1989, s. 189; Pirinen 1991, s. 306-307; Salomies 1949, s. 125-127. Ruotsin Tanskaa vastaan käyty seitsemänvuotinen sota (v. 1563–1570) aiheutti ongelmia viininsaannissa, mikä johti siihen, että kuningas oli valmis sallimaan ehtoollisviinin lisäksi käytettävän muitakin juomia, jopa vettä. Sodan tuomien käytännön syiden lisäksi lisäsyitä saattaa löytyä kalvinismista, jossa Kristuksen ruumis ja veri eivät ole pääasia, vaan ehtoollisella tapahtuva Kristuksen ja seurakunnan kohtaaminen henkisellä tasolla (Berntson 2012, s. 144-145).

asioissa ja näki parhaimmaksi tukea Laurentiuksen ja muiden kirkonmiesten yleistä linjaa opillisissa kysymyksissä.⁴⁴

2.2. Kirkollinen verotus

Kuten jo johdannossa on mainittu, kirkon talouteen mittavasti vaikuttaneet peruutustoimet koskivat irtaimiston ja maiden lisäksi myös kirkollisia veroja, jotka Kustaa Vaasan aikana siirrettiin kruunulle. Kustaa siis peruutti $\frac{2}{3}$ viljakymmenyksistä kruunulle, jolloin muun muassa piispa menetti entiset tulonsa ja papeille jäänyt osuus muuttui sekin aatteellisella tasolla seurakunnan papille maksamasta palkasta kruunun papille myöntämäksi palkaksi. Maskussa tämä piispan osuuden siirtäminen kruunulle ei tosin varsinaisesti muuttanut tilannetta piispan kannalta, sillä tämän kymmenykset olivat kuuluneet jo 1400-luvulta lähtien Naantalin luostarille ja tällaisenaan tilanne oli säilynyt joitakin muutoksia lukuun ottamatta aina 1540-luvulle asti.⁴⁵

Koska kruunu oli nyt pappien palkan maksaja, oli kuninkaalla aiempaa suurempi vaikutusvalta heidän virkoihinsa. Siljamäen mukaan pappien nimitysoikeus siirtyi kuninkaan käsiin Kustaa Vaasan kauden lopulla, vaikka piispat siis saivat edelleen myös nimittää pappeja tehtäviinsä. Erik piti isänsä lailla tätä nimitysoikeutta itsellään, mutta Siljamäki huomauttaa, että hänen aikanaan piispoilla oli sanavaltaa papiston valinnassa ja esimerkiksi Juusten toimi Suomessa ahkerana pappien suosittelijana.⁴⁶ Kuitenkin Erikin kauden ajan alussa voudit olivat kieltäytyneet maksamasta kahden suomalaisen pappismiehen palkkaa, vaikka kyseiset henkilöt oli nimitetty virkaan jo 1550-luvulla eli kuninkaan antama viran vahvistus oli selvästi palkanmaksun edellytys.⁴⁷

Kirkollisen verotuksen perusyksikkö oli kirkkopitäjä ja se oli määriteltävä kylän tarkkuudella. Tämän yksikön taloudesta vastasi kirkkoherra ja 1500-luvun puolivälissä Turun hiippakuntaan kuului 78 kirkkopitäjää ja Viipurin 24. Jokaisessa pitäjässä oli verokuntia, joiden sisällä verokuntamieheksi valittu henkilö huolehti verojen keräämisestä kirkkoherran kuitenkin ollessa se henkilö, joka viime kädessä vastasi kruununvoudeille tilikirjoihin kirjattujen veromäärien oikeellisuudesta.⁴⁸ 1560-luvulla

⁴⁴ Ehtoollista koskenut kiista päättyi vuonna 1565 Laurentius Petrin kannan voittoon ja kalvinistinen ehtoollisviinikäsitys hylättiin. Tämä ja Laurentiuksen yleisen kielteinen suhtautuminen kalvinismiin sai Siljamäen mukaan Erikin uskonnollisen kiinnostuksen katoamaan nopeasti (Siljamäki 1967, s. 26). Kts. myös Salomies 1949, s. 127.

⁴⁵ Välimäki 2002, s. 65-66, 70; Kaukiainen 1980, s. 128. Pirinen 1956, s. 337-338; Pirinen 1962, s. 64.

⁴⁶ Siljamäki 1967, s. 54-55. Kts. myös Kalderstam 1989, s. 190.

⁴⁷ Paarma 1980, s. 368. Kts. myös Pirinen 1991, s. 308.

⁴⁸ Välimäki 2002, s. 52-53, s. 57; Pirinen 1991, s. 297.

Maskussa oli viisi verokuntaa, Mynämäellä kuusi (tästä Korven osuus oli kaksi verokuntaa) ja Nousiaisissa kolme.⁴⁹ Verovelvollisia olivat kaikki itsenäiset talot ja vuoden 1547 säädöksessä tilivuoden pituudeksi tuli aika mikkelistä mikkeliin eli syyskuun lopusta seuraavan vuoden syyskuun loppuun. Varsinais-Suomessa verot toimitettiin käräjille kolmesta neljään kertaan vuodessa siten, että talvella tuotiin yleensä syksyllä puitu vilja ja kesällä raha-, kala- ja voiverot. Tämän järjestelmän mukaan kymmenysverot, ruokalisävilja ja lukkarinvakat tuotiin käräjille loka-marraskuussa ja muiden kirkollisten verojen voiverot kesällä. Kruunun virkamiehet keräsivät käräjille tuodut verot kaksi kertaa vuodessa.⁵⁰ Aluksi kirkon omiin aluehallinnollisiin tarpeisiin luodut rovastikunnat muutettiin voutikuntajakoa vastaavaksi ja 1550-luvulta lähtien kymmenystenkin tilitys siirtyi rovasteilta kruununvoudeille. Vuonna 1540 Suomessa oli 20 voutikuntaa, mutta vuoteen 1560 mennessä määrä oli noussut 49:ään.⁵¹

Koko valtakunnan sisäiset erot talousmuodoiltaan ja kehityseroiltaan olivat suuria eikä Suomi ollut poikkeus.⁵² Kaikista vauraimpia alueita olivat peltoviljelyalueet ja Välimäki ottaa esiin laskelman siitä, että Lounais-Suomi, Häme, Uusimaa ja Ahvenanmaa tuottivat vuonna 1540 kolme neljäsosaa koko Suomen veromäärästä. Tämä ei ole yllättävää ottaen huomioon asutuksen painopisteen, joka Suomessa oli uudisasuttamisesta huolimatta Lounais- ja Länsi-Suomessa. Varsinais-Suomi oli jakautunut 1540-luvulla kahteen voutikuntaan – pohjoiseen ja eteläiseen – ja nämä alueet esiintyvät lähteissä nimillä *Norra* ja *Södra Finland*. Masku, Mynämäki ja Nousiainen kuuluivat Pohjois-Suomen voutikuntaan yhdessä muun Maskun sekä Vehmaan voutikunnan kanssa. Nämä kaksi edellä mainittua pienempää voutikuntaa olivat myös Varsinais-Suomen suurimmat ylijäämäviljan tuottajat.⁵³

Kustaa Vaasan hallitsijakausi oli suurten muutosten aikaa valtakunnan verotuksen suhteen huolimatta siitä, pitääkö tätä aikaa varsinaisena vedenjakajana keskiajan ja uuden ajan verotuksen välissä.⁵⁴ Veronkantoa tehostettiin 1530- ja 40-luvuilla, kun

⁴⁹ Kts. esimerkiksi v. 1560 KA 835:6; KA 859:1v, 2v, 4; v. 1564 995:1, 1v; v. 1569 1130:3, 3v.

⁵⁰ Orrman 1986, s. 73; Vilkuna 1998, s. 48; Välimäki 2002, s. 5; Seppälä 2009, s. 208-209.

⁵¹ Paarma 1980, s. 157; Pirinen 1962, s. 31; Välimäki 2002, s. 54; Seppälä 2009, s. 38.

⁵² Suomen kirkollisten verojen maksutavat voidaan karkeasti jakaa rannikkoalueiden kymmenysveroihin ja sisämaan sopimusveroihin, jotka eivät kymmenyksistä poiketen olleet riippuvaisia vuodenkierrosta. Pirinen kuvaa näitä sopimusveroja kiinteiksi sopimusmaksuiksi, joita kannettiin erilaisilta ja erikokoisilta veroja maksavilta yksiköiltä. Pirinen kuitenkin huomauttaa, että vaikka veroparseleissa on toki eroja, on suurin rannikon ja sisämaan ero juuri tämä sopimukseen perustuva suoritusperuste eikä niinkään se, mitä maksettiin. Raja näiden kahden eri vero-oikeuden välillä ei kuitenkaan ole aina täysin selvä. Esimerkiksi Pohjanmaan verotustavoissa oli vaikutteita sekä kymmenys- että sopimusvero-oikeudesta. Lisäksi vielä 1500-luvulla ainakin Nousiaisissa ja Paraisissa arkkiteinille kannettiin sopimusverona muun muassa ruista (Kts. esimerkiksi Pirinen 1956, s. 188; Pirinen 1962, s. 118, s. 167).

⁵³ Seppälä 2009, s. 9-10, 16; Kaukiainen 1980, s. 38, 83; Välimäki 2002, s. 55.

⁵⁴ Seppälä huomauttaa, että kaikki tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, että ajanjakso 1520–1560 olisi siirtymävaihe pois keskiaikaisesta verotuksesta, vaikka etenkin tiliaineiston suhteen muutos Kustaa Vaasan aikana on huomattava (Seppälä 2009, s. 9, s. 35).

voudit määrättiin pitämään vuosittaisia tilikirjoja, jotka sitten toimitettiin Tukholman laskukamariin tarkistettaviksi. Näin kruunu pystyi paremmin esimerkiksi suunnittelemaan ja ohjaamaan verojen käyttöä, kun oli tiedossa se, miten paljon eri veroja oli valtakunnassa kerätty. Kirkollisten verojen suhteen suurin yksittäinen muutos olikin se, että niistä suurin osa ohjattiin nyt kruunun käyttöön eikä niinkään se, että veronmaksajan eli talonpojan asema olisi suuresti muuttunut.⁵⁵

Kirkollisten verojen tilikirja on yleensä yksi kokonaisuus, jossa ilmoitetaan sekä kymmenysverot (Maskun voutikunnassa nämä olivat vehnä, ruis, ohra, kaura sekä herneet) että muut kirkolliset verot (ruokalisävilja ja -voi, lukkarinvakka, lehmä- ja nokkaverovoi). Näiden tilikirjojen rakenne vaihtelee tutkimusaikana siten, että ajoittain kymmenystilit ovat erillään muista kirkollisista veroista joko täysin omana kokonaisuutenaan tai sitten ne ovat samassa kokonaisuudessa, mutta vasta muiden kirkollisten verojen jälkeen.⁵⁶

Yleisissä tilikirjoissa verot kirjattiin usein ensiksi bruttona, jonka jälkeen ilmoitettiin vähennykset ja sitten lopullinen veromäärä. Kirkollisten verojen osalta kannattaa vähentämättömien veromäärien suhteen kääntyä kirkollisten verojen tilikirjoihin, ainakin 60-luvun alkupuolen osalta. Esimerkiksi vuoden 1562 Maskun voutikunnan yleisessä tilikirjassa ilmoitetaan ensiksi papeille, lukkareille ja pitäjänkirkkoille menneet osuudet ja sen jälkeen kaikki kirkolliset verot ilmoitetaan nettolina eriteltyinä eri parseleiden mukaan. Esimerkiksi vehnää ilmoitetaan kirkollisten verojen tilikirjassa kannetun yhteensä 108 kappa ja yleisessä tilikirjassa pappien lyhennysten jälkeen on vehnää kirjattu saadun 50 kappa.⁵⁷ Kuitenkin vuodesta 1566 eteenpäin voi kymmenysverojen vähentämättömät summat katsoa yleisten tilikirjojen loppupäästä ja kymmenysten lisäksi sinne kirjattiin myös pappien ja pitäjänkirkkojen osuudet pitäjittäin. Tämä kokoavasti pitäjittäin kymmenysverojen kirjaaminen on nähtävästi siirtynyt samalla kokonaan pois itse kirkollisista tilikirjoista.

⁵⁵ Juva 1965, s. 51; Seppälä 2009, s. 21; Kaukiainen 1980, s. 128.

⁵⁶ Esimerkiksi vuonna 1560 Monnoisten kartanon kirkollisten verojen tilikirjassa eritellään ensiksi muut kirkolliset verot ja vasta sen jälkeen kymmenysverot (KA 854:6-47). Sen sijaan samaisena vuonna Saaren kartanon voutikunnan tileissä ovat kaikki kirkolliset verot samassa taulukossa (KA 861). Maskun voutikunnan tileissä kymmenysverot olivat muiden kirkollisten verojen kanssa yhdessä taulukossa vuosina 1564-1566 (KA 998; KA 1024; KA 1047) ja erillään vuosina 1562 (KA 945) ja 1567-68 (KA 1085; KA 1086; KA 1109).

⁵⁷ KA 941:2; KA 941:7-9; KA 945:61; KA 941:13v. Samoin on esimerkiksi vuoden 1567 tileissä, joissa kymmenykset ilmoitetaan vasta nettoverojen kohdassa (KA 1083:29) ja bruttotulot löytyvät erikseen kirkollisten verojen tilikirjasta (KA 1086:28).

Register spa Tiende Spannemall
vdi Noulis Gothu pro Anno 1564

1 5 6 4

Maurits Gier Roy hons gathu Siius Matkot Klocturcente

Palasby Sigfred esk	$\frac{1}{4}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	1 span	4 rap ⁿ
Rovij ropung 1 ray	$\frac{1}{2}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	1 span	4 rap ⁿ
Gyving ropung	2 hays	1 ray		$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Siffred siuof	1 ray	1 ray	1 ray	$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Vadjaris Monij iangf	$\frac{1}{2}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	$\frac{1}{2}$ ppd	$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Juonij andof	3 hays	2 hays	1 ray	1 span	2 rap ⁿ
Wijel yof	$\frac{1}{4}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	2 hays	$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Rang of	$\frac{1}{4}$ ppd	2 hays	1 ray	$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Muzala g. d. f. s.	2 hays	2 hays	$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	
Siihala Gunnig	$\frac{1}{2}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	1 span	4 rap ⁿ
Wang of	$\frac{1}{4}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	1 span	4 rap ⁿ
Sijtos? Gunnis	$\frac{1}{4}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	1 span	4 rap ⁿ
Danall				1 span	4 rap ⁿ
Jaltheby Ehtal Gunniff	1 ppd	2 ppd	3 rays	1 span	4 rap ⁿ
Ehtal hystroff	$\frac{1}{4}$ ppd	$\frac{1}{4}$ ppd	2 hays	1 span	4 rap ⁿ
Wang	$\frac{1}{2}$ ppd	$\frac{1}{2}$ ppd	2 hays	1 span	4 rap ⁿ
Hilg Gunniff		$\frac{1}{4}$ ppd	1 ray	$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Jonas	2 hays	2 hays	1 ray	$\frac{1}{2}$ span	2 rap ⁿ
Ziuan? Monij				1 span	4 rap ⁿ
Summa	1 ray	5 ppd	4 $\frac{1}{2}$ ppd	11 ppd	14 span
				6 ppd	16 rap ⁿ

Kuvassa esimerkki Nousiaisen vuoden 1564 kymmenysten ja kirkollisten verojen tilikirjan ensimmäisestä sivusta (KA 998:26). Vasemmassa laidassa on eritelty kylä kerrallaan veroja maksaneet talonpojat ja sivun ylhäällä on ilmoitettu maksetut parselit. Kuten voi huomata, oli kymmenykset kirjannut eri henkilö kuin kirkolliset verot (tällä sivulla ruokalisävilja ja lukkarinvakka) ja samanlainen ilmiö näkyi muidenkin pitäjien tileissä läpi tutkimusajan.

Vaikka kymmenysten oli nimensä mukaisesti ainakin alun perin tarkoitus olla $1/10$ sadosta, oli se 1500-luvulla lähinnä vain vakiintunut nimi vanhalle perinteelle eikä tosiasiallinen kuvaus veron kantoperiaatteista. Tutkijoiden kesken yleinen mielipide näyttääkin olevan, että ainakaan Varsinais-Suomessa kymmenysten määrä ei kerro totuutta todellisesta satomäärästä, sillä muuten sadot olisivat jääneet erityisen pieniksi.⁵⁸

Seppälä ottaa esille, että tilitysten yhteydessä veronkantotavaksi on monessa maakunnassa ilmoitettu ”vanha tapa” ja Kustaa Vaasan ajan alussa kirkollinen verotus pohjautui sekin näihin vanhoihin tapoihin ja maakunnallisiin järjestelmiin, jotka olivat muotoutuneet paikallisten olojen mukaan.⁵⁹ Vaikka uudistuksia tehtiin veronkannon uudelleenorganisoinnissa ja tehostamisessa, veromäärien tarkistamisessa ja etenkin kirkollisiin veroihin liittyen siinä, kenelle verot toimitettiin ja miten ne jaettiin, näkyivät uudistusten jälkeenkin ne paikalliset tavat, joilla veroja oli totuttu maksamaan. Kirkollisiin veroihin liittyvät uudistukset saatiin parhaiten toimimaan Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Pohjanmaalla. Yleisen verotuksen suhteen Seppälä arvioi muutosten toteutuneen parhaimmin Satakunnassa.⁶⁰

Kymmenysverotuksessakin näkyvät siis vahvasti paikalliset erot ja vanhimpien kymmenysverotusalueiden suhteen (Varsinais-Suomi ja Ala-Satakunta) aikaisempi tutkimus esittelee lähes poikkeuksetta kaksi eri kymmenysoikeutta. Sekä suomalainen että ruotsalainen oikeus ajoitetaan 1300-luvulle ja alun perin ne ovat koskeneet maallista verotusta. Tultaessa 1500-luvulle oikeuksien tärkeimmät eroavaisuudet koskevat sitä, miten kymmenysverot jaettiin. Esimerkiksi suomalaisen oikeuden tärkeimmäksi merkiksi Pirinen nostaa syysviljan kolmijaon piispan, pappien ja pitäjänkirkkojen kesken, kun taas ruotsalaisen alueen tunnusmerkkinä on piispan kantama nokkaverovoi ja se, ettei hänellä ollut lainkaan osuutta viljakymmenyksissä. Ruotsalaisen oikeuden alueilla esimerkiksi ruiskymmenykset jaettiin vain pappien ja pitäjänkirkkojen kesken.⁶¹

Kuten johdannossa on lyhyesti mainittu, kuuluivat Mynämäki ja Nousiainen siis karkeasti suomalaisen ja Masku ruotsalaisen verotustavan piiriin ainakin vielä 1500-luvun alussa. Pirinen huomauttaa kuitenkin, että esimerkiksi Masku ei vuosisadan puolivälissä ollut enää puhtaasti ruotsalainen, vaan noudatti ruotsalaisen verotusalueen yleistä

⁵⁸ Seppälä 2009, s. 102; Orrman 1986, s. 132; Kaukiainen 1980, s. 131.

⁵⁹ Seppälä 2009, s. 232; Välimäki 2002, s. 59. Pirinen myös mainitsee, että Uudenmaan verotusoikeuden alueella ilmoitettiin keskiaikaisen verotuksen tapahtuneen ”vanhan tavan” mukaan eikä tätä tapaa avata sen tarkemmin (Pirinen 1962, s. 81).

⁶⁰ Välimäki 2002, s. 57. Seppälä 2009, s. 233.

⁶¹ Pirinen 1955, s. 42; Pirinen 1962, s. 32, 34, 62; Välimäki 2002, s. 42-43.

kehityslinjaa eli muuttui enemmän suomalaisen verotusalueen mukaiseksi.⁶² Koska oma tutkimukseni keskittyy pääasiassa kannettuihin kymmenysten bruttomääriin, ei eri verotustapojen erilaisuus ole tutkimukseni keskiössä, mutta eri kymmenysoikeudet on hyvä pitää mielessä taustoittavina seikkoina. Ne kertovat ehkä enemmän olosuhteista ennen Kustaa Vaasan peruutustoimia, mutta eivät olleet kadonneet kokonaan 1560-luvullekaan tultaessa.

Ylipäätään on hyvä pitää mielessä eri pitäjien eroavaisuudet, sillä Mynämäki ja Nousiainenkaan eivät suomalaisen verotustavan piiriin kuulumisesta huolimatta olleet samanlaisia ja myös kummankin sisällä oli eroavaisuuksia kylien kesken. Juva ottaakin oikeutetusti esille Pentti Renvallin toteamuksen siitä, ettei Varsinais-Suomessa ollut kahta pitäjää, jotka olisivat maksaneet veronsa täysin samanlaisina ja tämä toteamus näkyy kruunun verojen lisäksi myös kirkollisissa veroissa.⁶³

⁶² Pirinen 1955, s. 68

⁶³ Juva 1965, s. 55.

3. Tärkeimmät kymmenykset

3.1. Ruis

Ruis oli ehdottomasti tutkimusalueen ja -ajanjakson lukumäärällisesti tärkein vilja. Rukiin viljely oli yleistynyt 1500-luvulla ja tässä suurin merkitys on varmasti ollut sillä, ettei se ollut yhtä hallanarkaa kuin ohra ja huonoinakin vuosina ruissadot olivat ohrasatoja paremmat. Vuosina 1542-43 oli kymmenysruista tilitetty Lounais-Suomessa lähes puolet enemmän kuin ohraa, joten rukiilla oli vahva ja vakiintunut asema tutkimusalueella 1560-luvulle tultaessa.⁶⁴

Kymmenyksiä maksettiin Varsinais-Suomessa manttaalien mukaan ja 1560-luvulla tutkittavista pitäjistä Mynämäki oli ehdottomasti suurin keskimäärin 313 manttaalilla ja tästä Korven osuus oli 109 manttaalia. Nousiainen oli toiseksi suurin keskimäärin 131½ ja Masku pienin 124 manttaalilla.⁶⁵ Rukiin suhteen voi helposti huomata, etteivät pienempien manttaalien pitäjät jääneet isoimmasta jälkeen ja etenkin Masku oli vahva rukiin alue: sen osuus tutkittujen pitäjien kokonaisruismäärästä oli vuosina 1563–67 hieman yli 40% (taulukko 1). Maskun voutikunnan kokonaismääriin verrattuna voi huomata, että Maskussa, Mynämäessä ja Nousiaisissa kerättiin lähes koko tutkimusajan puolet koko voutikunnan ruiskymmenyksistä. Ainoastaan Raision ja Ruskon yhteismäärät ylsivät tutkittujen kolmen pitäjän keskimääräisiin lukuihin.⁶⁶

⁶⁴ Säihke 1963, s. 28; Läntinen 1978, s. 33.

⁶⁵ V. 1560 KA 853:6; KA 859:1v, 2v, 4; v. 1561 KA 906:7v; v. 1562 KA 944:6, 9, 10, 11; v. 1563 KA 969:8, 10v, 11v, 12v; v. 1564 KA 995:1, 1v; v. 1565 KA 1022:6, 6v; v. 1566 KA 1045:9v; v. 1567 KA 1, 1v; v. 1568 KA 1107:2v; v. 1569 KA 1130:3, 3v. Maanjaosta kts. esimerkiksi Säihke 1963, s. 7-11.

⁶⁶ V. 1560 KA 854:38, 39v; v. 1561 KA 906:39, 41; v. 1562 KA 945:40; v. 1563 KA 970:21v; v. 1564 KA 998:16; v. 1565 KA 1024:14; v. 1566 KA 1045:63; v. 1567 KA 1083:43; v. 1568 KA 1107:39; v. 1569 KA 1130:51.

Taulukko 1

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku ⁶⁷	2837	2258	2546	1549	1854	2160	1958	1905	1938	2086
Mynämäki ⁶⁸	3077	2330	2743	621 ⁶⁹	1451	2884	2010	1220	1693	1340
Nousiainen ⁷⁰	2224	1932	2178	1238	1223	1518	1489½	1302	1707	1397
Yht.	8078	6520	7467	6411	4528	6562	5457½	4427	5729	4823
% ⁷¹	51.7%	48.1%	49.5%	40.5%	60.8%	56.9%	55.0%	54.0%	60.8%	47.5%

Vuoden 1563 Mynämäen ruissadon kohdalla on huomattava, ettei kyse ole huonosta ruisvuodesta, vaan kirkollisten verojen tilikirjassa eritellään ainoastaan läänittämätön Mynämäki eikä ollenkaan Korpea. Yleisesti 60-luvulla herra Claesson sai Korven kymmenyksistä puolet, mutta vuonna 1563 oli koko alueen kymmenykset ilmeisesti läänitetty hänelle eikä niitä oltu ollenkaan kirjattu kirkon tilikirjoihin.⁷²

Pitäjänsuodet maksettiin rukiina vuosina 1560–62 ja 1565–69 sekä Maskussa myös vuonna 1563. Vuosina 1563 Nousiaisissa ja Mynämäellä sekä kaikissa tutkimuspitäjissä vuonna 1564 maksettiin pitäjänkirkkojen osuus ohrana. Osuuden määrä vaihtelee koko tutkimusaikana peräti 360 kappasta 60 kappaan ja keskimäärin suurimmat osuudet koko tutkimuskautena sai Mynämäen kirkko, joka myös sai tasaisesti 180 kappaletta ainakin vuosina 1562–68. Nousiaisissa pitäjänkirkolle kirjattu osuus tippui 120 kappasta 60 kappaan vuoden 1562 jälkeen ja sen osuus oli pienin tutkituista pitäjistä. Maskussa vuosina 1561–62 kirkon osuus oli 180 kappaletta, mutta tippui sitten 120 kappaan. Kaikkien tutkimuspitäjien kirkkojen osuudet nousivat viimeisenä tutkittuna vuonna siten, että Mynämäen osuus nousi 360 kappaan, Maskun 240 ja Nousiaisen 120 kappaan.⁷³

⁶⁷ Käytetyt lähteet: v. 1560 KA 854:40-43; v. 1561 KA 906:47-50v; v. 1562 KA 945:41-44v; v. 1563 KA 970:22-27; v. 1564 KA 998:17-21v; v. 1565 KA 1024:15-18v; v. 1566 KA 1047:13-17; v. 1567 KA 1086:8-11; v. 1568 KA 1109:38-41; v. 1569 KA 1130:51; 1132:58-61.

⁶⁸ Käytetyt lähteet: v. 1560 KA 861:6-14v; v. 1561 KA 915:6-15; v. 1562 KA 945:53-60v; v. 1563 KA 970:38-43v; v. 1564 KA 998:32-41v; v. 1565 KA 1024:28-34, 36-38v; v. 1566 KA 1047:27-35; v. 1567 KA 1086:19-27v; v. 1568 KA 1109:50v-57v; v. 1569 KA 1130:51v; KA 1132:75-81.

⁶⁹ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettyä Claessonille. Kyseisen vuoden osalta on luultavasti mahdotonta laskea kymmenysten määrää ja on oletettavaa, että Korven osuutta ei ole myöskään merkitty Pohjois-Suomen kymmenysten kokonaisuuteen. Tällöin ei ole mahdollista vähentää pitäjä kerrallaan kymmenyksiä tuosta pitäjien kokonaisluvusta ja saada Korven kymmenykset selville jäljelle jääneistä luvuista.

⁷⁰ Käytetyt lähteet: v. 1560 KA 861:1-5v; v. 1561 KA 915:1-5v; v. 1562 KA 945:49-52v; v. 1563 KA 970:32-37; v. 1564 KA 998:26-31; v. 1565 KA 1024:23-27; v. 1566 KA 1047:22-26v; v. 1567 KA 1086:12-15v; v. 1568 KA 1109:46-49; v. 1569 KA 1130:51v; 1132:70-74.

⁷¹ Prosenttiosuudet ovat kolmen tutkimuspitäjän veromäärät suhteessa koko Maskun voutikunnan vuosittaisiin määriin. Käytetyt lähteet: v. 1560 KA 854:27v-30, 33-40; KA 861:1-14v; v. 1561 KA 906:32-35, 38-50v; v. 1562 KA 945; v. 1563 KA 970:1-2; v. 1564 KA 998; v. 1565 KA 1024; v. 1566 KA 1045:63-63v; v. 1567 KA 1083:43-43v; v. 1568 KA 1107:39-39v; v. 1569 KA 1130:51-51v.

⁷² KA 970:2.

⁷³ V. 1560 KA 854:43; KA 860:3; v. 1561 KA 906:50v; KA 915:26v; v. 1562 KA 945:44v, 58, 60v, 52v; v. 1563

Pitäjänkirkkojen osuuksiin ei siis vaikuta se, millä parcelilla osuus maksettiin, vaan ne saivat vuosittain varsin järjestelmällisen osuuden. Pitäjänkirkkojen osuudet olivat kruunun peruutustoimien kohteena ja kirkkoille aiemmin kuulunut ”ylimääräinen” osuus peruutettiin samaisena vuonna kuin piispankin verot eli vuonna 1547. Näin ollen kirkkoille kuuluva osuus oli siis vain ehtoollisviinin, -leivän ja kynttilävahan hankkimiseen ja tämä vaikutti luonnollisesti suuresti paikallisten seurakuntien kirkkoihin.⁷⁴

Ohran käyttöä pitäjänkirkkojen osuuksissa voi mahdollisesti selittää ruissatojen tipahtamisella vuosina 1563–64. Tämän argumentin ongelma on kuitenkin se, että vuonna 1563 Maskussa maksettiin koko tutkimuskauden pienimmästä ruismäärästä edelleen 120 kappa kirkon tarpeisiin eikä Nousiaisissa siirrytty ohraan edes vuoden 1567 pienestä kymmenysrukiin määrästä huolimatta.

Tarkasteltaessa talonpoikien maksukykyä, otin tutkittaviksi vuodet 1560, 1564 ja 1569 (liitteet 1-12). Sen lisäksi, että kymmenyksiä ylipäätään maksettiin useissa eri määrissä, on tileissä näkyvillä myös lukuisia eri tapoja merkitä samoja summia. Maskussa käytettiin tutkimusajan alussa selvästi kahta muuta tutkittua pitäjää enemmän murtolukuja ja niinpä esimerkiksi Maskun tileissä esitetty $\frac{3}{4}$ ruispannia on Mynämäen ja Nousiaisten tileissä usein merkitty muodossa 3 vakkaa eli 15 kappa.⁷⁵ Vuonna 1569 Maskunkin tileissä on siirrytty monen murtoluvun kohdalla vakkoihin ja esimerkiksi edellä mainittu $\frac{3}{4}$ pannia on nyt johdonmukaisesti 3 vakkaa.⁷⁶

Maskun rukiin maksussa suurin muutos on eniten maksaneiden tippuminen pois vuoden 1560 jälkeen (liite 1). Ensimmäisenä otantavuotena neljä suurinta maksua olivat 60-140 kappa ja viimeisenä otantavuonna neljä suurinta olivat enää 25-50 kappa. Samanlainen muutos on näkyvillä myös Mynämäellä: vuonna 1560 suurimmat neljä maksua ovat 25-80 kappa ja vuonna 1569 neljän suurimman määrä on tippunut yli puolella (liite 2). Toisin kuin Maskussa, näkyy Mynämäellä myös suuri muutos pienimpien maksujen eli 1-3 kapa kasvussa. Yhden kapa maksut ovat ainoastaan pieni osa kaikista maksuista vuonna 1560, mutta seuraavana otantavuonna yhden kapa maksujen määrä on jo kolminkertaistunut. Viimeisenä otantavuonna yhden kapa maksujen määrä lähenee jo puolta kaikista suoritetuista maksuista ja kolme pienintä maksua muodostavat yhteensä lähes $\frac{3}{4}$ kaikista maksuista.

Nousiaisissa ei ole nähtävillä aivan samanlaista suuntaa etenkin pienimpien maksujen osalta. Toki täälläkin suurimpien maksujen – 30-140 kapa – määrä pienenee

KA 970: 26v, 43v, 37; v. 1564 KA 998:21, 41, 31; v. 1565 KA 1024:43; v. 1566 KA 1045:65v-66; v. 1567 KA 1083:45; v. 1568 KA 1107:41; v. 1569 KA 1130:54v.

⁷⁴ Pirinen 1962, s. 31; Holmquist 1933, s. 261, s. 321.

⁷⁵ Kts. esimerkiksi KA 854:40 (Masku); KA 861:4, 9 (Nousiainen ja Mynämäki).

⁷⁶ Kts. esimerkiksi KA 1132:58, 60v.

ensimmäisen ja viimeisen otantavuoden välissä (liite 3). On kuitenkin huomattava, että vaikka vuonna 1569 ei ylletä 140 kappaan, on suurin maksu kuitenkin vain 20 kappaan pienempi kuin niin sanottuna huippuvuonna. Kolmen pienimmän maksun (1-3 kappaan) osuus ei myöskään nouse samalla tavalla kuin esimerkiksi Mynämäellä, vaan ehdottomasti suurin yksittäinen maksu oli 5 kappaan. Vuoden 1569 maksuista $\frac{3}{4}$ osuuden muodostaakin Nousiaisissa yksi, kaksi ja viisi kappaan, joista tästäkin yksistään viiden kappaan maksut muodostavat yli puolet kaikista maksuista. Maskussa pienimpien suoritettujen kappojen (1-3 kappaan) osuudet ovat selvästi pienimmät tutkituista pitäjistä ja viimeisenä otantavuonna pitäjän $\frac{3}{4}$ osuuden muodostavat niinkin suuret maksut kuin 5, 10 ja 15 kappaan.

Mynämäen talonpojat näyttävätkin siis maksaneet tutkituista pitäjistä kaikista pienimmät määrät ruista ja kaikkien pitäjien pienimpien maksujen (1-3 kappaan) määrä kasvaa Mynämäellä selvästi eniten kolmena otantavuotena. Manttaalien määrä pitäjässä ei kuitenkaan laske dramaattisesti tutkittuna aikana, joten esimerkiksi mahdollisesta autoitumisesta ei voi puhua. Sähke esittelee tutkimuksessaan eri voutikuntien pitäjien kylvömääriä vuosina 1540, 1584 ja 1600 ja Mynämäen kylvömäärät per talo kahtena ensimmäisenä vuonna pysyvät lähes samana ja ovat Maskua ja Nousiaista suuremmat lukuun ottamatta vuotta 1584, jolloin Nousiaisen kylvömäärä per talo on sama kuin Mynämäen. Lisäksi Mynämäen kylvömäärät ylipäättään ovat huomattavasti kahta muuta tutkittua pitäjää suuremmat.⁷⁷

Jos kuitenkin oletetaan, että kymmenysruis oli aina tietty osuus ruissadon kokonaismäärästä eikä tässä osuudessa tapahtunut 1560-luvulla suurta muutosta, tarkoittaa se väistämättä sitä, että Mynämäen talonpojat eivät enää tutkitun vuoden lopussa pystyneet maksamaan ruista per manttaali yhtä paljon kuin vuonna 1560. On huomattava, että lähes koko 60-luku oli sota-aikaa, mikä aiheuttaa aina lisäkustannuksia talonpojille, mutta tämä ei selitä sitä, miksi Mynämäen rukiin osuus kolmen tutkitun pitäjän kokonaismäärästä oli usein etenkin Maskua alhaisempi. Onko kyseessä siis ehkä vain vanha tottumus siihen, mitä Mynämäen talonpojat kylvivät? Kuten ohran suhteen on alempana nähtävillä, ei rukiin voitto ollut mikään itsestäänselvyys etenkin koko Suomen mittakaavassa, joten on mahdollista, että Mynämäellä rukiinviljely ei ollut yhtä tärkeässä asemassa kuin etenkin Maskussa. Edellä esiin otettu Sähken kylvömäärätaulukko ei sekään ota kantaa siihen, mitä kylvettiin, vaan esittelee yleisiä määriä, joten esitetyt luvut koskevat keskimääräisiä kylvölukuja.

Sähke esittelee omassa tutkimuksessaan Maskun kihlakunnassa maksettujen

⁷⁷ Sähke 1963, s. 18.

kymmenysten prosenttiosuudet suhteessa toisiinsa vuosina 1553-76 sekä vuosina 1579-85 ja lähteinä hän on käyttänyt nimenomaan kymmenysluetteloita. Tämän hän perustelee sillä, että ne antavat suurin piirtein oikean kuvan siitä, mikä oli talonpoikien viljelemien lajien suhteet toisiinsa.⁷⁸ Alla olevassa taulukossa (taulukko 2) on eriteltynä Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen rukiin prosenttiosuudet kymmenysten kokonaismääristä koko tutkittavalta kaudelta. Mynämäen kohdalla tosin täytyy ottaa huomioon Korven rukiin määrän puuttuminen vuoden 1563 kymmenysluettelosta, joka luonnollisesti vaikuttaa kokonaismäärään. Koska muiden saman vuoden lukujen suhde toisiinsa luonnollisesti vääristyy, olen jättänyt Mynämäen kohdalta kyseisen vuoden luvut kokonaan käyttämättä.

Taulukko 2⁷⁹

	Keskiarvo	1553–1576
Masku	73.5%	64.0%
Mynämäki	54.0%	73.0%
Nousiainen	56.5%	57.0%

Kuten taulukosta voi huomata, pitää Sähkeen pidemmän aikavälin otannan keskiarvo paikkaansa vain Nousiaisen kohdalla, kun taas Maskun ja Mynämäen suhteen erotus on selvästi suurempi. Kuten jo aiemmin mainittu, osoittaa tämäkin tilasto Maskun ruisvaltaisuuden, mutta luonnollisesti keskiarvoluvut eivät kerro vuosittaisista vaihteluista. Maskun vaihtelut olivat välillä 62.1-83.8%, Mynämäen 46.6-63.8% ja Nousiaisen 43.6-70.1%. Maskun ja Nousiaisen suurimmat ja pienimmät rukiin prosenttiosuudet osuvat kaikki samoihin vuosiin: suurimmat vuoteen 1561 ja pienimmät vuoteen 1563. Prosenttiosuudet vaihtelivat tutkimusajan alkupuolella varsin paljon ja niinpä esimerkiksi Nousiaisissa osuudet olivat vuosien 1560-63 aikana 59%, 70.1%, 57% ja 43.6% . Samanlaista aaltoilua on näkyvillä myös Maskussa (78.5%, 83.8%, 74.1% ja 62.1%), kunnes prosenttiosuus tasaantuu n. 70%:iin.

Sähkeen tilastoista on mahdotonta saada selville, mitkä olivat 50- ja 70-lukujen keskimääräluvut, joten on vaikeaa arvioida, onko esimerkiksi Mynämäen 73%:n keskiarvoon vaikuttanut 60-luvun jälkeiset paremmat ruisvuodet vai onko ruista kerätty enemmän 50-luvulla. Sähkeen tilastojen toinen otantaväli, 1579–85, osoittaa Mynämäen rukiin prosenttiosuuden tippuneen niinkin alhaiseksi kuin 36%, Maskun

⁷⁸ Sähke 1963, s. 28-29.

⁷⁹ Käytetyt lähteet: 1560-luvun lähteiden osalta kts. alaviitteet 67, 68 ja 70; Sähke 1963, s. 29.

ruisosuus on painunut 46%:iin ja Nousiaisen 38%:iin. Tästä ei kuitenkaan voi ainakaan rukiin suhteen tehdä kovin varmoja päätelmiä, sillä Sähkekin huomauttaa kyseisen viljan olleen ilmeisen tärkeä sotilaiden muonituksessa etenkin vuosina 1577–78, joten tämä samainen linjaus on saattanut jatkua tähän toiseen otantaväliin asti.⁸⁰

3.2. Ohra

Ohra on yksi tärkeimmistä 1500-luvun veroviljoista, mutta sen tärkeys rukiiseen nähden riippuu tutkijasta ja tutkittavasta alueesta. Seppälä ottaa omassa tutkimuksessaan esiin 1540-luvun koko Suomen käsittäneet ohramäärät ja niiden perusteella toteaa ohran olleen tärkein verovilja. Hän myös huomauttaa, että vaikka ruista on viljelty Varsinais-Suomessa jo pitkään ennen 1500-lukua, kerättiin sitä vain hieman enemmän kuin ohraa ja kauraa. Vilkuna sen sijaan sen sijaan pitää rukiin nousemista tärkeimmäksi viljaksi 1500-luvun alun suurimpana muutoksena maataloudessa. Hän ottaa Ruotsin puolelta esimerkiksi Uplannin, jonka talonpojat maksoivat vuosisadan puolessa välissä puolet viljakymmenyksistä rukiina ja samaan aikaan Varsinais-Suomessa ruis oli jo eniten viljelty vilja. Myös Välimäki kirjoittaa Lounais-Suomen olleen ainakin kymmenysten suhteen ruisvoittoinen, mutta esimerkiksi Satakunnassa sen sijaan ruis ja ohra olivat lähes yhtä tärkeitä.⁸¹

Kymmenysveroissa ohra ei saavuta Seppälän esiin nostamaa suursuosiota vaan noudattaakin tarkasti Vilkunan ja Välimäen linjaa. Maskun, Mynämäen ja Nousiaisten ohramäärät jäävät koko tutkimuskautena noin puoleen siitä, mitä rukiina saatiin. Poikkeuksena vuosi 1565, jolloin tutkituista pitäjistä kerättiin peräti 3490 kappaletta eli n. 116 tynnyriä ohraa, joka vastasi yli 60% koko Maskun voutikunnan ohramäärästä (taulukko 3). Silti tämäkin määrä jää kauas parhaimman ruissadon taakse, joka vuonna 1560 oli 8078 kappaletta eli n. 269 tynnyriä (taulukko 1).

⁸⁰ Sähke 1963, s. 28, 31, 33.

⁸¹ Seppälä 2009, s. 105; Vilkuna 1998, s. 100; Välimäki 2002, s. 60.

Taulukko 3⁸²

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	519	317	586	579	606	617	402	437	360	396
Mynämäki	1307	751	1118	943 ⁸³	1057	1867	1083	818 ⁸⁴	835	490
Nousiainen	961	529	979	1007	965	1006	835	929	694	782
Yht.	2787	1597	2683	2529	2628	3490	2320	2184	1889	1668
%	49.6%	43.8%	48.4%	44.8%	45.4%	60.6%	58.6%	52.7%	56.0%	41.0%

Ohran suhteen näkyy selkeä huippukohta vuosina 1562–66, jonka jälkeen tutkittujen pitäjien kokonaismäärä laskee taas. Samoin moni selkeästi huonompi vuosi (1561 ja 1568–69) osuu yhteen jokaisessa pitäjässä ja näin oli koko Maskun voutikunnan mittakaavassa. Vuosi 1569 oli koko voutikunnan huonon tilitetty ohra vuosi, vaikka yksittäisten pitäjien ohrasatojen määrissä oli tietenkin vaihteluja. Esimerkiksi Lemussa huonoin ohrasato tilitettiin vuonna 1561, jolloin saatiin vain 162 kappaletta ohraa, kun taas Pöytyällä sama vuosi oli varsin hyvä.⁸⁵ Sen sijaan Pöytyän ohrasato tippui vuoden 1565 1019 kapasta seuraavan vuoden tilityksessä 751 kappaan, joten Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen kokema huippuvuosi ei kulkenut koko voutikunnan yleistä linjaa.⁸⁶ Myös Lemussa vuoden 1565–66 välissä ohrasato laski peräti 345 kapalla ja kolme tutkittua pitäjää ovatkin ainoat syyt, joiden takia voutikunnan kokonaismäärä ei laske 1560-luvun alimpiin lukuihin.⁸⁷

Kuten aiemmin rukiin kappaleessa mainittiin, maksettiin pitäjänkirkkojen osuudet poikkeuksellisesti vuosina 1563–64 ohra lukuun ottamatta Maskua, jossa ainoastaan vuoden 1564 osuus maksettiin ohra. Tämä hetkittäisesti ohraan vaihtaminen oli Maskun voutikunnassa yleinen ilmiö vuonna 1564, mutta vuonna 1563 ruis oli selvästi

⁸² Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviitteet 67, 68, 70 ja 71.

⁸³ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettyä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20.

⁸⁴ Kyseisen vuoden kirkollisten verojen tilikirjoissa on Mynämäen ohrakymmenysten erittelyssä muutamia virheitä. Tilien lopussa ilmoitetun läänittämättömän Mynämäen ohramäärän on ilmoitettu olleen 553 kappaletta (KA 1086:27v) samaisen kappamäärän löytyessä myös yleisten tilikirjojen puolelta (KA1083:43v). Korven osuuden on ilmoitettu olleen 235 kappaletta (KA 1083:43v). Yhteenlaskettuna näistä tulee 788 kappaletta, mutta koko Mynämäen kymmenensohramääräksi on kirkollisten verojen tilikirjassa kuitenkin merkattu 817 kappaletta (KA 1086:27v). Tosiasiassa Korven ohramäärä on tilikirjan sivu kerrallaan laskettuna 234 kappaletta (KA 1083:19-21) ja muun Mynämäen 584 kappaletta (KA 1083:21v-27) eli yhteensä 818 kappaletta. Epäselväksi jää, onko tämän vuoden kirkollisissa tilikirjoissa esiintynyt tahra mahdollisesti sekoittanut laskutoimituksia, sillä esimerkiksi Korven oma kymmenyserittely jää rukiin, ohra ja kauran kohdalta alkua lukuun ottamatta peittoon (KA 1083:27).

⁸⁵ KA 906:35, 46v. Pöytyän ohrasato oli kyseisenä vuonna 910 kappaletta (KA 906:35).

⁸⁶ KA 1024:5; KA 1045:63.

⁸⁷ KA 1024:22v; KA 1045:63v.

yleisin maksuparseli.⁸⁸ Vuoden 1564 Pohjois-Suomen kymmenysluettelossa⁸⁹ on tilikirjan alussa eritelty kaikki pitäjänkirkkojen osuudet pitäjittäin ja tässä luettelossa Nousiaisen kirkon osuus on kirjoitettu maksetun rukiina ohran sijasta. Tässä kirjurilla on luultavasti tapahtunut inhimillinen virhe, sillä Nousiaisen kymmenysten ja kirkollisten verojen erittelyssä rukiin määrä on ennen lyhennyksiä 1238 kappa ja lyhennysten jälkeen puolet tästä, 619 kappa. Papin tai tarkemmin kirkkoherran osuus oli merkattu 619 kapaksi eli koko rukiin osuus oli siis jaettu tasan puoliksi. Ohran määrä oli kokonaisuudessaan 1007 kappa, josta papin osuus oli 503½ kappa, jolloin pitäjänkirkon 60 kapaan osuuden on tultava ohrasta, sillä lyhennysten jälkeen ohran määräksi ilmoitetaan 443½ kappa.⁹⁰ Sen sijaan muiden pitäjänkirkkojen osuudet olivat pitäjien omissakin erittelyissä rukiina, joten Mynämäki ja Nousiainen muodostavat vuonna 1563 poikkeuksen.⁹¹

Ohraa maksettiin luonnollisesti pienemmissä määrissä per manttaali kuin ruista ja kaikista tutkituista pitäjistä suurin määrä oli Maskussa vuonna 1560 maksettu 60 kappa, jonka tosin suoritti vain yksi talonpoika (liite 4). Nousiaisen suurin yksittäinen maksu oli 40 kappa (liite 6), joka suoritti sekin vain yksi talonpoika ja Mynämäen suurin maksu oli 20 kappa (liite 5), jonka suoritti vajaa kymmenen talonpoikaa. Kuten rukiin suhteen, myös ohran suurimmat huiput katoavat viimeiseen otantavuoteen mennessä, vaikkakin Maskussa 20 kapaan maksujen määrä kolminkertaistui vuonna 1564. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut suurta lisäystä maksaneiden manttaalien määrässä, vaan 20 kapaan maksut nousivat vain muutamalla manttaalilla.

Niin kuin rukiinkin suhteen, ovat kolme pienintä maksettua maksua yksi, kaksi ja kolme kappa. Näiden osuus kaikista Mynämäellä suoritetuista maksuista kasvaa selvästi 60-luvun kuluessa. Yhden kapaan suoritukset ovat vuonna 1560 noin viidesosa kaikista maksuista, vuonna 1564 määrä on jo hieman yli ¼ ja viimeisenä otantavuonna reilusti yli puolet kaikista maksuista. Kahden kapaan suoritukset tippuvat myös vuoteen 1569 mennessä noin puoleen ensimmäisen otantavuoden määrästä. 1-3 kapaan suoritukset muodostavat ensimmäisenä otantavuonna hieman yli puolet kaikista maksuista, mutta vuoteen 1569 mennessä näiden maksujen määrä on noussut lähes 90%:iin kaikista maksuista.

Nousiaisissa ja Maskussa ohran suhteen selkeästi suosituin maksusuoritus oli viisi kappa ja sama viiden kapaan suosio näkyi myös rukiin suhteen. Vuosina 1560 ja 1564 Nousiaisissa viiden kapaan maksut olivat noin puolet kaikista suoritetuista maksuista ja

⁸⁸ V. 1563 970:5v-6; v. 1564 KA 998:5, 16v, 25v.

⁸⁹ Tosin nimekkeen tulisi oikeammin olla kirkollisten verojen tilikirja, sillä se sisältää kymmenysten lisäksi myös voiverot, lukkarinvakan ja viljana maksetun ruokalisän.

⁹⁰ KA 970:5v, 36v-37.

⁹¹ KA 970:11v, 15, 21v, 31.

viimeisenä otantavuonna vajaa puolet. Maskussa viittä kappaletta maksettiin kaikkina otantavuosina noin $\frac{1}{4}$ kaikista maksuista eikä näiden maksusuoritusten määrä muutu suuresti. Maskussa yhden kappaleen suoritusten määrä peräti laskee otantavuosien aikana: vuonna 1560 niiden määrä on melkein puolet kaikista maksuista, mutta viimeisenä vuonna niiden määrä on jo reilusti alle puolet. Samaan aikaan esimerkiksi 10 kappaleen suoritusten määrät ovat kasvaneet.

Myöskään Nousiaisissa pienimpien maksujen muutokset eivät vastaa Mynämäen muutoksia. Toki yhden kappaleen maksujen määrä kasvaa, mutta se pysyy silti jokaisena otantavuonna pienempänä kuin viiden ja kahden kappaleen suoritusten. Kahden kappaleen maksut peräti tuplaantuvat vuosien 1564 ja 1569 välissä, mutta tämä ei varsinaisesti kerro siitä, että Nousiaisen manttaalien veronmaksukyky kasvaisi 60-luvulla. Kasvu kahden kappaleen maksuissa on luultavasti tullut viiden ja kolmen kappaleen maksujen kustannuksella, sillä kolme kappaletta maksaa viimeisenä otantavuonna enää yksi talonpoika ja kuten aiemmin sanottu, viiden kappaleen suoritusten määrä laskee myös hieman verrattuna edellisiin vuosiin.

Nousiainen on kuitenkin ainoa tutkituista pitäjistä, jossa yhden kappaleen suoritukset eivät 60-luvulla nouse erityisen rajusti ja niiden osuus kaikista maksuista jää varsin pieneksi. Mynämäen muutos on ehdottomasti suurin, mutta kaiken kaikkiaan voi tuki huomata, ettei missään kolmesta tutkimuspitäjistä etenkin vuosi 1569 ollut erityinen ohran vuosi (taulukko 3).

Vaikka ohraa maksettiinkin ruista selvästi vähemmän koko 60-luvun, ei sen ja rukiin välillä ole nähtävillä muutosta toisen viljalajin kustannuksella. Niinpä esimerkiksi Säihkeen toteamus siitä, ettei ohran määrä erityisesti laskenut rukiin hyväksi kuninkaanpitäjien ulkopuolella pitää hyvin paikkaansa.⁹² Niin kuin taulukoista 1 ja 3 voi huomata, eivät huonot ohravuodet näy erityisinä piikkeinä rukiin määrässä eivätkä näiden kahden pääviljan luvut näytä korreloivan toistensa kanssa. Tutkittujen kolmen pitäjän 60-luvun keskiarvot (taulukko 4) eivät Nousiaista lukuun ottamatta ole kovin lähellä Säihkeen otannon keskiarvoja.

⁹² Säihke 1963, s. 28.

Taulukko 4⁹³

	Keskiarvo	1553–1576
Masku	16.0%	21.0%
Mynämäki	26.5%	14.0%
Nousiainen	31.0%	33.5%

Vaikka Nousiainen jäikin Mynämäen taakse ohran kokonaismäärissä, huomaa yllä olevasta taulukosta sen, että loppujen lopuksi Nousiaisissa maksettiin keskimäärin eniten ohraa suhteessa muihin kymmenyksiin. Näissäkin luvuissa on luonnollisesti kuitenkin suuria vaihteluja: huonoin ohran määrä oli 19.2% ja parhain 36.3%. Mynämäellä vaihteluväli oli 20.2-31.6% ja Maskussa 11.7-23.2%. Ohran suhteen huonoin vuosi osuu kaikissa pitäjissä samaan, vuoteen 1561, joka näkyy myös ohran kerätyssä kokonaismäärässä (taulukko 3). Sen sijaan toinen kokonaismäärällisesti huono vuosi, v. 1569, ei näy samanlaisina äärimmäisen huonoina prosenttiosuuksina: Maskussa osuus oli 15%, Mynämäellä 22% ja Nousiaisissa peräti 31.3% eli ohraa kerättiin keskiarvoa enemmän. Vaikka viimeisen tutkimusvuoden ohraluvut ovatkin varsin pienet, voi prosenttiosuuksista huomata, että kymmenysten määrä kokonaisuudessaan ei ollut erityisen korkea.

Säihkeen vuosien 1577–85 luvut nostavat Mynämäen ohran määrän 44.8%:iin ja Maskun 39%:iin. Sen sijaan Nousiaisen ohran osuus noudattaa 60-luvun linjaa ja se tippuu täsmälleen samaan lukuun kuin oman tutkimusaikani keskiarvo. Kyseisinä vuosina Mynämäen ohran ja rukiin suhteet muuttuvat siten, että nyt ohraa kerättiin suhteessa enemmän kuin ruista, mikä tämän tutkimuksen otantaan nähden vaikuttaa varsin suurelta muutokselta – kerättiinhan 60-luvulla ruista melkein puolet enemmän kuin ohraa. Toisaalta kehitys tuntuu siinä mielessä luonnolliselta, että Mynämäen ruismäärän suhde muihin kymmenyksiin oli pienin kaikista kolmesta tutkitusta pitäjästä ja taas ohran suhteen toiseksi suurin prosenttiosuuden jäädessä vain 4.5 yksikköä Nousiaisen luvun taakse.

⁹³ Käytetyt lähteet: 1560-luvun lähteiden osalta kts. alaviitteet 67, 68 ja 70; Säihke 1963, s. 29.

4. Muut kymmenykset

4.1. Kaura

Kaura oli Seppälän mukaan ainakin vielä 1540-luvulla lähes yhtä tärkeä viljalaji kuin ruis, mutta ei päihittänyt ohraa ja tähän Säihke tarjoaa syyksi viljalajin alttiuden hallalle. Kauraa kerättiin etenkin kruunun hevosille ja suurimmat määrät saatiin Varsinais-Suomesta ja Hämeestä.⁹⁴ Vaikka kymmenyskauran määrät suhteessa ohraan tukevat Seppälän huomiota, jäävät tutkittujen pitäjien kauramäärät ohrankin rinnalla hyvin pieniksi eivätkä kokonaismäärät nouse 1560-luvun aikana kertaakaan yli tuhannen kappan (taulukko 5). Kauran määrä myös vaihtelee varsin paljon vuodesta toiseen eikä nähtävillä ole samanlaista huippukautta kuin esimerkiksi ohran suhteen.

Taulukko 5⁹⁵

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	120	58	112	163	107	148	130	127	57	70
Mynämäki	271	164	165	394 ⁹⁶	276	555	392	202	245	129
Nousiainen	176	79	172	243	139	179	145	206	126	116
Yht.	567	301	449	800	522	882	667	535	428	315
%	40.1%	22.9%	34.0%	42.0%	44.7%	50.4%	50.6%	45.5%	46.4%	41.6%

Mynämäellä kannettiin lähes jokaisena tutkittuna vuonna kaikista eniten kauraa. Parhaimpana vuonna, vuonna 1565, Mynämäen osuus on lähes 63% koko kauramäärästä ja muutamaa vuotta lukuun ottamatta prosenttiosuus on keskimäärin puolet kaikista kolmen pitäjän kannetuista kaurista. Koko Maskun voutikunnassa suurimmat kauran tuojat olivat Mynämäki ja Pöytyä, jotka esimerkiksi vuonna 1565 edustivat peräti 66.5% koko kauramäärästä. Vähiten kymmenyskauraa kerättiin Maskussa, joka jää jokaisena tutkittuna vuonna pienimääräisimmäksi Mynämäen ja Nousiaisen rinnalla. Koko Maskun voutikunnassa useimpina vuosina on kuitenkin Lemu ainakin kymmenysten suhteen

⁹⁴ Seppälä 2009, s. 107; Säihke 1963, s. 33; Säihke myös toteaa, että kruununkartanoissa kauraa viljeltiin 14% kaikista kylvöistä, mutta kartanoiden ulkopuolella Varsinais-Suomessa kauran osuus oli vain vajaa 10% (Ibid.)

⁹⁵ Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviitteet 67, 68, 70 ja 71.

⁹⁶ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettyä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20.

pienikauraisin eivätkä siellä kannetut kauramäärät nouse yli 50 kapaan koko 1560-luvulla.⁹⁷

Parhain kauravuosi Maskussa, Mynämäessä ja Nousiaisissa oli vuosi 1565, jolloin kauran määrä oli yli 60% enemmän kuin huonoimpana vuonna. Myös muualla Maskun voutikunnassa kyseinen vuosi edustaa huippuvuotia ja ainoastaan Lemussa jäätiin keskivertoa alhaisemmalle tasolle.⁹⁸ Samoin kuin ohran suhteen, ajoittuvat myös kauran huonoimmat satovuodet vuosiin 1561 ja 1569. Vuonna 1561 Lemun kauramäärä on niinkin alhainen kuin 12 kappa, verrattuna esimerkiksi vuoden 1567 46 kappaan. Tosin samaiseen määrään yllettiin myös tutkimusajan viimeisenä vuonna, jolloin muiden voutikunnan pitäjien määrät olivat pääosin tavallista pienemmät.⁹⁹ Suurimmat ääripäät parhaimman ja huonoimman sadon välillä olivat Maariassa: vuosien 1563–64 välissä kymmenyskauran määrä laskee peräti 81%.¹⁰⁰ Seuraavaksi suurimmat ääripäät koettiin Mynämäellä, jossa vuosien 1565 ja 1569 välinen erotus on 76%.

Jokaisessa tutkitussa pitäjässä ehdottomasti yleisin maksusuoritus oli yksi kapp (liitteet 7-9). Mynämäen ja Nousiaisien maksut ovat lähes identtiset lukuun ottamatta sitä, että Mynämäellä suoritettiin kaikkina otantavuosina myös kolmen kapaan maksuja (liite 8), kun taas Nousiaisien kolme pienintä kauramaksua olivat yhden, kahden ja neljän kapaan suuruiset (liite 9). Suurimmat maksut olivat kummassakin pitäjässä 10 kapaan suuruisia. Nousiaisissa tämän kokoiset maksut tippuvat vuosien 1560 ja 1564 välissä kolmesta yhteen manttaaliin ja viimeisenä otantavuonna korkein maksu yltää enää vain viiteen kappaan. Mynämäellä suurimman suorituksen määrä tippuu vajaasta kymmenestä suorituksesta kahteen vuoteen 1569 mennessä.

Masku osoittautuu jälleen kerran poikkeukselliseksi: sen yhden kapaan maksusuoritusten määrä laskee ja kahden, viiden ja myös kymmenen kapaan suoritusmäärä nousee (liite 7). Kuten Maskun kaurasuoritusten kokonaissummasta voi kuitenkin huomata (taulukko 5) ei tämä suurempien maksusuoritusten määrän nousu kuitenkaan nosta itse tilitetyn kauran määrää. Vuonna 1560 kauraa maksoi vajaa 60 talonpoikaa, mutta vuonna 1569 maksaneiden määrä oli tippunut alle 30:neen.¹⁰¹ Vaikka maksusuoritusten suuruus per maksanut manttaali olikin siis kasvanut, voi sen nähdä lähinnä ääripäiden kasvuna, sillä maksamatta jättäneiden talonpoikien määrä oli paljon suurempi kuin vuonna 1560.

⁹⁷ KA 1024:4v.

⁹⁸ KA 854:46; KA 906:46v; KA 945:48; KA 970:1v; KA 998:25; KA 1024:22v; KA 1045:63v; KA 1083:43; KA 1107:38; KA 1130:51.

⁹⁹ KA 1024.

¹⁰⁰ KA 906:46v; KA 1083:43; KA 1130:51.

¹⁰¹ KA 970:1; KA 998:10v.

Mynämäellä ja Nousiaisissa ei ole näkyvillä yhtä radikaalia muutosta kauraa maksaneiden manttaalien määrässä. Kehitys on kuitenkin näissä kummassakin pitäjässä samansuuntainen kuin rukiin ja ohran suhteen: pienempien suoritusten määrä kasvaa ja suurimmat maksut jäävät joko hyvin marginaalisiksi (Mynämäki) tai katoavat kokonaan viimeiseen otantavuoteen mennessä (Nousiainen). Mynämäellä yhden kapon suoritusten määrä nousee tasaisen varmasti otantavuosien aikana: vuonna 1560 yhden kapon maksut ovat noin 35%:a kaikkien maksujen määrästä, vuonna 1564 määrä on kohonnut noin 46%:iin ja viimeisenä otantavuonna peräti 70%:iin. Nousiaisissa yhden kapon suoritusten määrä nousee vajaasta 60%:sta vajaaseen 70%:iin vuosien 1560 ja 1564 aikana ja vuonna 1569 määrä on hieman yli 70%.

Kauraa maksettiin kymmenysviljoista toiseksi vähiten ja sitä maksaneiden manttaalien määrä on keskimäärin vajaa $\frac{1}{3}$ rukiin ja ohran maksajista. Maskussa tosin vuosina 1560 ja 1564 kauraa maksettiin jopa yli puolet ohran maksajien määrästä ja vasta viimeisenä otantavuonna määrä tippuu keskivertolukuihin. Mynämäessä ja Nousiaisissa kauran maksajien määrä on pääasiassa 30-40% rukiin ja ohran maksajista, mutta vuonna 1569 Mynämäessä oli kauraa maksavien manttaaleja vain noin 20% verrattuna rukiiseen. Maskussa luku oli samaisena vuonna niinkin alhainen kuin 18%.

Samalla tavalla kuin maksaneiden manttaalien määrä suhteessa rukiiseen ja ohraan, oli kauran kokonaismääräkin pienempi, kuten tämän luvun alussa on mainittu. Säihkeen 23 vuoden otannassa Nousiaisen kauran määrä suhteessa kaikkiin kerättyihin kymmenyksiin on sama 1560-luvullakin, kun taas Mynämäen 1560-luvun prosenttiosuus on kaksi yksikköä suurempi kuin Säihkeen otannan (taulukko 6). Maskun kohdalla sen sijaan keskiarvolukujen välillä on eroa peräti 4.5 yksikköä. On tietenkin taas huomattava, että keskiarvoprosentti ei kerro koko totuutta, vaan esimerkiksi Maskun kauran prosenttiosuudet vaihtelivat lukujen 2.1%-6.5% välillä, Mynämäellä vaihteluväli oli 3.5%-9.4% ja Nousiaisissa 2.8%-8.5%.

Taulukko 6¹⁰²

	Keskiarvo	1553–1576
Masku	3.5%	9.0%
Mynämäki	8.0%	6.0%
Nousiainen	5.0%	5.0%

¹⁰² Käytetyt lähteet: 1560-luvun lähteiden osalta kts. alaviitteet 67, 68 ja 70; Säihke 1963, s. 29.

Sähkeen seuraava otantaväli, vuodet 1579–84, näyttää Maskun kauramäärien suhteellisen osuuden tippuneen 7%:iin, kun taas Nousiaisen kauran osuus on jopa tuplaantunut. Mynämäelläkin on tapahtunut kasvua ja toisen otantavälin keskiarvo onkin 9.2%. Ei kuitenkaan voi varmasti sanoa, onko Maskun 1560-luvun kauran keskiarvo osoitus jo hiipuvista kauramääristä, vai onko vuosina 1570–76 vielä ollut aiempaa vuosikymmentä suuremmat sadot. Maskun voutikunnan tasolla näyttää kuitenkin siltä, että Mynämäen ja Nousiaisen kokema kauramäärien kasvu on tavallisin kehitys, sillä kauran määrä kaikista kymmenyksistä vähenee ainoastaan Maskussa sekä Raisiossa ja Ruskossa.¹⁰³

4.2. Vehnä

Vehnä oli veroparselina kaikista pienimääräisin ja sitä kannettiin vain kymmenyksinä ja pääasiassa Varsinais-Suomessa.¹⁰⁴ Masku tippuu kokonaan pois vehnän maksajista tutkimusajan lopulla ja Lemussa maksettiin vehnäkymmenyksiä ainoastaan vuosina 1560–62.¹⁰⁵ Tämän veroparselin suhteen onkin nähtävillä suurimmat erot eri pitäjien välillä. Nousiainen on koko tutkimuskauden ajan vuotta 1562 lukuun ottamatta suurin kymmenysvehnän maksaja ja parhaimmillaan pitäjän vehnämäärä on 77-80% tutkittujen pitäjien kokonaismäärästä, kuten vuosina 1566 ja 1568 (taulukko 7). Samaisina vuosina yksin Nousiaisen vehnämäärä on 42% (1566) ja 34% (1568) koko Maskun voutikunnassa kannetusta vehnästä.

Taulukko 7¹⁰⁶

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	10	2	12	2	2	6	3	-	-	-
Mynämäki	33	6	28	24 ¹⁰⁷	16	11	4	16	5	11
Nousiainen	23	12	20	30	22	35	24	26	21	19
Yht.	66	20	60	56	40	52	31	42	26	30
%	51.1%	52.6%	55.5%	52.3%	56.3%	57.7%	54.3%	53.1%	50.9%	47.6%

¹⁰³ Sähke 1963, s. 29.

¹⁰⁴ Seppälä 2009, s. 108.

¹⁰⁵ KA 854:46; KA 906:46v; KA 945:48; KA 970:1v; KA 998:25; KA 1024:22v; KA 1045:63v; KA 1083:43; KA 1107:39; KA 1130:51.

¹⁰⁶ Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviitteet 67, 68, 70 ja 71.

¹⁰⁷ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettyä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20.

Vuoden 1561 huono vehnävuosi näkyy koko voutikunnassa ja Maskuakin huonommat kymmenysvehnät saatiin Lemussa ja Maariassa: ensiksi mainitussa saatiin vain yksi yhden kaban maksusuoritus ja jälkimmäisessä taas ei yhtäkään.¹⁰⁸ Pöytyällä vehnän määrä tippuu vuosien 1560–61 välissä peräti 60%, Mynämäellä 81%, mutta Lemun 92%:n pudotus oli ehdottomasti suurin.¹⁰⁹ Maskussa pudotus oli Mynämäen tasoa, mutta kahden kaban vehnämäärä ei koko tutkimusajan huomioon ottaen näytä olevan erityinen poikkeus. Enemmänkin poikkeuksen muodostavat vuosien 1560 ja 1562 määrät.

Erot pelkästään tutkittujen kolmen pitäjän vehnämääristä on helppo huomata siitä, että Maskun suurin määrä on Nousiaisien pienin. Maskun voutikunnasta ainoastaan Pöytyällä saatiin varsin saman suuruisia vehnäkymmenyksiä kuin Nousiaisissa. Kolmen tutkitun pitäjän parhain vuosi, vuosi 1562, on linjassa Lemun sekä Raision ja Ruskon kappeliseurakunnan kanssa, kun taas Pöytyällä ja Maariassa oli seuraava vuosi selvästi parempi. Vuonna 1562 Lemussa saatiin pitäjän suurin vehnämäärä koko tutkittuna aikana, Raisiossa ja Ruskossa jäätiin vain yhden kaban päähän parhaimman vuoden määrästä.¹¹⁰

Vehnää maksettiin pääasiassa yhden kaban suorituksina. Esimerkiksi vuonna 1560 Mynämäellä suoritettiin 29 yhden kaban maksua ja kaksi kahden kaban. Nousiaisissa samaisena vuonna maksettiin 21 yhden kaban ja yksi kahden kaban maksu. Muina otantavuosina kummassakin pitäjässä maksettiin vain yhden kaban vehnäsuorituksia ja samanlainen ilmiö näkyi myös muualla voutikunnassa. Ensimmäisenä otantavuonna Lemussa, Maariassa Pöytyällä ja Raisiossa maksettiin vehnäkymmenyksiä neljässä eri määrässä: puolikas, yksi ja kaksi kappaa sekä $\frac{1}{4}$ pannia eli 5 kappaa. Yhden kaban suoritukset olivat selvästi yleisimmät Raisiossa, jossa maksut jakautuivat 3-2 yhden ja viiden kaban suoritusten suhteen. Ruskon kappeliseurakunnassa ja Lemussa puolestaan kaikki suoritukset tehtiin yhden kaban suuruksina.¹¹¹

Toisena otantavuonna, vuonna 1564, Maaria ja Lemu tippuvat vehnäkymmenysten maksajista ja koko voutikunnassa suoritettiin vain yksi kahden kaban maksu loppujen 68 maksun ollessa yhden kaban suuruksia. Eniten vehnäkymmenyksiä suoritettiin Nousiaisissa ja Pöytyällä ja vehnää maksaneista pitäjistä vähiten Maskussa. Mynämäellä saatiin toisena otantavuonna puolet ensimmäisen vuoden vehnämäärästä, mutta koko 60-luvun huomioon ottaen pitäjän yli 30 kaban vehnämäärä vuonna 1560 näyttää olleen erityinen poikkeusvuosi. Näin ollen Mynämäki noudattaa Maskun ja Nousiaisien lisäksi

¹⁰⁸ KA 906:44, 44v, 46v.

¹⁰⁹ KA 854:; KA 906:35, 46v; 915:15.

¹¹⁰ KA 945:40, 48; KA 970:1.

¹¹¹ KA 854:27v-30, 33-39v, 43v-46.

voutikunnan yleislinjaa: muutamia poikkeusvuosia lukuun ottamatta vehnän määrä laskee tasaisesti.

Vuonna 1569 Maskun voutikunnassa saatiin vain enää vain 41% vuoden 1560 vehnäsuorituksista ja ainoastaan Raisiossa suunta oli päinvastainen: vuoden 1564 yhden suorituksen (1 k) vehnämäärän jälkeen vuonna 1569 määrä nousi peräti 13 suoritukseen (13 k).¹¹² Näyttää kuitenkin kaiken kaikkiaan siltä, että sellaisinakin vuosina, jolloin vehnää saatiin keskivertoa enemmän, yhden kappaleen suoritukset olivat yleisimpiä. Maksujen määrä per manttaali ei siis kasvanut, vaan vehnäkymmenysten maksajia oli enemmän.¹¹³

Keskiarvoluvut vehnän määristä suhteessa muihin kymmenyksiin ovat erityisen pieniä eikä Maskussa päästä edes 0.1 desimaaleihin 1560-luvun otannassa (taulukko 8). Sähkeenään otanta ei nosta Maskun lukua lähelle Mynämäkeä ja Nousiaista ja on hyvin mahdollista, että Maskun keskiarvoa nostavat etenkin 1550-luku, mutta myös 1560-luvun alku. Tosin esimerkiksi vuosina 1570 ja 1571 Masku palaa hetkellisesti vehnämaksajiin, mutta vuonna 1572 pitäjän kymmenysvehnän määrä on taas laskenut nolnaan.¹¹⁴

Taulukko 8¹¹⁵

	Keskiarvo	1553–1576
Masku	0.07%	0.3%
Mynämäki	0.5%	1.0%
Nousiainen	0.7%	1.5%

Kuten arvata saattaa, eivät vehnän prosenttiosuudet nouse 1560-luvulla varsin korkeiksi ja sekä Mynämäen että Nousiaisen tapauksessa edes parhaimmat vuodet eivät nouse Sähkeen otannan keskiarvolukuihin. Mynämäellä vaihteluväli oli 0.09-0.6% ja Nousiaisissa 0.4-1.08%. Maskussa vaihtelut sijoittuvat nolnan ja 0.3%:n väliin eli edes parhaimpana vuonna ei päästy Nousiaisen huonoimman vuoden prosenttiosuuden tasolle. Yllä oleva taulukko osoittaa jälleen kerran erittäin selvästi kolmen tutkitun pitäjän erot suhteessa toisiinsa ja lisävaloa tähän tuovat Sähkeen pidemmän aikavälin otannan luvut. Kuten aiemmin jo mainittu, olivat Nousiaisen vehnän kokonaismäärät kolmesta tutkitusta pitäjästä suurimmat lähes koko 60-luvun eikä tämä jäänyt vain vehnän kokonaismääriin, vaan talonpojat myös viljelivät ja maksoivat vehnää muiden kymmenysveroparseleiden

¹¹² KA 998:11-13v; KA 1132:62-63v.

¹¹³ Kts. esimerkiksi KA 945 (1562) ja KA 1024 (1565).

¹¹⁴ KA 1153:19v; KA 1178:22; KA 1212:24.

¹¹⁵ Käytetyt lähteet: 1560-luvun lähteiden osalta kts. alaviitteet 67, 68 ja 70; Sähke 1963, s. 29.

kustannuksella. Säikeen toisen otantavälin, vuosien 1579–85, aikana Nousiaisen vehnämäärän suhteellinen osuus nousee peräti 3%:iin, Maskussa luku tippuu nolnaan ja Mynämäellä pysytään samassa keskiarvossa kuin vuosien 1553–1576 välisenä aikana. Nousiainen näyttää siis vahvistaneen asemaansa paikallisena vehnänviljelijänä ja jatkaa 70–80-lukujenkin vaihteessa edelleen kolmen tutkitun pitäjän suurimpana kymmenysvehnän maksajana ja ylipäätään vehnän tuottajana.

4.3. Herneet ja pavut

Vaikka Maskun voutikunnan kymmenysverotus oli pääosin rakentunut eri viljalajeille, kerättiin siellä kymmenyksinä myös herneitä ja papuja ja ainakin Säihkeen mukaan pavut olivat herneitä yleisimpiä.¹¹⁶ Voudintileissä nämä kaksi parselia saattavat esiintyä sekaisin pitäjän yhden vuoden tileissä ja niinpä esimerkiksi Maskun vuoden 1563 tileissä esiintyy termi *böner* eriteltäessä maksaneita manttaaleita, mutta tilin lopussa kerättyjen kymmenysten kokonaissummien kohdassa käytetään sanaa *erter* ja samanlainen ilmiö näkyy myös vuoden 1567 Nousiaisen tileissä.¹¹⁷ Mynämäen vuoden 1564 tileissä manttaalitaulukoissa käytetään sanaa *böner*, samoin kymmenysten kokonaismäärien kohdalla, mutta kun ilmoitetaan pappien osuus ja tämän lyhennyksen jälkeinen kymmenysten määrä, käytetään sanaa *erter*. Lyhennykset ja kymmenysten nettomäärät on kuitenkin käsialasta päätellen kirjannut eri henkilö kuin kymmenysten bruttomäärän, joten on mahdollista, että syystä tai toisesta kyseinen henkilö käyttää mieluummin sanaa *erter* kuin *böner*.¹¹⁸ Nämä kaksi maksuparselia ovat siis ilmeisesti olleet riittävän samanlaisia, jotta niitä ei ole tarkasti tarvinnut eritellä omiksi parseleikseen.

Yleisesti näyttää kuitenkin siltä, että 1560-luvun alkupuolella tilikirjoissa käytetään useammin hennettä tarkoittavaa sanaa ja loppupuolella taas papua. Ylempänä esiin nostettu Säihkeen näkemys papujen yleisyydestä on siis hieman ongelmallinen ainakin 1560-luvulla, sillä papu-nimitys toki näkyy useammin tileissä kuin herne, mutta kuten todettu, kumpaakin nimitystä käytettiin myös sekaisin, jolloin on lähes mahdotonta kertoa, miten paljon herneitä ja papuja kerättiin erikseen. Muutos siinä, kumpaa sanaa käytetään voi tietenkin viitata todellisuudessa tapahtuneeseen pavun

¹¹⁶ Säihke 1963, s. 35.

¹¹⁷ KA 970:22-27; KA 1047:22-26v.

¹¹⁸ KA 998:41-41v. Tämä eri henkilöiden osuus koko tilin kokoamiseen näkyy myös sivulla 16 olevassa Nousiaisen kymmenys- ja muiden kirkollisten verojen tilikirjan ensimmäiseltä sivulta.

viljelyn kasvuun, mutta tätä on vaikeaa todistaa pelkästään kymmenysten perusteella.

Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen herne- ja papumäärissä oli suuria vaihteluja kuten alla olevasta taulukosta (taulukko 9) voi huomata. Esimerkiksi Maskussa olivat ainoastaan vuosien 1565–66 ja 1567–68 määrät lähes samansuuruisia, mutta muuten määrät vaihtelevat paljon. Myös kolmen tutkitun pitäjän palkokymmenysten yhteismäärästä voi huomata suuret vuosittaiset vaihtelut: vuonna 1560 niiden määrä on yli tuhat kappa, seuraavana vuonna määrä on tippunut alle puoleen ja vuonna 1562 saatiin reilusti yli tuhat kappa.

Taulukko 9¹¹⁹

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	110	57	176	200	101	240	242	156	154	89
Mynämäki	546	246½	585	280 ¹²⁰	312	879	668	329	364	128
Nousiainen	380	201	468	316	303	495	446	345	271	178
Yht.	1036	504½	1247	796	716	1614	1356	830	789	395
%	73.5%	74.6%	68.6%	54.6%	58.5%	71.5%	67.8%	61.9%	58.9%	54.7%

Suurin kymmenysherneiden ja -papujen maksaja oli Mynämäki, joka jää Nousiaisen taakse ainoastaan vuosina 1567 ja 1569. Vähiten papuja ja herneitä saatiin Maskusta, mutta huolimatta tämän pitäjän erityisen huonoista vuosista 1561 ja 1569, pysyi tutkimuspitäjien osuus koko Maskun voutikunnan määrästä jokaisena vuonna yli 50%. Tämä luonnollisesti kertoo etenkin vuoden 1561 osalta siitä, että muualla voutikunnassa herne- ja papumäärät jäivät tutkimuspitäjien määriä vieläkin pienemmiksi. Kyseinen vuosi oli nimittäin lukumäärällisesti kolmen tutkitun pitäjän toiseksi huonoin vuosi ja sitä se oli myös koko voutikunnassa. Kyseisenä vuonna kerättiin palkokymmenyksiä vain 676½ kappa ja tästä Lemun, Maarian, Pöytyän, Raision ja Ruskon osuus on ainoastaan 172 kappa.¹²¹

Tutkitun kolmen pitäjän paras vuosi oli ehdottomasti vuosi 1565, jolloin herneitä ja papuja saatiin peräti 1614 kappa. Tosin yksin Mynämäen osuus tästä oli yli puolet eikä yhtä suureen palkokymmenysmäärään ylletty missään muualla voutikunnassa koko 60-luvulla. Esimerkiksi Lemussa, jossa kerättiin tutkittujen kolmen pitäjän ulkopuolisista pitäjistä eniten palkokymmenyksiä, oli keskimääräinen kymmenysmäärä 205 kappa,

¹¹⁹ Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviitteet 67, 68, 70 ja 71.

¹²⁰ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettynä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20.

¹²¹ KA 906:32-35, 38-46v.

joten se jäi lähes Maskun tasolle.¹²² Mynämäki ja Nousiainen muodostavatkin eniten maksaneiden kaksikon, kolmantena Lemu ja sen jälkeen Masku. Keskiarvollisesti vähiten palkokymmenyksiä saatiin Maariassa, mutta tämä johtuu lähinnä siitä, että pitäjässä maksettiin vain kirkollisia veroja vuosina 1565–1569. Niinä vuosina, jolloin Maariassa maksettiin herneitä ja papuja, olivat sen luvut suurin piirtein samaa tasoa Pöytyän kanssa.¹²³

Yleisimmät maksusuoritukset herneiden ja papujen suhteen ovat tutkittuna aikana 1-5 ja 10 kappaletta ja näistä yleisin suoritus on yhden kappan suuruinen (liitteet 10-12). Mynämäellä ja Nousiaisissa palkokymmenyksiä maksettiin kaikissa edellä mainituissa kuudessa suurusluokassa, mutta Maskussa oli vain yhden, kahden, viiden ja kymmenen kappan suorituksia ja viimeisenä otantavuonna esiintyy myös yksi kolmen kappan maksu. Yhden kappan suorituksia oli ensimmäisenä otantavuonna lähes tasan $\frac{3}{4}$, lopun $\frac{1}{4}$ muodostuessa pääasiassa kahden kappan suorituksista ja muutamista viiden ja kymmenen kappan maksuista (liite 10). Seuraavana otantavuonna yhden kappan suorituksia on muutama vähemmän ja kahden kappan suoritusten määrä kasvaa kymmenen kappan suoritusten tippuessa pois. Vuonna 1569 kuitenkin yhden kappan suoritukset ovat selkeää enemmistö ja myös viiden kappan suoritukset ovat kadonneet.

Yhden kappan suoritusten nousu ei kuitenkaan tarkoittanut maksusuoritusten vähentymistä, vaan itse asiassa Maskussa palkokymmenysten maksajien määrä nousee tasaisesti jokaisen otantavuoden välissä.¹²⁴ Samaa ei voi sanoa Mynämäestä, jossa vuosien 1560 ja 1569 välissä näiden kymmenysten maksajien määrä laski $\frac{2}{3}$.¹²⁵ Samaa tahtia, kun palkokymmenyksiä maksaneiden manttaaleiden määrä vähenee, kasvaa yhden kappan suoritusten määrä (liite 11). Aluksi niitä on hieman vajaa puolet kaikista maksuista ja kahden kappan suorituksia on $\frac{2}{3}$ jäljelle jäävästä osuudesta, loppuosan ollessa jakautunut kolmen ja viiden kappan suorituksiin ja muutama kymmenen, neljän ja puolikkaan kappan suorituksiin.

Vuonna 1564 yhden kappan suorituksia on jo selvästi yli puolet ja viimeisenä otantavuonna ne muodostavat lähes 90% kaikista suorituksista. Kymmenen kappan suoritukset tippuvat pois jo heti ensimmäisen otantavuoden aikana, samoin toinen ääripää eli puolikkaan kappan maksut, joita niitäkin tosin oli vuonna 1560 vain muutama. Myös Nousiaisissa suurin yksittäinen maksu, 13 kappaletta, tippuu pois heti ensimmäisen

¹²² KA 854:43v-46; KA 906:44v-46v; KA 945:45-48; KA 970:1v; 998:22-25; KA 1024:19-22v; KA 1045:63v; KA 1083:43; KA 1107:39; KA 1130:51.

¹²³ KA 854:27v-30, 33-39v; 43v-46; KA 906:32-35, 38-46v; KA 945:28-40, 45-48; KA 970:1-1v; 998:1-16, 22-25; KA 1024:1-14, 19-22v; KA 1045:63-63v; KA 1083:43; KA 1107:39; KA 1130:51.

¹²⁴ KA 854:40-43; KA 998:17-21v; KA 1132:58-61.

¹²⁵ KA 861:6-14v; 998:32-41v; KA 1130:51v; KA 1132:75-81.

otantavuoden jälkeen ja vuonna 1569 maksetaan palkokymmenyksiä enää kolmessa eri suorituksessa: yhden, kahden ja viiden kapan. Nousiaisissa yhden kapan suoritusten määrä ei nouse erityisen paljon kahden ensimmäisen otantavuoden välissä, mutta viiden kapan suoritukset sen sijaan tippuvat puolella. On hyvin mahdollista, että aiemmin viittä kappaletta maksaneet talonpojat ovat siirtyneet kolmeen kappaan, sillä näiden suoritusten määrä melkein kolminkertaistuu.

Viimeisenä otantavuonna kuitenkin kolmen kapan maksuja ei ole enää ja viidenkin kapan maksut ovat tippuneet lähes kolmanneksella tai peräti yli 80%:lla, mikäli vertailuvuotena on vuosi 1560. Kahden kapan suoritusten määrässä ei kahtena ensimmäisenä otantavuonna tapahdu suurtakaan muutosta, mutta viimeiseen vuoteen mennessä niidenkin määrä on selvästi vähentynyt. Nousiaisen palkokymmenysten maksajien määrässä ei ole suurta muutosta vuosien 1560 ja 1564 välissä, mutta viimeisenä otantavuonna maksajia on noin 40 vähemmän kuin edellisinä otantavuosina.

Vaikka Nousiaisissa tapahtuukin siis maksajien määrän vähentymistä, on Mynämäki tutkituista pitäjistä ainoa, jossa palkokymmenysten maksajien määrä laskee dramaattisesti ja se onkin ainoa veroparseli, jonka suhteen on näkyvässä yhtä suuri maksajien määrän pudotus. Tosin vuoden 1569 suhteen on huomattava, että vuosi oli Mynämäen huonoin palkokymmenysvuosi koko 60-luvulla (taulukko 9), joten on mahdollista, että viimeisen otantavuoden tulos maksukyvyyn suhteen on varsin poikkeuksellinen. Kuitenkin myös Maskusta saatiin vuonna 1569 poikkeuksellisen huono herne- ja papumäärä, joten näyttääkin siltä, että vaikka maksajien määrä oli kasvanut, ei se pystynyt paikkaamaan sitä, että yhden kapan maksujen määrä oli noussut 85%:iin kaikista suorituksista.

Säihkeen otannan keskiarvoon vertailtuna, Masku on ainoa, jossa 60-luvun keskiarvo on lähellä Säihkeen pidemmän aikavälin keskimäärää (taulukko 10). Mynämäen ja Nousiaisen kohdalla ero on huomattava ja kummankin pitäjän suhteen tämän tutkimuksen ajanjakso on selvästi Säihkeen pidemmän jakson keskiarvoa parempi. Vaikka Mynämäen palkokymmenysten määrät per vuosi ovat tutkittavana aikana koko Maskun voutikunnan suurimmat, ei herneitä ja papuja kuitenkaan maksettu poikkeuksellisen paljon suhteessa muihin kymmenyksiin. Jokaisessa tutkitussa pitäjässä palkokymmenyksiä maksetaan prosentuaalisesti kolmanneksi eniten kaikista kymmenyksistä, vaikka Masku jääkin keskiarvoluvultaan selvästi Mynämäen ja Nousiaisen taakse.

Taulukko 10¹²⁶

	Keskiarvo	1553–1576
Masku	5.5%	5.7%
Mynämäki	12.0%	6.0%
Nousiainen	11.0%	3.0%

Säihkeen toinen otantajakso (1579–85) osoittaa Nousiaisen palkokymmenysten määrän kasvaneen peräti 7 yksikköä 60-luvun keskiarvosta ja myös Maskussa herneiden ja papujen suhteellinen määrä on kasvanut 8%:iin. Ainoastaan Mynämäen kohdalla keskiarvo on laskenut ja 80-luvun alun keskiarvo onkin tippunut 9%:iin. Sitä, kuinka paljon Mynämäen palkokymmenysten määrä on tynnyri-, panni- tai kappamääräisesti laskenut, ei ole tämän tutkimuksen puitteissa lähdetty selvittämään, mutta olisi tietenkin mielenkiintoista nähdä, tippuuko Mynämäki myös kappamäärien suhteen pois eniten palkokymmenyksiä maksavista pitäjistä.

¹²⁶ Käytetyt lähteet: 1560-luvun lähteiden osalta kts. alaviitteet 67, 68 ja 70; Säihke 1963, s. 29.

5. Muu kirkollinen verotus

5.1. Ruokalisävilja

Kymmenysverojen lisäksi kerättiin kirkollisina veroina ruokalisäviljaa ja -voita, lukkarinvakkoja ja lehmä- ja nokkaverovoita. Aiemmin papeille kuuluneet ruokalisäverot peruutettiin kruunulle vuonna 1556 ja lukkarinvakoista puolet kuului ainakin periaatteessa kruunulle.¹²⁷ Näiden muiden kirkollisten verojen merkitys ei ollut missään nimessä kymmenyksiä vähäisempi, jopa päinvastoin. Pirinen on laskenut, että kaikkien kirkollisten verojen tuotosta jäi Varsinais-Suomen kirkolle vain 26%.¹²⁸ Tässä pitäjätasollekin jääneestä prosenttiosuudesta on luonnollisesti suuri merkitys kymmenysveroilla, joista maksettiin paikallisten pappien palkat ja pitäjänkirkkojen osuudet. Kymmenysten ulkopuolisista kirkollisista veroista kuului lukkarinvakasta osa toki nimensä mukaisestikin lukkarille, mutta tämä osuus oli varsin pieni kerätystä verojen kokonaismäärästä.

Keskiajalla ruokalisän maksamista ei ollut vielä porrastettu, mutta 1500-luvulla on eri talouksien maksukyky otettu huomioon ja veroja maksettiin vähintään kahden eri tavan mukaan, kokoveron tai puoliveron. Näiden lisäksi saattoi myös olla paikallisia variaatioita, joissa veronmaksukyky oli puoliveroakin pienempi. Suomalaisen oikeuden alueella oli ruokalisä maksettu viljana, minkä Kaukiainen huomauttaa osoittavan, ettei karjatuotteilla ollut vanhassa suomalaisessa taloudessa erityisen suurta merkitystä. Ruokalisää maksaneet talonpojat maksoivat myös kymmenyksiä ja niinpä Pirinen huomauttaa, että kymmenysluetteloita voidaan myös kutsua ruokalisäkirjoiksi.¹²⁹

Maskussa, Mynämäellä ja Nousiaisissa maksettiin ruokalisää yhteensä enemmän kuin yhtäkään kymmenysparselia ja kuten voi helposti huomata, oli ruokalisän vuosittainen määrä selvästi säännönmukaisempi kuin yhdenkään kymmenysparselin (taulukko 11). Kokonaismäärältä ruokalisää kerättiin tutkituista pitäjistä joka vuosi yhteensä yli 11 000 kappaletta ja tutkimuspitäjistä eniten sitä kerättiin Mynämäellä.

¹²⁷ Välimäki 2002, s. 65-66; Pirinen 1962, s. 31.

¹²⁸ Pirinen 1955, s. 13-17, s. 41-47, 68. Pohjanmaan tilanteen suhteen Cederlöf ottaa esille Mustasaaren kirkkoherran vuoden 1548 tulot ja kolme suurinta tulonlähdettä olivat ruokalisävoit, ruokalisävilja ja lehmäverovoi. Vasta tämän jälkeen tulevat ruis- ja viidentenä ohrakymmenykset (Cederlöf 1934, s. 141.)

¹²⁹ Pirinen 1962, s. 61; Kaukiainen 1980, s. 85.

Taulukko 11¹³⁰

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569 ¹³¹
Masku	2240	2260	2230	2260	2280	2162½	2130	2240	2240	-
Mynämäki	5770	5860	5860	4840 ¹³²	5980	4920	5960	6130	6130	-
Nousiainen	3410	3470	3480	3430	3420	3400	3460	3520	3520	-
Yht.	11220	11590	11570	10530	11680	10482½	11550	11890	11890	-
%	62.4%	60.7%	61.2%	57.6%	62.2%	58.9%	61.8%	60.2%	60.3%	-

Ruokalisäviljaa maksoivat siis kaikki ne talonpojat, jotka suorittivat kymmenyksiäkin, mutta toisin kuin kymmenysten suhteen, ruokalisäviljan määrä ei ollut sidoksissa satoihin, vaan sen maksusuoritusten suuruudet oli pääosin jaettu kokoverollisiin ja puoliverollisiin. Tosin läpi koko 60-luvun oli jokaisessa tutkitussa pitäjässä myös tavallista suurempia veromääriä. Yleisin veromäärä oli 20 kappa eli yksi panni ja tätä pienempi suoritus oli puolet tästä. Lisäksi muutamat suorittivat 30 kappa (1½ panna) ja 40 kappa (2 panna).

Kuten yllä olevasta taulukosta voi huomata, saatiin ruokalisäviljoja Maskussa, Mynämäessä ja Nousiaisissa läpi koko tutkimusajan yli puolet koko Maskun voutikunnan ruokalisäviljasta. Tämä johtuu siitä, että kyseisen kolmen pitäjän manttaaliluku oli läpi 1560-luvun keskimäärin 658½ ja Lemun, Maarian, Pöytyän, Raision ja Ruskon manttaalmäärä ainoastaan noin 400½. Tosin kokonaismääriin vaikuttaa luonnollisesti myös se, millainen talonpojan veronmaksukyky oli eli pystyikö hän suorittamaan yleisimmän maksun (20 kappa) vai maksoiko hän puolikkaan määrän tai peräti yleisimpää maksua suuremman määrän.

Esimerkiksi Maskun Tammisaaren kylän erän talonpoika maksoi vuosina 1564–1566 ruokalisäviljaa 20 kappa, mutta vuonna 1567 samainen talonpoika maksoi tuplasti enemmän.¹³³ Sen sijaan muun muassa Sannaiksen kylässä talonpojat maksoivat jokaisena yllä mainittuna vuonna ruokalisäviljaa 20 kappa, joten luonnollisesti kaikkien

¹³⁰ Kaikki viljana maksettujen kirkollisten verojen luvut on muunnettu kapoiksi, kuten kymmenystenkin suhteen. Käytetyt lähteet: v. 1560 KA 854:19-23v; 861:1-5v, 6-14v; v. 1561 KA 906:25-28; 915:1-5v, 6-15; v. 1562 KA 945:12-15v, 19v-21v, 22-27, ; v. 1563 KA 970:22-27, 32-37, 38-43v, ; v. 1564 KA 998:17-21v, 26-31v, 32-42v; v. 1565 KA 1024:15-18v, 23-27, 28-34, 36-38v; v. 1566 KA 1047:13-17, 22-26v, 27-35; v. 1567 KA 1085:12-15, 19-22, 23-30v; v. 1568 KA 1109:11-14, 18-21v, 22-30.

¹³¹ Viimeisen tutkimusvuoden kirkollisia veroja ei löydy kirkollisten verojen tilikirjoista, eivätkä ne ole myöskään pitäjakohtaisesti esiteltäviä yleisissä tilikirjoissa. Tästä tyystä olen jättänyt viimeisen vuoden luvut kokonaan pois.

¹³² Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettyä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20. Tosin kuten voi huomata, ei tämä ruokalisäviljan osalta tuo suurta muutosta tämän vuoden ruokalisäviljan määrään.

¹³³ KA 998:17v; KA 1047:17v; KA 1047:15v; KA 1085:12.

talonpoikien veromäärät eivät muuttuneet samalla tavalla kuin Tammisaaren esimerkissä.¹³⁴ Kuitenkin yksittäisten talonpoikien maksujen vaihtelua tapahtui muissakin tutkituissa pitäjissä. Samoina vuosina kuin ylempänä Maskussakin, näkyy Nousiaisten Palon kylässä muutoksia talonpoikien maksamissa ruokalisämäärissä: vuosina 1564 ja 1565 kylässä maksettiin kaksi 10 kapan ja kuusi 20 kapan maksua ja vuosina 1566 ja 1567 suoritettiin neljä 10 ja neljä 20 kapan maksua.¹³⁵ Mynämäen Lankkisen kylässä vuonna 1564 yhdeksän talonpoikaa maksoi 20 kappaa ja yksi 40 kappaa ja vuosina 1565-66 maksettiin kaksi 10, kahdeksan 20 kapan ja kaksi 30 kapan maksua. Vuonna 1567 11 talonpoikaa maksoi 20 kappaa ja yksi 40.¹³⁶

5.2. Ruokalisävoi

Kuten ylempänä on mainittu, kirkollisia voiveroja kerättiin kolmenlaisia: ruokalisävoi, lehmäverovoi ja nokkaverovoi. Ruokalisä- ja lehmäverovoi oli siirretty kruunulle 1550-luvun puolella välissä ja ne jäivät pysyviksi kruununveroiksi.¹³⁷ Ruokalisävoi oli alun perin ollut piispan kantama vero ruotsalaisen kymmenysoikeuden alueilla.¹³⁸ Kuten todettu, ruokalisävero jakautui vilja- ja voiveroon ja tämä jako on Pirisen mukaan saanut jotkut tutkijat pitämään sitä selvänä merkinä siitä, miten myös ruiskymmenysten jako suoritettiin. Tällöin ruokalisäviljaa maksavissa pitäjissä kymmenysruis jaettaisiin suomalaisen tavan mukaan kolmia ja ruokalisävoin pitäjissä taas kahtia. Pirinen kuitenkin ottaa esiin Fontellin huomion siitä, että eri vero-oikeuksien jakautuminen ei ollut näin yksinkertaista, vaan esimerkiksi ruokalisävoin alueella saatettiin kymmenysruis jakaa perinteiseen suomalaisen oikeuden tapaan kolmelle edunsaajalle.¹³⁹

Koko Maskun voutikunnassa ruokalisävoita kerättiin tutkittuna aikana Mynämäen ja Maskun lisäksi Lemussa, Maariassa, Pöytyässä ja Raisiossa. Mynämäen osalta suurimman veromäärän tuo Korpi, jonka osuus koko Mynämäen pitäjän veromäärästä on

¹³⁴ KA 998:17v; KA 1024:17v; KA 1047:15; KA 1085:12.

¹³⁵ KA 998:26v; KA 1024:23v; KA 1047:22v; KA 1085:19v.

¹³⁶ KA 998:35; KA 1024:28; KA 1047:27; KA 1085:25-25v. Esille otetuista kaikista esimerkkituloista voi ruokalisän maksujen lisäksi myös nopealla vilkaisulla nähdä, miten paljon kymmenysmäärät per sama talonpoika muuttuvat. Esimerkiksi Mynämäen Lankkisen kylän Klemet maksoi vuonna 1564 ruista ja ohraa 5 kappaa ja yhden kapan palkokymmenyksiä. Seuraavana vuonna hän maksoi ruista 15 kappaa, ohraa 10 kappaa ja kolme kappaa palkokymmenyksiä.

¹³⁷ Välimäki 2002, s. 67.

¹³⁸ Esimerkiksi Kaukiainen arvelee tämän eron suomalaiseen maksutapaan johtuvan uudisasukkaiden peltojen pienuudesta sekä siitä, että ruotsalaiset osasivat voin valmistamisen paremmin. (Kaukiainen 1980, s. 85.)

¹³⁹ Pirinen 1962, s. 62.

reilusti yli puolet. Esimerkiksi vuonna 1565 Korven veromäärä on 575 naulaa, muun Mynämäen veromäärän ollessa vain 190 naulaa.¹⁴⁰ Samoin kuin oli ruokalisäviljan suhteen, myös ruokalisävoita saatiin vuosittain varsin säännönmukainen määrä ja näin oli koko voutikunnassa, kuten voi huomata muun muassa siitä, että Maskun ja Mynämäen osuus pysyy lähes koko 60-luvun 40%:ssa (taulukko 12).

Taulukko 12¹⁴¹

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	490	490	500	455	445	485	485	495	495	-
Mynämäki	740	745	745	190 ¹⁴²	755	765	755	745	730	-
Yht.	1230	1235	1245	645	1200	1250	1240	1240	1225	-
%	40.0%	40.1%	40.5%	25.2%	39.6%	40.2%	39.9%	41.4%	41.7%	-

Ruokalisävoita maksettiin viljaan verrattuna selvästi vähemmän. Esimerkiksi Mynämäellä voita maksavia manttaaleja oli vuosina 1560, 1564 ja 1569 keskimäärin vajaa 1/3 ruokalisäviljan maksajien määrästä.¹⁴³ Maskussa sen sijaan erot eivät olleet yhtä suuria, vaan voiveroa maksavien manttaalien määrä oli puolet viljana maksaneiden määrästä.¹⁴⁴ Maskussa ruokalisävoita oli selvästi yleisempi veroparseli kuin Mynämäellä, sillä huolimatta siitä, että kumpikin pitäjä edustaa manttaalikokojen suhteen ääripäitä, oli niissä silti suurin piirtein saman verran ruokalisävoin maksajia. Ainoastaan vuonna 1564 Mynämäessä voita maksaneiden manttaalien määrä oli korkeampi kuin Maskussa: Mynämäellä maksavien manttaaleita oli 32 ja Maskussa 26. Vuosien 1560 ja 1569 luvut olivat identtiset: ensimmäisenä vuonna 28 ja jälkimmäisenä 29.

Niin kuin otantavuosien luvuista ja yleisesti yllä olevasta taulukosta huomaa, ei ruokalisävoin maksussa tapahtunut suuria muutoksia 1560-luvun kuluessa. Tässä suhteessa siis Maskun kehitys ei anna viitteitä siihen, että se olisi millään tavalla maksettujen veroparselien suhteen ”suomalaistunut” niin kuin muun muassa Pirinen totesi Kustaa Vaasan aikaisista muutoksista. Kuitenkin ruokalisävoita kannettiin myös Mynämäellä, jonka Pirinenkin luokittelee suomalaisen vero-oikeuden pitäjäksi, joten tämän kyseisen veroparselin kerääminen ei automaattisesti osoita ainakaan sitä, mikä oli

¹⁴⁰ KA 1024:34, 38v.

¹⁴¹ Kaikki voiverojen luvut on muutettu nauloiksi. Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviite 130.

¹⁴² Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettynä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20.

¹⁴³ KA 861:6-14; KA 998:32-40v; KA 1109:22-29v.

¹⁴⁴ KA 854:19v-23; KA 998:17-20v; KA 1109:11-14.

pitäjän tavanomainen vero-oikeus 1500-luvulla.¹⁴⁵ On kuitenkin mielenkiintoista, että Maskussa ruokalisävoita maksoivat nykyiseen Merimaskuun kuuluvat veroalueet (katso Maskuun kuuluva saariosa kartasta sivulla 4) eli sikäli jako ruotsalaiseen saaristoon tai rannikkoon ja enemmän sisämaalla olevaan suomalaiseen vero-oikeuteen näyttää Maskun suhteen pitävän paikkaansa.¹⁴⁶

5.3. Lukkarinvakka

Lukkarinvakka kuului vuosina 1547–1556 kruunulle peruutettuihin kirkollisiin veroihin, mutta siitä jätettiin edelleen osuus lukkareille. Lukkarinvakkoja maksettiin yleensä yksi vakka per manttaali, mutta itse vakan suuruus vaihteli pitäjittäin ja Pirinen ottaa esille, että esimerkiksi saaristossa viljavakkojen sijaan saatettiin maksaa myös rahaa. Se vilja, jona vakat maksettiin, vaihteli ohran ja rukiin välillä.¹⁴⁷

Lukkarit saivat yleensä 180 kappaletta eli 1½ puntaa kerätyistä lukkarinvakkoista, joten lukkarin osuus ei siis ollut ainakaan periaatteessa samalla tavalla sadosta riippuvainen kuten esimerkiksi pappien osuudet kymmenyksistä. Tämä osuus oli kuitenkin varsin pieni verrattuna siihen, miten paljon vakkoja kokonaisuudessaan kerättiin. Esimerkiksi Nousiaisen vuoden 1564 vakkamäärästä voi laskea, että lukkarin osuus oli vain 26.3% ja Mynämäellä vuoden 1562 osuus oli vieläkin pienempi – 8.8% (taulukko 13). Kruunu sai siis lyhennystenkin jälkeen merkittävästi yli puolet kerätyistä veroista ainakin tutkituissa pitäjissä 1560-luvulla.

Taulukko 13¹⁴⁸

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	805	810	807½	792½	792½	792½	782½	802½	802½	.
Mynämäki	1822½	1837½	1315	1305 ¹⁴⁹	1872½	1865	1857½	1902½	1897½	.
Nousiainen	682	694	695	686	684	686	686	702	702	.
Yht.	3309½	3341½	2817½	2783½	3349	3343½	3326	3407	3402	.
%	50.4%	50.5%	46.6%	46.3%	51.0%	51.8%	50.6%	50.2%	50.3%	-

¹⁴⁵ Pirinen 1962, s. 68.

¹⁴⁶ KA 854:19v-23.

¹⁴⁷ Pirinen 1962, s. 31; Pirinen 1955, s. 42.

¹⁴⁸ Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviite 130.

¹⁴⁹ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettyä Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20. Lukkarinvakkojenkaan suhteen ei tämä vuosi kuitenkaan näyttäydä erityisen pienimääräisenä tai koko 60-luvun lukuihin verrattuna poikkeukselliselta.

Tämä lukkarin saaman osuuden muutos oli suuri ottaen huomioon, että aiemmin esimerkiksi Nousiaisissa lukkari oli saanut pitää jopa $\frac{2}{3}$ kaikista kerätyistä lukkarinvakoista. Pirisen mukaan muutos oli tapahtunut vuoteen 1560 mennessä ja hän arvioi lukkarien kokeman verotulojen menetyksen olleen jopa suurempi kuin pappien kokema.¹⁵⁰

Lukkarinvakkaa maksettiin Maskussa ja Mynämäellä pääosin viiden kappan suorituksina, joka on tutkimuskauden alussa merkittynä tilikirjoihin $\frac{1}{4}$ pannina.¹⁵¹ Kuitenkin kummassakin pitäjässä saatettiin maksaa jopa $\frac{3}{8}$, $\frac{3}{4}$ ja $\frac{1}{2}$ pannin osuuksia ja pienimmät suoritukset olivat ainoastaan $\frac{1}{8}$ pannia. Nousiaisissa taas yleisin suoritus oli neljä kappaa ja tästä yksi pienempi suoritus oli kaksi kappaa ja suurimmat suoritukset kuusi ja kahdeksan kappaa. Lukkarinvakan maksuissa käytettiin myös kokoverojen ja sitä pienempien osuuksien jakoa, sillä usein ruokalisän ja lukkarinvakan maksut olivat samaa tasoa. Esimerkiksi ne talonpojat, jotka maksoivat yhden kokonaisen pannin ruokalisäviljaa, maksoivat yleensä myös täyden lukkarinvakan, joka – kuten todettu – oli Maskussa ja Mynämäellä $\frac{1}{4}$ pannia eli viisi kappaa ja Nousiaisissa neljä kappaa.

Vuonna 1564 Maskun ja Mynämäen lukkarinvakka oli edelleen kokoverollisilta viisi kappaa (yksi vakka) ja puoliverollisilta $2\frac{1}{2}$ (puoli vakkaa) kappaa, mikä myös oli sama määrä kuin aiemmissa tileissä olleet $\frac{1}{8}$ pannin suoritukset. Vuoteen 1564 mennessä on tapahtunut jonkinlaista maksujen tasaamista, sillä kyseisestä vuodesta eteenpäin lukkarinvakkojen suoritukset ovat varsin järjestelmällisesti yksi ja puolikas vakka eikä pannimuodossa olevia murtolukuja enää näy. Nousiaisissa ei tapahtunut koko 60-luvulla muutosta. Ne, jotka maksoivat ruokalisäviljaa yli kokoverosuorituksen eli 30 kappaa ($1\frac{1}{2}$ pannia), maksoivat lukkarinvakkaa kuusi kappaa ja ne, jotka maksoivat tätäkin enemmän ruokalisäviljaa eli 40 kappaa (kaksi pannia), maksoivat lukkarinvakkaa kahdeksan kappaa.

5.4. Lehmäverovoi

Lehmäverovoiita maksettiin yleisesti 1 naula lypsävältä ja puoli naulaa maholta lehmältä ja sitä kerättiin Maskun voutikunnassa samoissa pitäjissä kuin ruokalisäveroakin eli Lemussa, Maariassa, Maskussa, Mynämäellä ja Pöytyällä sekä ainakin vuosina 1561–66 Raisiossa. Yleisesti ottaen lehmäverovoiita maksettiin kaikissa niissä kylissä, joissa

¹⁵⁰ Pirinen 1955, s. 45.

¹⁵¹ Jostain syystä vain $\frac{1}{2}$ pannien yhteydessä on luvun jälkeen merkitty, mitä yksikköä luku on. $\frac{1}{4}$ ja $\frac{1}{8}$ määrät voi kuitenkin helposti selvittää esimerkiksi sivuilta KA 945:12v ja 22.

maksettiin muitakin voiveroja. Nousiainen on siis Maskun voutikunnan ainoa pitäjä, jossa tätäkään veroa ei kerätty, jos otamme voutikunnan alueeksi vuosien 1562 ja 1564–68 tileissä ilmoitetun. Lehmäverovoin kantoperuste ei ole erityislaatuinen juuri Varsinais-Suomessa, vaan samoin perustein kannettiin kyseistä voiveroa myös esimerkiksi Uudellamaalla ja Satakunnassa.¹⁵²

Taulukko 14¹⁵³

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	159	151	152	102	94	110	106	113	113	-
Mynämäki	259	87	233	36 ¹⁵⁴	60	49	46	209	190	-
Yht.	418	238	385	138	154	159	152	322	303	-
%	33.0%	20.4%	30.0%	19.2%	16.2%	17.0%	16.7%	34.6%	28.9%	-

Lehmäverovoi on muista kirkollisista veroista selvästi määrällisesti eniten vaihteleva vero (taulukko 14). Veromaksujen määrissä on myös luonnollisesti paljon vaihtelua manttaalien välillä, joidenkin maksaessa vain yhden naulan ja joidenkin peräti seitsemän. Vuonna 1560 Maskussa maksettiin lehmäverovoita 1-6 ja 10 naulan maksuina ja näistä suurimmat osuudet muodostivat kahden ja viiden naulan maksut. Kuten yllä olevasta taulukosta voi huomata, vuonna 1564 maksettiin ensimmäistä otantavuotta vähemmän lehmäverovoita ja kyseisenä vuonna suoritettiin ainoastaan 1-5 naulan maksuja, joista suurimman osan muodostivat kahden naulan maksut.

Mynämäen luvuissa täytyy kuitenkin huomioida Korven verojen osittainen puuttuminen koko Mynämäen luvuista. Kuten aiemmin jo todettu, puuttui pitäjän luvuista vuonna 1563 Korven osuus ja näin näyttää olleen tiettyjen parseleiden suhteen myös vuosina 1564–66, jolloin ainakin vuosina 1565 ja 1566 on yleisten tilikirjojen sivuilla mainittu Claessonin osuuksissa nimenomaan vuoden 1563 kuninkaan läänityskirje. Claessonille läänitetyissä veroissa näkyy lehmäverovoi, ruokalisävilja sekä lukkarinvakka ja vuoden 1566 tilikirjassa myös ruokalisävoi.¹⁵⁵ Sen sijaan esimerkiksi vuoden 1560 kirkollisten verojen tilikirjassa koko Mynämäen osuus alkaa Korven kylien veromanttaaleilla ja on selvää, että moni Korven manttaaleista maksoi lehmäverovoita, minkä voi huomata myös Mynämäen kokonaisveromäärästä (taulukko 14). Vuoden 1562

¹⁵² Kts. esimerkiksi Pirinen 1962, s. 83, s. 136.

¹⁵³ Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviite 130.

¹⁵⁴ Mynämäen vuoden 1563 tileissä mukana on vain se osa, joka ei ollut läänitettynä Henrik Claessonille. Kts. lisätietoa tämän tutkimuksen sivulla 20.

¹⁵⁵ V. 1564 KA 995:16; v. 1565 KA 1022:20v-21; v. 1566 KA 1045:26.

tilikirjassa puolestaan Claessonin osuus on ilmoitettu muun Mynämäen osuuden kanssa kymmenysten ja muiden kirkollisten verojen kokonaismäärien vieressä.¹⁵⁶

Miksi vain osa Claessonille läänitetyistä veroista on merkitty kirkollisten verojen tilikirjoihin ja osa ei? Claessonhan sai yleensä myös puolet Korven kymmenyksistä, mutta nämä osuudet on usein ilmoitettu tavallisina lyhennyksinä samalla tavoin kuin pappien, pitäjänkirkkojen ja lukkarien osuudet. Tässä kohtaa voi ehkä pohtia sitä ketä tai keitä varten tilikirjat ylipäätään oli koottu? Koska Korven muut kirkolliset verot eivät menneet kruunulle, onko mahdollista, että niiden ilmoittaminen kirkollisten verojen tilikirjoissa ei ollut niin tärkeää kuin muiden verojen? Erik oli läänittänyt Claessonille myös muita alueita esimerkiksi Uskelasta ja Perniöstä, mutta ainakaan kyseisten alueiden kirkollisten verojen tilikirjoissa vuosilta 1561, 1564 ja 1565 ei päällisin puolin näy samanlaista ilmiötä kuin Mynämäen Korven kanssa.¹⁵⁷

On kuitenkin huomattava, että 1560-luvun kirkollisten verojen tilikirjoissa näkyy hyvin selvä paikallinen tapa kirjata verot ja muodostaa tilit, joten niin Uskelan kuin Perniönkin kirkollisiin veroihin ei pääse tutustumaan kunnolla sen nopean tarkastelun kautta, jonka suoritin. Ja jos oletetaan, että näiden kahden alueen tutkitut tilikirjat eivät sisällä erityisiä yllätyksiä, ei se silti pysty tarjoamaan selitystä esimerkiksi sille, miksi vuoden 1565 Korven kymmenys- ja muiden kirkollisten verojen tilikirjassa ainoastaan lehmäverovoin rivit ovat tyhjiä. Jos tilikirjojen tärkein tehtävä on etenkin eritellä ne verotulot, jotka kuuluivat kruunulle, miksi vain yksi parseli olisi jätetty kirjaamatta?

Tämän tutkimuksen puitteissa ja etenkin käytettyjen lähteiden kautta ei ole mahdollista vastata aukottomasti yllä oleviin kysymyksiin. Ylipäätään on hyvä pitää mielessä, että vaikka Kustaa Vaasan aikana saatiinkin säännölliset tilikirjat, haettiin kirkollisten verojen tilikirjoissa selvästi vielä selkeää, yhtenäistä muotoa. Tästä kertoo muun muassa vaihtelu sen välillä, kirjattiinko kymmenykset ja muut kirkolliset verot samaan vai eri tilikirjaan ja kirjattiinko kirkollisten verojen kokonaissumman jälkeen lyhennykset vai ei. Maskun voutikunnan sisällä kirkolliset tilikirjat noudattivat pitäjäkohtaisten tilikirjojen suhteen varsin yhteneväistä linjaa, mutta vuosittaista vaihtelua oli edelleen siinä, miten tilikirjat koottiin. Samoin - kuten aiemmin on mainittu - vaihteli myös se, mitä kirkollisista veroista kirjattiin yleisiin tilikirjoihin. Onko siis Mynämäen Korven veroerittelyissä esiintyvissä vaihteluissa kyse vain siitä, miten kyseisellä hetkellä on koettu parhaimmaksi merkitä tai olla merkkäämatta kaikkia

¹⁵⁶ KA 861:6-7v; KA 945:26v.

¹⁵⁷ Kts. esimerkiksi KA 934:27v; KA 1010:14v-20v; KA 1037:15v-17, 21-21v; Sarvas & Väärä 1998, s. 170.

veroja?

5.5. Nokkaverovoi

Nokkaverovoi alkoi näkyä voudintileissä 1540-luvulla ja se oli alun perin kuulunut ns. ruotsalaisen verotusoikeuden piirissä piispalle maksettavaksi korvaukseksi kymmenyksistä. Tämän oikeuden tunnusmerkkinä olemisesta huolimatta ei nokkaveroa maksettu Pirisen mukaan Ruotsissa eli vero on ollut sellaisten Suomen puolella olleiden alueiden vero, jonne on muutettu Ruotsista. Alunperin nokkaverovoita oli keskiajalla maksettu seitsemän vuotta täyttäneistä henkilöistä, mutta 1500-luvun puolessa välissä veroa maksettiin kaikista niistä talonpojan talouteen kuuluvista perheenjäsenistä, jotka olivat täyttäneet 15 vuotta. Toisin kuin Varsinais-Suomessa, esimerkiksi Pohjanmaan oikeudessa nokkaverovoi ei koskenut vain talonpojan perheenjäseniä vaan kaikkia talouteen kuuluvia eikä veroperusteena ollut myöskään talouteen kuuluvien ikä.¹⁵⁸

Nokkaverovoita maksettiin Maskun voutikunnassa Maskussa ja Lemussa ilmeisesti koko tutkimusaikana ja Raisiossa vuosina 1560–64. Samoin kuin edellä olleiden kirkollisten verojen suhteen, myös nokkaverovoin tarkat summat pitäjittäin puuttuvat tutkimusajan viimeiseltä vuodelta (taulukko 15). Vuonna 1560 Maskussa suoritettiin yhteensä 50 maksua, joista selvästi eniten oli kahden naulan maksuja, joita suoritettiin 32. Sen jälkeen maksettiin kolmen (8), yhden (6) ja neljän (4) naulan maksuja. Vuonna 1564 maksettiin nokkaverovoita 25 naulaa vähemmän kuin neljä vuotta aiemmin (taulukko 15), mutta itse maksusuorituksia oli vain viisi vähemmän. Suurin osa maksuista oli kahden naulan maksuja (34) ja loput yhden (8) ja kolmen (3) naulan. Vuonna 1568 suoritettiin kolme maksua enemmän kuin vuonna 1564, mutta yhden naulan maksujen määrä oli noussut kymmeneen. Eniten maksettiin tänäkin vuonna kahden naulan maksuja (35) ja vähiten kolmen naulan (3).

Taulukko 15¹⁵⁹

	1560	1561	1562	1563	1564	1565	1566	1567	1568	1569
Masku	110	117	113	89	85	100	102	89	89	-
%	56.3%	57.6%	53.8%	45.6%	41.6%	60.6%	60.7%	49.7%	52.3%	-

¹⁵⁸ Pirinen 1962, s. 44, 47, 100; Kts. esimerkiksi KA 995:11 (v. 1564) 1022:16 (v. 1565).

¹⁵⁹ Koko taulukkoon käytetyt lähteet: kts. alaviite 130.

Kuten ylempänä todettu, ei Raision tileihin ollut jokaisena vuonna kirjattu nokkaverovoita. Niinä vuosina, jolloin veroa maksettiin, maksoi sitä ainoastaan neljässä kylässä, mutta samaiset kylät löytyvät myös niiden vuosien tileistä, jolloin nokkaverovoita ei ilmeisesti maksettu. Lisäksi vuonna 1563 maksaa nokkaveroa kolme muuta kylää aiemman neljän lisäksi, mutta seuraavana vuonna palaa maksaneiden kylien yhteislukumäärä taas neljään.¹⁶⁰ Tämän tutkimuksen puitteissa on vaikeaa ottaa kantaa kyseisen neljän kylän nokkaveron vaihteluihin, mutta etenkin Mynämäen Korven veromäärien vaihtelut huomioon ottaen, olisi kiinnostavaa selvittää, mistä vaihtelu johtuu.

Itse veromäärän vaihtelu vuosittain ei näytä olleen erikoista, kuten voi ylempänä Maskun tilastoista huomata. Samoin Lemussa esimerkiksi vuosien 1564–65 välissä voimäärä tippuu 99 naulasta 65 naulaan.¹⁶¹ Maskussa ja Lemussa ei ole näkyvillä selvää laskua voiverojen maksajissa, joten niin kuin ruokalisävoin suhteenkin, ei tämän voiveron maksussa näy suomalaistumista. On tietenkin huomattava, että aiempi jako on varmasti 1560-luvulle tultaessa jo menettänyt varsinaisen merkityksensä, etenkin kun kaikkien kirkollisten verojen jakotavat muuttuivat Kustaa Vaasan aikana. Maskun ja Lemun nokkaverovoin maksaminen onkin varmasti lähinnä jo ”vanha tapa” vailla varsinaista vero-oikeudellista pohjaa.

¹⁶⁰ Kts. esimerkiksi: v. 1560 KA 854:19; v. 1561 KA 906:24v; v. 1562 KA 945:11v; v. 1563 KA 970:16.

¹⁶¹ KA 998:25; KA 1024:22v.

6. Johtopäätökset

Kustaa Vaasan tekemät muutokset kirkon taloudessa olivat merkittäviä ja muuttivat koko sen taloudellisen pohjan, jolle kirkko oli rakentunut katolisena aikana. Erik XIV:n aika ei ollut yhtä suurta kirkon rakennusaikaa kuin hänen isänsä, mutta 1560-luvulla ei myöskään peruutettu aiemmin tehtyjä muutoksia ja osa Kustaan aloittamista toimista ja ideologioista vain vahvistuivat, kuten oli laita esimerkiksi pappien virkojen vahvistusten hakeminen kuninkaalta. Kiistoilta ei 1560-luvullakaan välttytty, mutta ne koskivat pääosin opillisia asioita.

Kustaa Vaasan kruunun talouteen ja veronkantoon liittyvät uudistukset vaikuttivat osaltaan myös kymmenysten ja muiden kirkollisten verojen keräämiseen: tilitykset tehtiin kruununvoudille rovastien sijaan, säännöllisesti kootut tilikirjat ilmestyivät ja nämä kirjat kuljetettiin Tukholmaan tarkistettaviksi. Tätä tutkimusta varten tutkituissa yleisissä tilikirjoissa ilmoitettiin ennen vuotta 1565 ainoastaan pappien ja lukkarien osuudet sekä lyhennysten jälkeinen kymmenysmäärä, mutta tutkimuskauden puolivälistä alkaen löytyy jokaisen pitäjän kymmenysten bruttomäärä yleistenkin tilikirjojen lopusta eli ne ovat tulleet kokonaisuutenaan (bruttoina ja nettoina) selvemmin osaksi yleistä verotusta.

Kymmenysverot olivat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa paikallisiin oloihin mukautuen ja 1560-luvun Varsinais-Suomessa kerättiin edelleen samoja, viljapainotteisia kymmenyksiä, joita talonpojat olivat siellä maksaneet jo pitkän ajan: ruista, ohraa, kauraa, vehnää, herneitä ja papuja. Ennen Kustaa Vaasan peruutuksia kymmenykset kerättiin piispalle, papeille ja pitäjänkirkkoille, mutta 1500-luvun kuluessa piispa katosi kokonaan kymmenysten saajista, papin osuus muuttui kruunun hänelle myöntämäkseen palkaksi ja pitäjänkirkot saivat aiempaa pienemmän osuuden hankintoihinsa. Tosin kuten todettu, tämä pitäjänkirkkojen osuus vaihteli.

Kymmenykset maksettiin manttaalien mukaan ja tutkituista kolmesta pitäjästä suurin manttaalimäärä oli Mynämäellä ja pienin Maskussa. Tärkein kymmenysparseli oli ehdottomasti ruis, jota kerättiin etenkin Maskussa huomattavat määrät ottaen huomioon pitäjän pienimmän manttaalikoon. Esimerkiksi vuosina 1564, 1567 ja 1569 Maskussa maksettiin keskimäärin 43% tutkittujen pitäjien ruiskymmenyksistä. Maskun voutikunnan mittakaavassa nämä kolme tutkimuspitäjää muodostivat keskimäärin puolet koko voutikunnan ruiskymmenyksistä.

Talonpoikien rukiin maksukyvyyn suhteen näkyy selkeitä paikallisia eroja: Mynämäen talonpojat maksoivat etenkin viimeisenä otantavuonna eli vuonna 1569

kaikista pienimmät määrät ruista per manttaali ja yhden kaban maksut kolminkertaistuivat vuosien 1560 ja 1564 välisenä aikana. Maskussa ja Nousiaisissa suurimmat muutokset ovat isoimpien maksujen häviäminen, mutta Mynämäen kaltaista yhden kaban maksujen kasvua ei ole näkyvillä kummassakaan pitäjässä. Nousiaisissa maksettiin viimeisenäkin otantavuonna edelleen kaikista eniten viiden kaban maksuja, jotka esimerkiksi Mynämäellä olivat vajaa 12% kaikista maksuista.

Tätä Mynämäen poikkeuksellista linjaa ei voi selittää veroa maksavien manttaalien vähenemisellä tai, kuten Sähkeen tutkimus osoittaa, kylvömäärien vähentymisellä. On toki mahdollista, että pitäjä ei ole Maskun voutikunnan ainoa, jossa tapahtuu tällainen muutos, mutta mahdollisten muiden pitäjien samanlainen kehitys ei välttämättä tarjoa syytä juuri Mynämäen kehitykseen. Pelkästään käytetyn aineiston pohjalta on vaikea vastata kysymykseen, oliko taustalla ehkä vain pitäjän oma erityinen tottumus olla viljelemättä ruista sellaisessa mittakaavassa, joka sen manttaalikoon ja keskimääräisten kylvömäärien suhteen olisi ollut mahdollista. Kuten todettu, ei rukiin viljelyn valta-asema ollut itsestään selvää, vaikka sitä kerättiin kymmenysviljoista määrällisesti eniten.

Toisiksi eniten kymmenyksinä kerättiin ohraa, mutta määrällisesti sitä kuitenkin saatiin noin puolet vähemmän kuin ruista. Ohraa maksettiin tutkituista pitäjistä keskimäärin eniten Mynämäellä lukuun ottamatta vuosia 1567–69, jolloin suurin osa kymmenysohrasta tulee Nousiaisista. Masku on jokaisena vuonna pienimääräisin sen osuuden ollessa keskimäärin 20% tutkittujen pitäjien ohramäärästä. Voutikunnan mittakaavassa tutkitut pitäjät toivat keskimäärin vajaa 50% ohran kokonaisuudesta.

Samoin kuin rukiin suhteen, myös ohramaksujen suurimmat suoritukset katoavat vuoteen 1569 mennessä. Mynämäki poikkeaa jälleen kerran muista tutkituista pitäjistä, sillä sen pienempien maksujen (1-3 kappa) määrä nousee viimeiseen otantavuoteen mennessä lähes 90%:iin, kun taas Nousiaisissa viiden kaban maksut muodostivat viimeisenäkin otantavuonna vajaan puolet kaikista maksuista, toisen suuren osuuden ollessa kahden kaban maksut. Maskun yhden kaban suoritusten laskun ja kymmenen kaban suoritusten nousun vuoteen 1569 mennessä voi katsoa olevan varsin poikkeuksellista ainakin verrattuna Mynämäkeen ja Nousiaisiin.

Kymmenyskauraa maksettiin toisiksi vähiten kaikista viljakymmenyksistä ja sitä maksaneiden manttaalien määrä jäi vajaaseen kolmasosaan verrattuna rukiiseen ja ohraan. Tutkituista pitäjistä eniten kauraa kerättiin melkein jokaisena vuonna Mynämäellä ja parhaimmillaan sen kauramäärä oli yli 60% tutkimuspitäjien yhteismäärästä ja muina vuosina yhteensä keskimäärin 50%. Tutkimuspitäjistä vähiten

kymmenyskauraa saatiin jokaisena tutkimusvuonna Maskusta. Keskimäärin kolmen tutkitun pitäjän osuus koko Maskun voutikunnan kauramäärästä oli hieman yli 40% vuoden 1561 ollessa ehdottomasti huonoin vuosi Maskun, Mynämäen ja Nousiaisen määrissä ja tällöin tutkimuspitäjien kauramäärä oli ainoastaan 22.9% voutikunnan kymmenyskaurasta.

Kauramaksuja suoritettiin pääosin yhden kapan maksuina. Maskun suoritusten kehitys on poikkeuksellinen Mynämäen ja Nousiaisen kehitykseen verrattuna, sillä toisin kuin näissä pitäjissä, Maskussa yhden kapan suoritusten määrä laskee vuoteen 1569 mennessä. Kuitenkin kuten todettu, tämän kehityksen toinen puoli on se, että ylipäätään kauraa suorittaneiden manttaalien määrä laski eli ne, jotka suorittivat kaurakymmenyksiä, maksoivat enemmän kuin keskimäärin maksoi ensimmäisenä otantavuonna. Toisessa ääripäässä olivat ne, jotka eivät maksaneet ollenkaan kaurakymmenyksiä ja näiden määrä kasvoi 60-luvulla. Samanlaista kauraa maksaneiden manttaaleiden vähentymistä ei ole havaittavissa Mynämäellä ja Nousiaisissa, mutta on toki myös mahdollista, ettei Maskun kehitys ole poikkeuksellista koko voutikunnan mittakaavassa.

Kaikista vähiten sekä viljaparseleista että ylipäätään kymmenysparseleista, maksettiin vehnää. Vehnäkymmenyksiä maksettiin Suomessa pääasiassa Varsinais-Suomessa, mutta ainakin Maskun voutikunnan kehitys osoittaa, ettei tämän parselin tärkeys ollut erityisen suuri. Masku tippuu pois vehnän maksajista vuoden 1566 jälkeen, mutta pitäjä ei ollut ainoa, jonka kymmenysvehnä tippuu 60-luvulla nollaan. Lemussa kerättiin vehnäkymmenyksiä ainoastaan vuosina 1560–62 ja Maariassa 1560, 1562 ja 1563.

Eniten kymmenysvehnää saatiin Nousiaisista, jonka vehnämäärät olivat vuotta 1562 lukuun ottamatta jopa 80% tutkittujen kolmen pitäjän määrästä. Kuten aiemmin todettu, oli Maskun suurin vehnämäärä Nousiaisen pienin, joten vehnä jakoi sekä tutkitut pitäjät että koko voutikunnan hyvin selvästi. Huolimatta Maskun alhaisista vehnämäärästä ja lopulta luvun tippumisesta nollaan, kerättiin tutkimuspitäjissä keskimäärin hieman yli 50% voutikunnan kymmenysvehnästä ja sanomattakin selvää, että ilman Nousiaista prosenttiosuus olisi huomattavasti pienempi. Vehnää maksettiin pääasiassa yhden kapan suorituksina ja tästä johtuen sen kokonaismäärät pitäjittäin ovat lähes samat kuin vehnää maksaneiden manttaaleiden määrät. Eniten maksavian manttaaleita olikin Nousiaisissa ja vähiten Maskussa.

Kolmanneksi eniten kymmenyksinä kerättiin tutkituissa pitäjissä herneitä ja papuja. Näiden vuosittainen määrä vaihteli hyvin paljon ja lisäksi tutkimusaineisto ei

yksiselitteisesti kerro, kuinka paljon kumpaakin parselia saatiin erikseen, vaan tiedämme ainoastaan näiden yhteenlasketut kokonaismäärät. Tutkituista pitäjistä Mynämäestä saatiin eniten palkokymmenyksiä, vähiten Maskusta ja koko voutikunnan tasolla kerättiin kolmesta tutkimuspitäjästä hieman yli 64% kaikista voutikunnan herneistä ja pavuista.

Kuten vehnänkin suhteen, myös herneitä ja papuja maksettiin pääasiassa yhden kappan suorituksina ja näiden suoritusten määrä suhteessa muihin maksuihin nousee jokaisessa tutkitussa pitäjässä 60-luvulla. Sen sijaan erottavana tekijänä on se, että Mynämäessä palkokymmenyksiä maksavien manttaalien määrä laskee ja Maskussa puolestaan nousee. Kuten aiemmin huomioitu, ei tämä Maskun nousun kuitenkaan nostanut palkokymmenysten kokonaismäärää, mutta Mynämäen koko tutkimuskauden pienintä luku saattaa selittyä juuri maksavien manttaalien määrän laskussa. Toisaalta kyseessä voi olla myös poikkeuksellisen huono vuosi ja palkokymmenyksiä maksavien määrä on saattanut nousta tulevilla vuosikymmenellä.

Ylipäätään on hyvä pitää mielessä, että kolmen otantavuoden tulokset eivät luo yksiselitteistä kehityslinjaa, vaan ne sisältävät myös poikkeustilanteita, kuten vuoden 1560 erittäin suuren ruismäärän (taulukko 1) tai vuoden 1569 poikkeuksellisen pienen herne- ja papumäärän (taulukko 5). Kymmenysten määrän suhteuttaminen koko satomääriin on myös vaikeaa, mutta yleisten tilikirjojen sivuilta voisi tuki yrittää laskea ainakin sitä, näkyvätkö poikkeukselliset kymmenysmäärät myös muualla verotuksessa.

Säihkeen tutkimusta mukaillen vertasin kunkin pitäjän keskimääräisiä kymmenysmääriä suhteessa toisiinsa (taulukko 16). Kunkin pitäjän perusrakenne on sama: eniten maksettiin ruista, sen jälkeen ohraa, kolmanneksi herneitä ja papuja, sitten kauraa ja vähiten vehnää. Näiden parselioiden pitäjakohtaiset erot huomaa kuitenkin helposti: Maskussa maksettiin kymmenyksinä eniten ruista ja vähiten sitä maksettiin Mynämäellä. Nousiaisissa maksettiin kymmenyksinä puolet enemmän ohraa kuin Maskussa ja Mynämäellä puolestaan maksettiin tutkituista pitäjistä eniten kymmenyskauraa.

Alla olevassa taulukossa (taulukko 16) on kootusti kymmenyksiä käsittelevissä luvuissa olleet parselikohtaiset prosenttiosuudet kaikista kymmenyksistä. Taulukon perusteella on helppo huomata, että vaikka jokaisessa pitäjässä kerättiin esimerkiksi eniten ruista ja vähiten vehnää, on näiden osuus kymmenyksistä kuitenkin eri. Maskun rukiin yli 70%:n osuus kerätyistä kymmenyksistä on varsin suuri verrattuna Mynämäen ja Nousiaisien rukiin osuuksiin. Maskun erityinen suhde rukiiseen näkyy tuki myös pitäjän ruiskymmenysten kokonaismäärissä (taulukko 1), mutta vertaamalla sitä muihin kymmenyksiin, korostuu kyseisen parselin tärkeys entisestään.

Taulukko 16

	Ruis	Ohra	Kaura	Vehnä	Herneet ja pavut
Masku	73.5%	16.0%	3.5%	0.07%	5.5%
Mynämäki	54.0%	26.5%	8.0%	0.5%	12.0%
Nousiainen	56.5%	31.0%	5.0%	0.7%	11.0%

Mynämäen ja Nousiaisen kymmenysosuudet ovat selvästi lähempänä toisiaan kuin Maskun, mutta nämäkään pitäjät eivät ole täysin identtiset. Mynämäen kymmenyskauran osuus on selvästi suurempi kuin Maskun ja Nousiaisen ja Nousiaisissa ohrakymmenyksien osuus oli puolet enemmän kuin Maskussa. Vaikka Nousiaisissa maksettiin kappamäärällisesti selvästi enemmän vehnäkymmenyksiä kuin muissa tutkimuspitäjissä (taulukko 7), voi huomata, ettei se silti erityisesti nostanut vehnän osuutta kaikista kymmenyksistä. Toki välimatka Nousiaisen ja Maskun välissä on suuri, mutta ero Mynämäkeen ei ole suuri. Herneiden ja papujenkin suhteen Mynämäki ja Nousiaisen ovat varsin tasaväkiset, kun taas Maskussa näiden kymmenysten osuus jää puoleen.

Vaikka siis itse vuosittaiset kymmenysmäärät kertovat toki paljon, avaa tämän kaltainen kymmenysosuuksien vertailu pitäjien eroja ja samankaltaisuuksia vieläkin paremmin. Lisäksi, kuten todettu, sen kautta voi tarkastella eri lajikkeiden viljelyn yleisyyttä pitäjittäin. Tosin tällaisten tulkintojen kanssa täytyy myös olla varovainen, sillä esimerkiksi Sähke perustelee Maskun voutikunnan vuosien 1577–78 huonoja kymmenysrukiin osuuksia sillä, että ruissadot ovat huvenneet sotilaiden ruokkimiseen.¹⁶² Kymmenyksiä ei siis maksettu suljetussa kuplassa, jossa yhteiskunnan tilanne ei vaikuttanut niihin, vaan joskus syyt lukujen heittelyihin tulevat yleisen pakon sanelemina. Toinen lukuihin vaikuttanut seikka on tietenkin yksinkertaisesti se, miten tilikirjat koottiin ja mitä niistä jätettiin kirjoittamatta.

Tämän ongelman ytimen muodosti tässä tutkimuksessa Mynämäen Korpi, jonka verojen kirjaamisen tai kirjaamatta jättämisen suhteen ei näytä olleen selvää linjaa ja selvittämättä jäikin se, oliko tämä yleinen ilmiö läänitettyjen alueiden kirkollisten verojen tilikirjoissa. Nämä kyseiset tilikirjat olivat kruunun verohallinnollisista ponnistuksista huolimatta jääneet varsin persoonallisiksi ja useammin kuin kerran on itse kymmenykset merkannut eri henkilö kuin muut kirkolliset verot. Näin ollen ei voi sulkea pois pitäjäkohtaisten paikallisten toimijoiden vaikutusta siihen, millaista aineistoa tässäkin tutkimuksessa on käytetty. Veronkannon perusteena ollut ”vanha tapa” on siis

¹⁶² Sähke 1563, s. 28, 31, 33.

selvästi nähtävillä myös kirjallisessa muodossa.

Vanhojen tapojen mukaan kerättiin sekä tutkituissa pitäjissä Nousiaista lukuun ottamatta että yleisesti Maskun voutikunnassa myös muita kirkollisia veroja, joiden lähtökohdat olivat suomalaisen ja ruotsalaisen vero-oikeuksissa. Sen lisäksi, että vero-oikeuteen vaikutti se tapa, jolla kymmenykset jaettiin, on myös voiverojen katsottu olevan merkki ruotsalaisesta vero-oikeudesta. 1560-luvulla ei tällaisella jaolla ollut varsinaisesti enää käytännön merkitystä eli esimerkiksi Maskussa talonpojat olivat alkaneet maksaa nokkaveroa yhdestä syystä ja jatkaneet toisesta. Tutkimusajan tilanne kertoo kuitenkin ainakin osittain siitä, mistä katolisen ajan verotuksessa oli lähdetty liikkeelle, sillä muun muassa Nousiaisissa ei kerätty ollenkaan voiveroja. Mynämäki jää näiden kahden tutkimuspitäjän väliin, sillä vaikka piispalle aiemmin kannettu nokkaverovoi, ei kuulunutkaan pitäjän muihin kirkollisiin veroihin, maksettiin siellä edelleen 1560-luvullakin muita voiveroja.

Muiden kirkollisten verojen määrissä ei ole yhtä suuria vuosittaisia vaihteluja kuin kymmenyksissä, mikä on toki selvää, sillä näiden kahden veroryhmän kantoperusteet olivat erilaisia. Muut kirkolliset verot ovat siis olleet säännöllisempi tulonlähde, joten niiden siirtäminen kruunulle on tuonut suuren muutoksen niin papeille, lukkareille kuin piispallekin eikä ole varsinainen ihme, että juuri nämä verot siirrettiin myös maallisen hallinnon käyttöön. Ruokalisäviljaa ja -voita, lukkarinvakkoja, lehmä- ja nokkaverovoi kerättiin siis tarkemmilla kantoperusteilla kuin kymmenyksiä ja veromääriä oli 1560-luvulla selvästi porrastettu talonpoikien maksukykyjen mukaan. Lisäksi etenkin lukkarinvakan suhteen oli pitäjäkohtaisia eroja siinä, mikä oli eri maksukyvyyn mukainen maksu.

Kirkon talouteen kohdistuvat muutokset olivat pääosin saatu loppuun 1560-luvulle mennessä ja kirkollisten verojen maksaminen ja niiden jakaminen tapahtui Kustaan asettamien raamien mukaisesti. Tosin hallitsijan vaihdos muutti yksittäisten henkilöiden asemaa ja sitä kautta heidän tulojaan, mutta tilikirjojen perusteella ei ole havaittavissa suuria muutoksia kymmenysten ja muiden kirkollisten verojen kannossa. Toteamus siitä, että talonpoika maksoi edelleen samat verot kuin aiemminkin, pitää siis tässä kohtaa paikkaansa. Tosin verojen siirtäminen pois kirkon käytöstä varmasti osittain vähensi maksuhaluttomuutta, kun verovarot siirrettiin kauas oman elinpiirin läheisyydestä, jolloin käytännön hyötyä verojen maksusta oli vaikeampaa nähdä.

Olen tutkimuksessani pääasiassa keskittynyt vertaamaan 1560-lukua Kustaa Vaasan aikaan, mikä lienee luonnollista, sillä tulevien vuosikymmenten – 1570–80-lukujen – tapahtumat eivät tietenkään vaikuttaneet tutkimusaikaani. Jatkotutkimuksen suhteen

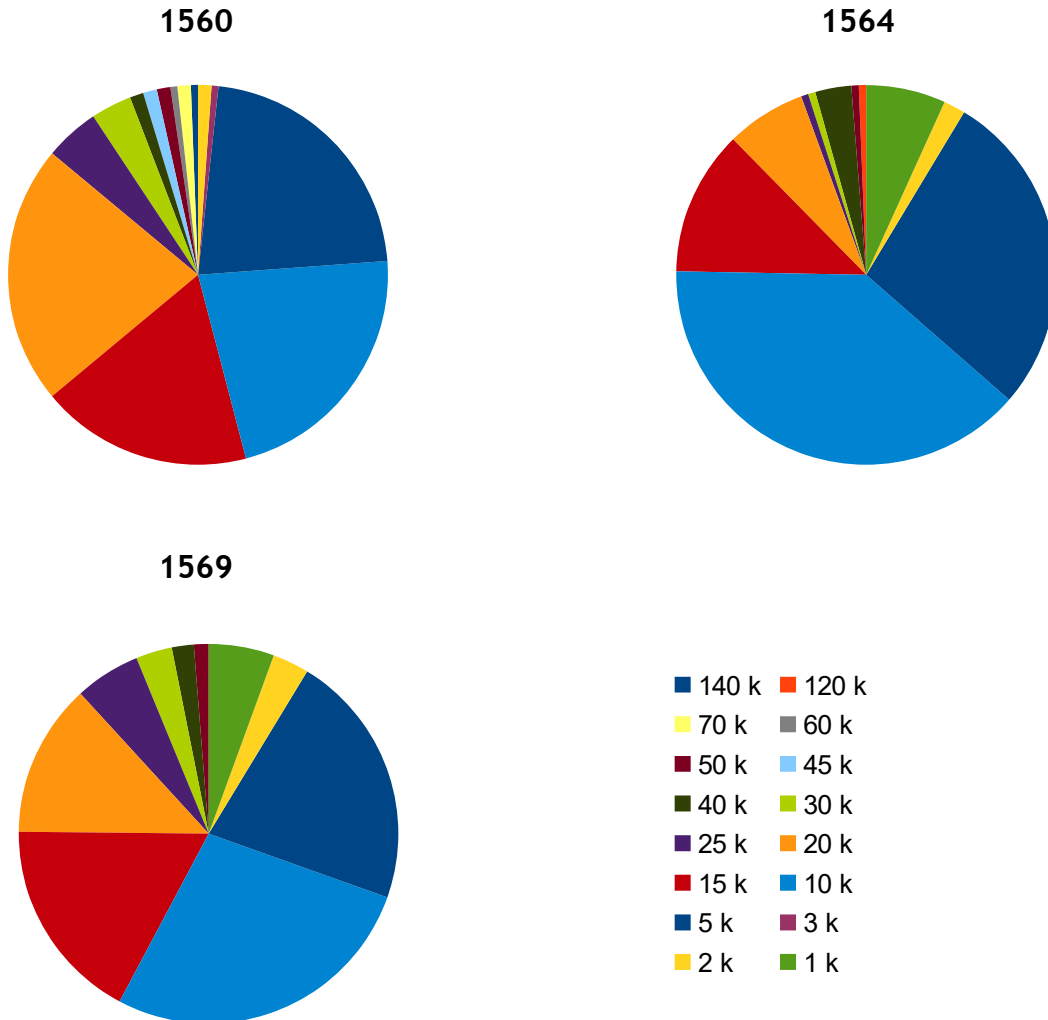
ovat rajana ainoastaan voutintilien mahdolliset puutteellisuudet. Luonnollinen askel olisi tietenkin paneutua myös tulevien vuosikymmenten kirkollisiin veroihin sekä jo tehtyjen tutkimusten kautta että myös itse jo tutuksi tulleiden tilien kautta ja sen jälkeen asettaa tämänhetkisen tutkimuksen tulokset kunnolla osaksi 1500-luvun kirkollista verotushistoriaa.

Myös alueellinen liikkuminen tarjoaa paljon mahdollisuuksia jatkotutkimuksille. Pikainen vilkaisu Varsinais-Suomen ulkopuolella koottuihin kirkollisten verojen tilikirjoihin alleviivaa sitä, miten hyvin kirkon verotus oli muovautunut paikallisiin oloihin ja jokainen uusi laajempi maantieteellinen alue avaakin erilaisen maailman. Eroja ei tietenkään tarvitse lähteä etsimään erityisen kauas, vaan Varsinais-Suomen ja yhden voutikunnan sisälläkin erot ovat paikoittain suuria ja veroparseleissa eroja. Mutta pelkästään kirkollisten verojen tutkiminen laajemmalta, Varsinais-Suomen ulkopuolellekin menevältä alueelta osoittaa miten monimuotoisille talousmuodoille 1500-luvun Suomi oli rakentunut ja miten vahvasti ihmisten peruselinkeinoihin kirkko oli ollut porautuneena.

Liitteet¹⁶³

Liite 1

Maskun talonpoikien rukiin veronmaksukyky

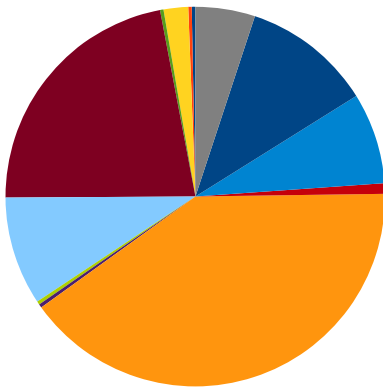

¹⁶³ Käytetyt lähteet: Masku v. 1560 KA 854:40-43; v. 1564 KA 998:17-21v; v. 1569 KA 1132:58-61; Mynämäki v. 1560 KA 861:6-14v; v. 1564 998:32-41v; KA 1132:75-81; Nousiainen v. 1560 KA 861:1-5v; v. 1564 KA 998:26-31; v. 1569 KA 1132:70-74.

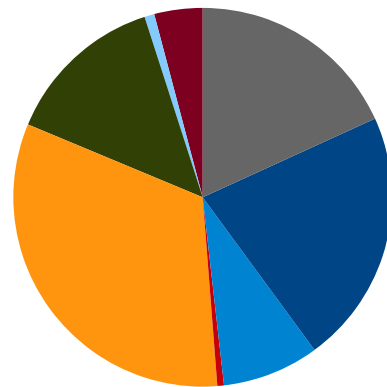
Liite 2

Mynämäen talonpoikien rukiin veronmaksukyky

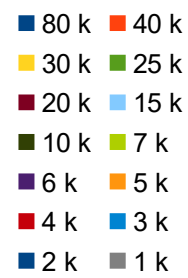
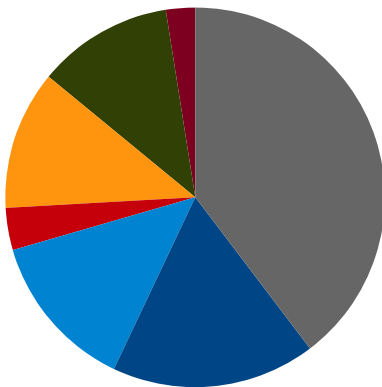
1560

1564

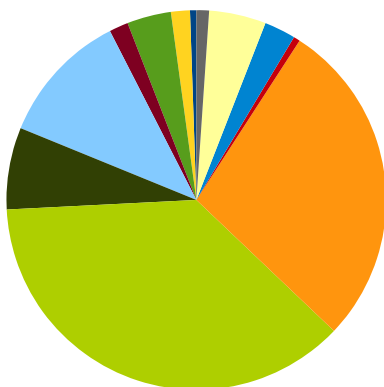
1569

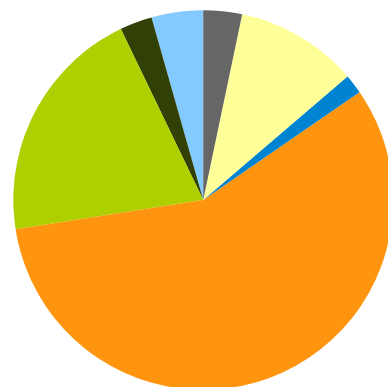
Liite 3

Nousiaisen talonpoikien rukiin veronmaksukyky

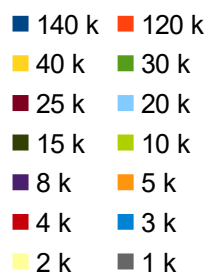
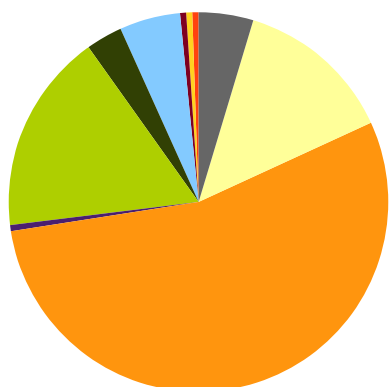
1560

1564

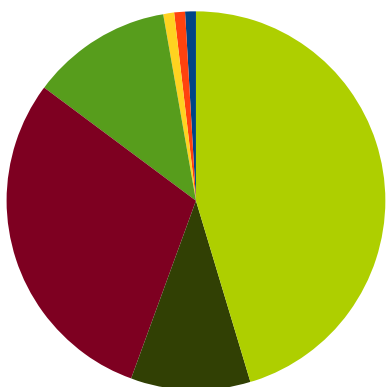
1569

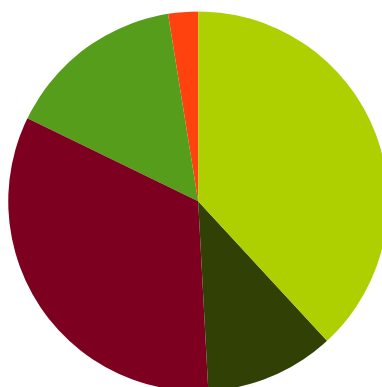
Liite 4

Maskun talonpoikien ohran veronmaksukyky

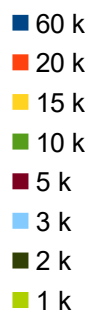
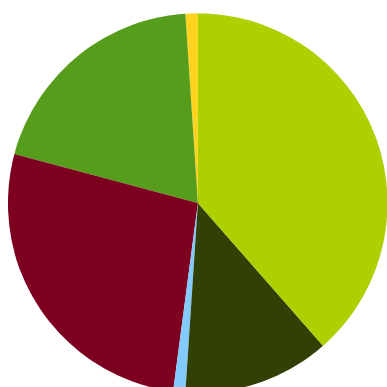
1560

1564

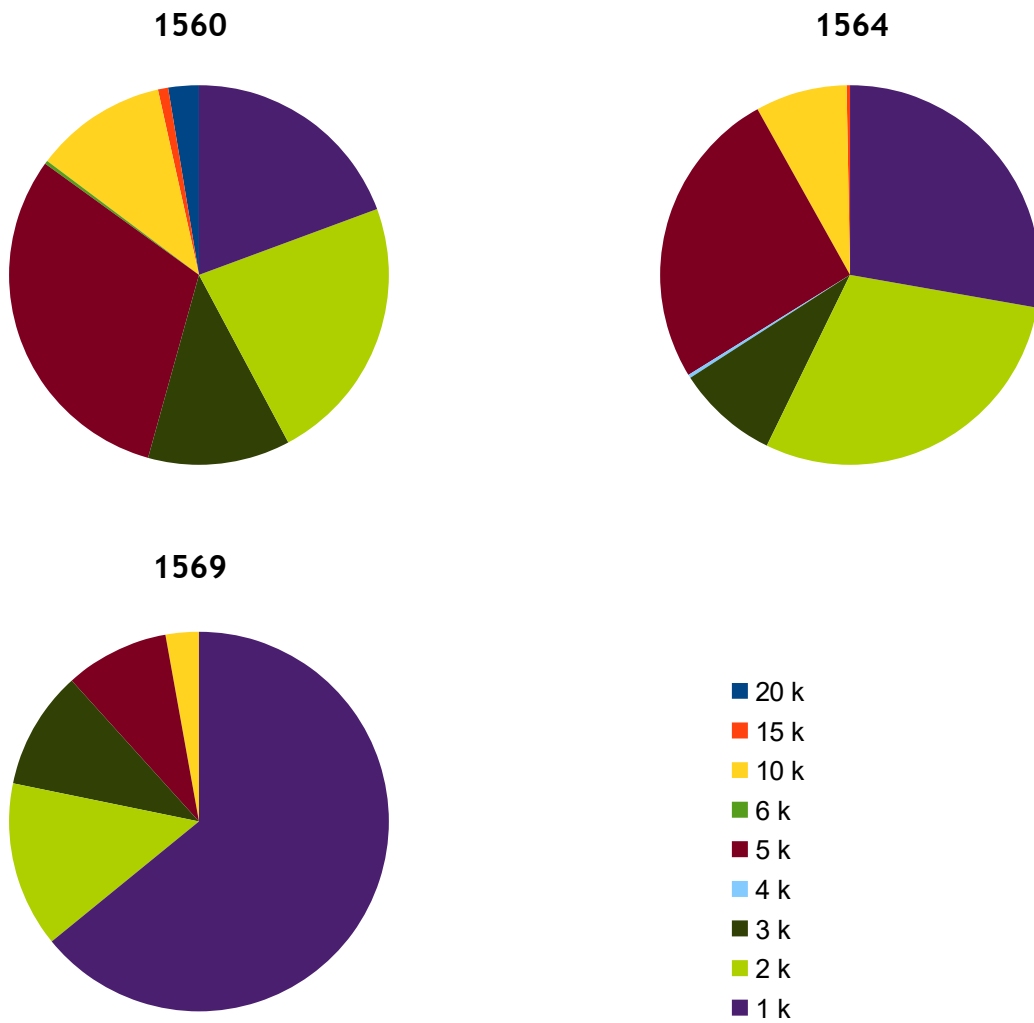

1569

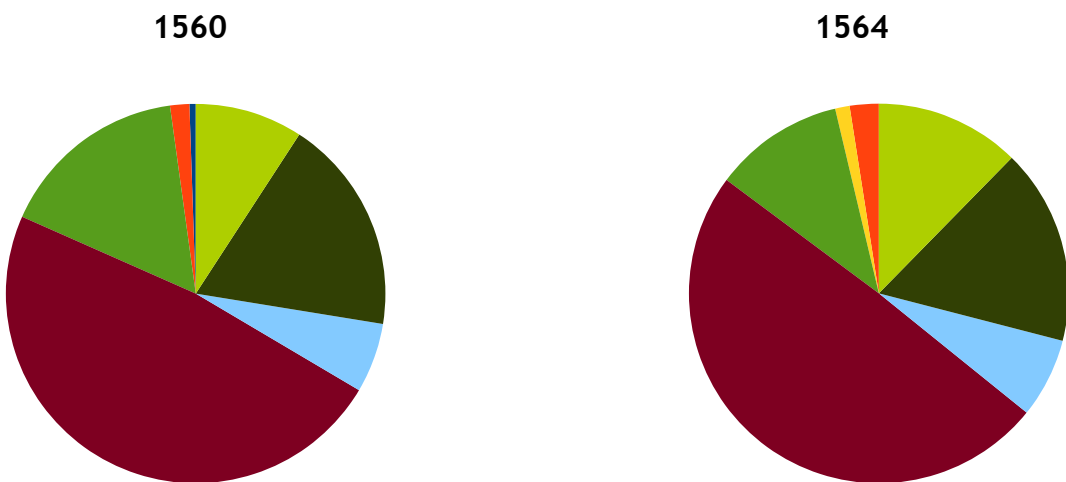
Liite 5

Mynämäen talonpoikien ohran veronmaksukyky

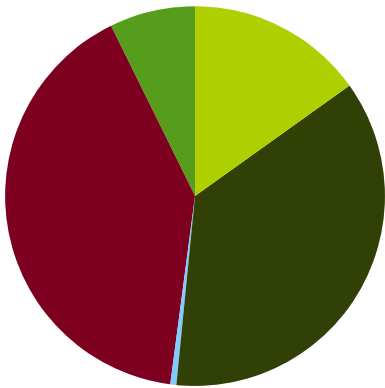

Liite 6

Nousiaisen talonpoikien ohran veronmaksukyky

1569

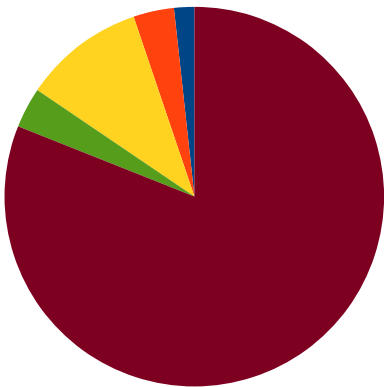

- 40 k
- 20 k
- 15 k
- 10 k
- 5 k
- 3 k
- 2 k
- 1 k

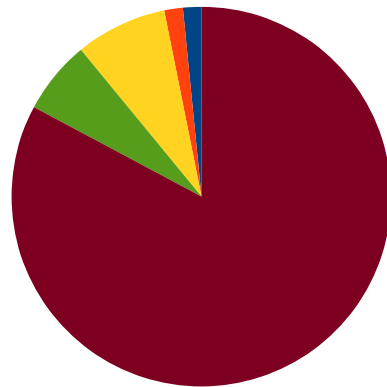
Liite 7

Maskun talonpoikien kauran veronmaksukyky

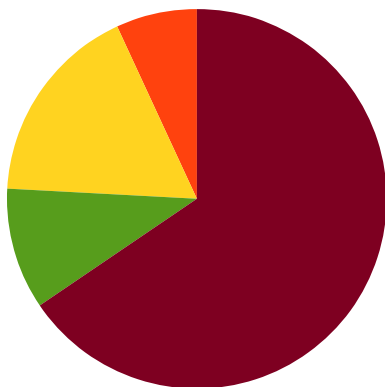
1560

1564

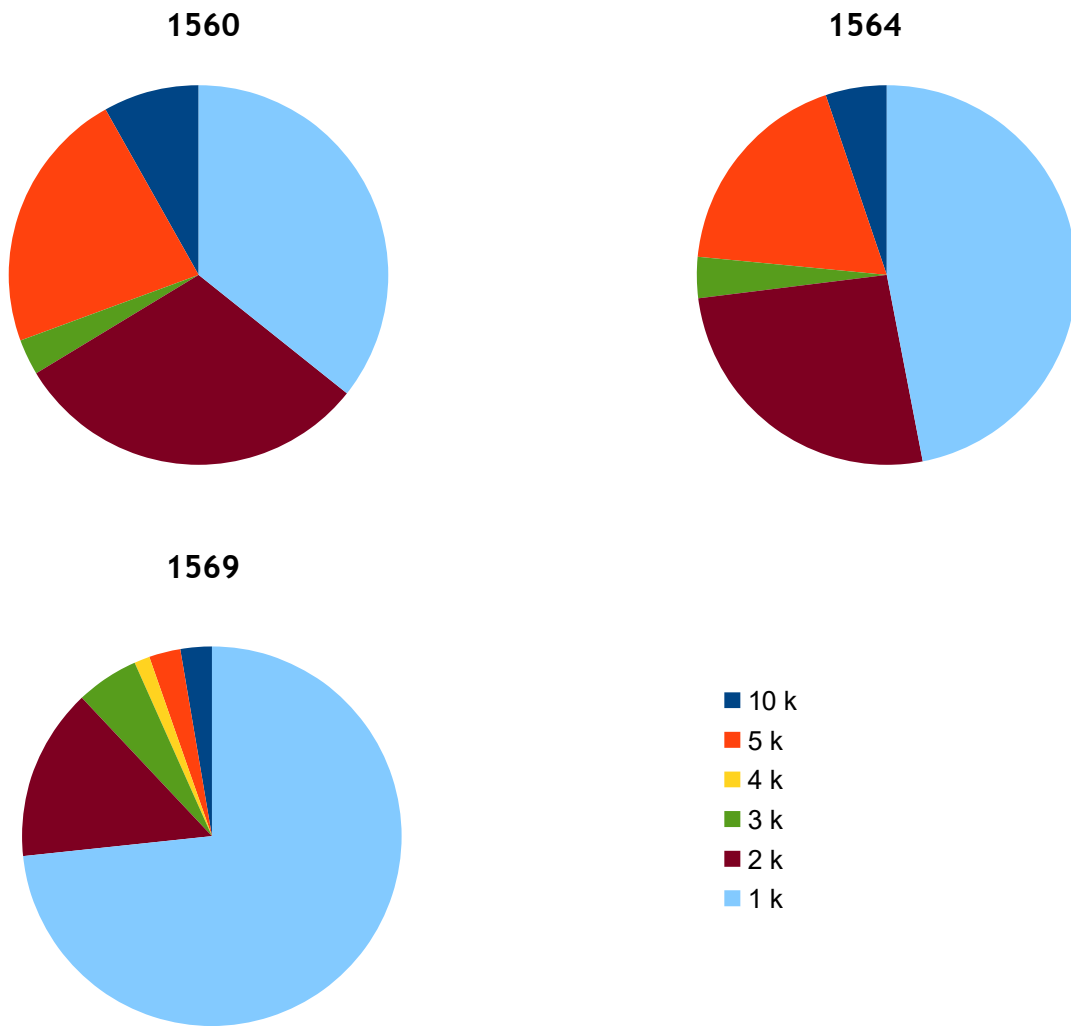
1569

- 20 k
- 10 k
- 5 k
- 2 k
- 1 k

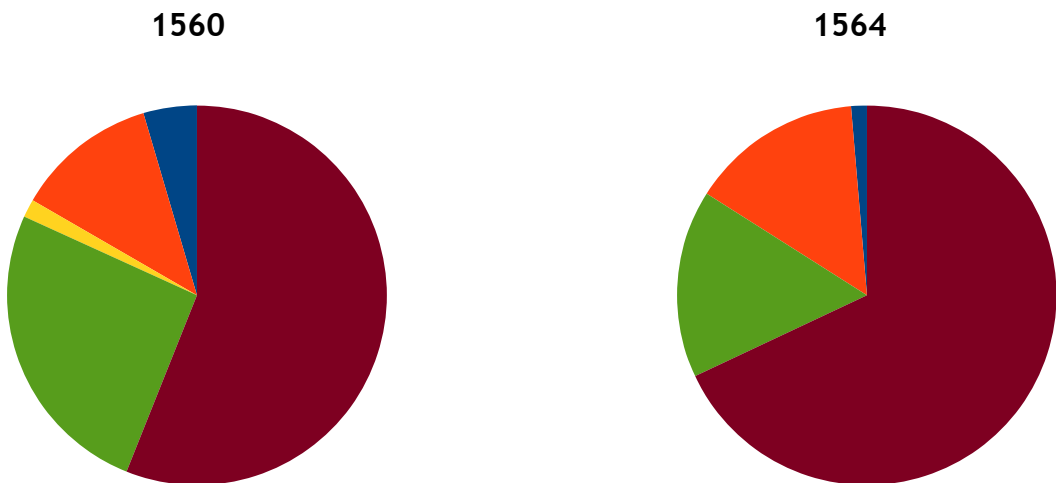
Liite 8

Mynämäen talonpoikien kauran maksukyky

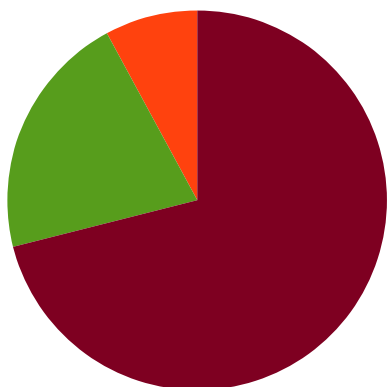

Liite 9

Nousiaisen talonpoikien kauran maksukyky

1569

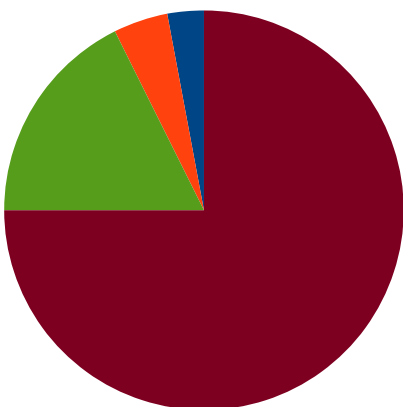

- 10 k
- 5 k
- 4 k
- 2 k
- 1 k

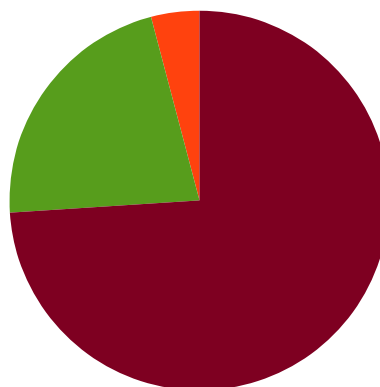
Liite 10

Maskun talonpoikien herneiden ja papujen maksukyky

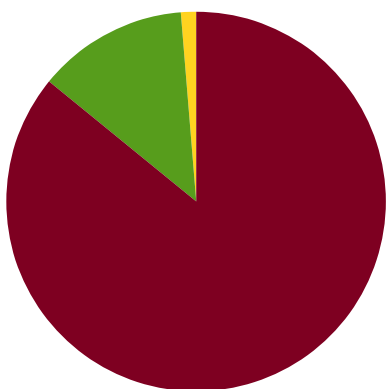
1560

1564

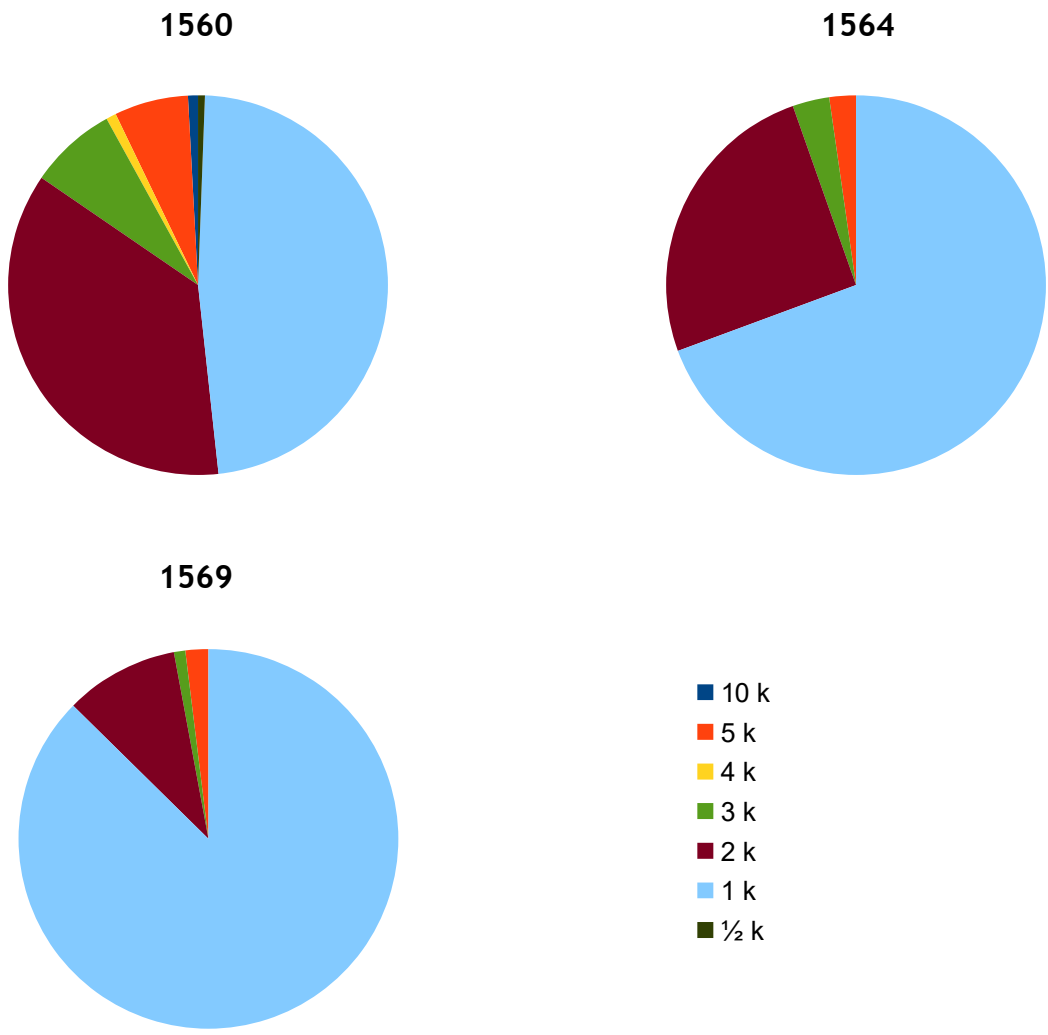
1569

- 10 k
- 5 k
- 3 k
- 2 k
- 1 k

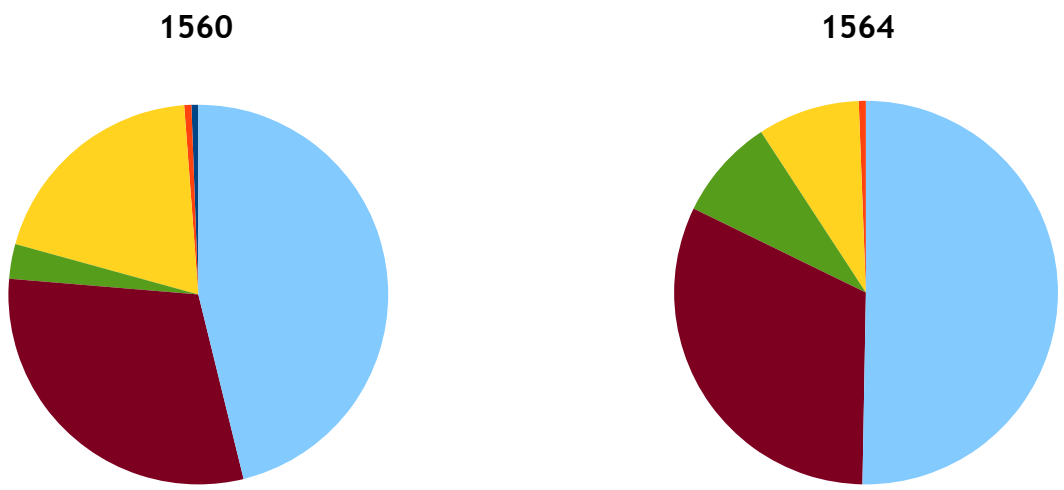
Liite 11

Mynämäen talonpoikien herneiden ja papujen veronmaksukyky

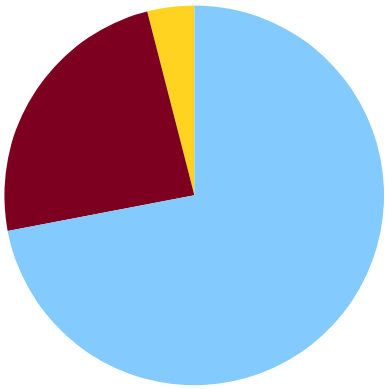

Liite 12

Nousiaisen talonpoikien herneiden ja papujen veronmaksukyky

1569

- 13 k
- 10 k
- 5 k
- 3 k
- 2 k
- 1 k

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

Lähteet

Kansallisarkisto (KA)

Voudintilit

Varsinais-Suomen voutikuntien tilejä

Painetut lähteet

Svenska riksdagsakter jämte andra handlingar som höra till statförfattningens historia under tidehvarvet 1521–1718. Andra delen 1561–1592. Toim. Emil Hildebrand. Stockholm 1899.

Tutkimuskirjallisuus

Andersson, Ingvar: *Erik XIV. En biografi*. Stockholm 1948.

Berntson, Martin: Tiden från år 1523 till omkring år 1600. Teoksessa Martin Berntson, Bertil Nilsson, Cecilia Wejryd *Kyrka i Sverige*, s. 109-162. Artos: Skellefteå 2012.

Cederlöf, Johannes: *Det finländska prästerskapets ekonomiska ställning intill sjuttonde seklet*. Svenska litteratursällskapet i Finland: Helsingfors 1934.

Heininen, Simo: Reformaatio Suomessa. Teoksessa Tuija Laine (toim.) *Luther, reformaatio ja kirja*, s. 17-23. Suomen kirkkohistoriallinen seura & Suomalainen teologinen kirjallisuusseura: Helsinki 2012.

Holmquist, Hjalmar, Pleijel, Hilding: *Svenska kyrkans historia: 3, Reformationstidevarvet 1521–1611*. Svenska kyrkans diakonistyrelsen: Stockholm 1933.

Juva, Mikko: *Suomen kansan historia: 2, Uskonpuhdistuksen aika ja suurvallan synty*. Otava: Helsinki 1965.

Kalderstam, Johnny: *Kungamakt och kyrkojord*. Nordstedt: Stockholm 1989.

Karonen, Petri: Reformaatio Ruotsin politiikassa. Teoksessa Joona Salminen (toim.) *Reformaatio. Henkilökuvia ja tutkimussuuntia*, s. 47-61. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura & Suomen kirkkohistoriallinen seura: Helsinki 2008.

Kaukiainen, Yrjö: Suomen asuttaminen. Teoksessa Jutikkala, Eino, Kaukiainen, Yrjö, Åström, Sven-Erik (toim.) *Suomen taloushistoria 1. Agraarinen Suomi*, s. 11-146. Tammi: Helsinki 1980.

Kjöllerström, Sven: *Striden kring kalvinismen i Sverige under Erik XIV*. Gleerup: Lund 1935.

Knuutila, Jyrki: Mikael Agricolan vaikutus uskonnolliseen elämään Suomessa. Teoksessa Joona Salminen (toim.) *Reformaatio. Henkilökuvia ja tutkimussuuntia*, s. 86-108. Suomalainen teologinen kirjallisuusseura & Suomen kirkkohistoriallinen seura: Helsinki 2008.

Läntinen, Aarre: *Turun keskiaikainen piispanpöytä*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä 1978.

Nikula, Oscar, Nikula Sigrid: *Turun kaupungin historia: 1521–1600, 1. nide*. Turun kaupunki: Turku 1987.

Oja, Aulis: *Maskun historia*. Maskun kunta ja seurakunta: Turku 1966.

Orrman, Eljas: *Bebyggelsen i Pargas, S:t Mårtens och Vemo socknar i Egentliga Finland under senmedeltiden och på 1500-talet*. Finska historiska samfundet: Helsingfors 1986.

Paarma, Jukka: *Hiippakunnanhallinto Suomessa 1554–1604*. Suomen kirkkohistoriallinen seura: Helsinki 1980.

Perälä, Väinö: *Mynämäki 1260-1960*. Mynämäen kunta ja seurakunta: Mynämäki 1963.

Pirinen, Kauko: Kirkkoreduktio Varsinais-Suomessa ja sen seuraukset, V:3. Teoksessa Einar W. Juva, Uno Harva, A. M. Tallgren, J. G. Granö, Gabr. Nikander, Kaarlo Jäntere, Svante Dahlström, K. I. Karttunen, Pentti Renvall, Arvo Viljanti (toim.) *Varsinais-Suomen historia V:2-4*, s. 12-80. Varsinais-Suomen historiantutkimusyhdistys: Turku 1955.

Pirinen, Kauko: *Turun tuomiokapituli keskiajan lopulla*. Suomen kirkkohistoriallinen seura: Forssa 1956.

Pirinen, Kauko: *Kymmenysverotus Suomessa ennen kirkkoreduktiota*. Suomen historiallinen seura: Helsinki 1962.

Pirinen, Kauko: *Suomen kirkon historia: 1, Keskiaika ja uskonpuhdistuksen aika*. WSOY: Porvoo 1991.

Renvall, Pentti: Valtiolliset vaiheet ja hallinnollis-oikeudellinen kehitys, V:1. Teoksessa Einar W. Juva, Uno Harva, A.M. Tallgren, J.G. Granö, Gabr. Nikander, Kaarlo Jäntere, Svante Dahlström, K.I. Karttunen, Pentti Renvall, Arvo Viljanti (toim.) *Varsinais-Suomen historia V:1*. Varsinais-Suomen historiantutkimusyhdistys: Turku 1949.

Salomies, Ilmari: *Suomen kirkon historia: 2, Uskonpuhdistuksen ja kirkollisen puhdasoppisuuden aika*. Otava: Helsinki 1949.

Sarvas, Anja, Väärä, Seija: *Kiskon ja Suomusjärven historia: 1*. Kiskon kunta: [Kisko] 1998.

Seppälä, Suvianna: *Viljana, nahkoina, kapakalana. Talonpoikien maksamat kruunuverot Suomessa vuosina 1539-1609*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki 2009.

Siljamäki, Esa: *Paavali Juusten Turun piispana*. Opinnäytetyö. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta, kirkkohistoria: Helsinki 1967.

Säihke, Irja: Varsinais-Suomen maanviljelys ja karjanhoito 1500-luvulla, V:5. Teoksessa Einar W. Juva, Esko Aaltonen, Svante Dahlström, Mikko Juva, Vilho Niitemaa, Pentti Renvall, Arvo Viljanti (toim.) *Varsinais-Suomen historia V:5-6*, s. 7-74. Varsinais-Suomen historiantutkimusyhdistys: Turku 1963.

Tornberg, Matleena: *Varsinais-Suomen kirkko- ja hallintopitäjät sekä niiden väliset aluesiirrot 1500-luvulta 1900-luvulle*. Turun yliopisto, Suomen historian laitos: Turku 1973.

Vahtola, Jouko: *Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin*. Otava: Helsinki 2003.

Vilkuna, Anna-Maria: *Kruunun taloudenpito Hämeen linnassa 1500-luvun puolivälissä*. Suomen historiallinen seura: Helsinki 1998.

Virrankoski, Pentti: *Suomen historia. Ensimmäinen osa*. Suomalaisen Kirjallisuuden

Seura: Helsinki 2001.

Välimäki, Hannu: *Kymmenysverotuksesta kirkollisveroon*. Suomen kirkkohistoriallinen seura: Helsinki 2002.

Ylönen, Aulikki: *Pöytyän, Yläneen ja Oripään historia vuoteen 1865*. Pöytyän, Yläneen ja Oripään historiatoimikunta: Helsinki 1969.